

UNIVERZITET U SARAJEVU

FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

ODSJEK: SIGURNOSNIH I MIROVNIH STUDIJA

UTICAJ OBRAZOVANJA I OBUKE POLICIJSKIH SLUŽBENIKA NA
STANJE BEZBJEDNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

-Magistarski rad-

Kandidat:

Mišo Tanović

Broj indexa: 333/II SPS

Mentor:

Prof. dr Mirza Smajić

Sarajevo, oktobar 2020.

SADRŽAJ

SKRAĆANICE.....	1
Uvod.....	2
1. TEORIJSKO - METODOLOKI OKVIR.....	4
1.1. Problem istraživanja.....	5
1.2. Predmet istraživanja.....	7
1.3. Ciljevi istraživanja.....	8
1.4. Pojmovna analiza.....	8
1.5. Sistem hipoteza.....	12
1.6. Metode i instrumenti istraživanja.....	12

PRVI DIO:

UOPŠTENO O BEZBJEDNOSTI

1. Pojam bezbjednosti.....	14
2. Savremeni koncepti bezbjednosti.....	15
3. Pojam sistema bezbjednosti.....	16
4. Subjekti sistema bezbjednosti i njihove djelatnosti.....	17
5. Policijsko obrazovanje u sistemu nauka bezbjednosti	18

DRUGI DIO:

POLITIČKI SISTEM BOSNE I HERCEGOVINE I NJEGOV UTICAJ NA STANJE

BEZBJEDNOSTI

1. Politička struktura Bosne i Hercegovine nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma.....	20
2. Refleksije političkog sistema Bosne i Hercegovine na stanje bezbjednosti.....	21

TREĆI DIO:

BEZBJEDNOSNI SISTEM I STRUKTURA POLICIJSKIH ORGANA BOSNE I HERCEGOVINE

1. Nastanak i reforma policijskog sistema Bosni i Hercegovini.....24
2. Ministarstvo bezbjednosti Bosne i Hercegovine.....27
3. Organizacija i nadležnost policijskih agencija Bosne i Hercegovine.....28

ČETVRTI DIO:

SISTEM OBRAZOVANJA I OBUKE POLICIJSKIH SLUŽBENIKA BOSNE I HERCEGOVINE

1. Karakteristike obrazovanja i obuke budućih pripadnika policije.....32
2. Obuka i stručno usavršavanje policijskih službenika Bosne i Hercegovine.....33
3. Uprava za policijsku obuku i Centar za obuku ministarstva unutrašnjih poslova Republike
Srpske.....37
4. Policijska akademija Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova.....43
5. Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova Bosne i Hercegovine.....45
6. Stanje i perspektive obrazovanja i obuke budućih pripadnika policije Bosne i
Hercegovine.....46

PETI DIO:

5. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE O OBRAZOVANJU I OBUCI POLICIJSKIH SLUŽBENIKA I NJIHOVOM UTICAJU NA STANJE BEZBJEDNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI.....55

- 5.1. Percepcija policijskih službenika BiH o značaju obrazovanja i obuke i njihovom uticaju na
stanje bezbjednosti BiH.....56
- 5.2. Percepcija građana BiH o značaju obrazovanja i obuke i njihovom uticaju na stanje
bezbjednosti BiH.....65

5.3.Diskusija o nedostacima sistema obrazovanja i obuke i rezultatima dobijenim iz empirijskog istraživanja koji utiču na stanje bezbjednosti.....	73
ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....	85
BIBLIOGRAFIJA.....	89
PRILOG 1: ANKETNI UPITNIK: Percepcija policijskih službenika o značaju obrazovanja i obuke i njihovom uticaju na stanje bezbjednosti BiH.....	94
PRILOG 2: ANKETNI UPITNIK: Percepcija građana BiH o značaju obrazovanja i obuke i njihovom uticaju na stanje bezbjednosti BiH.....	98
IZJAVA O PLAGIJARIZMU.....	99

SKRAĆENICE

AEPTM	Agencija za školovanje i stručno usvršavanje kadrova Bosne i Hercegovine,
BD	Brčko Distrikt,
BiH	Bosna i Hercegovina,
CJB	Centar javne bezbjednosti,
DKPT	Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH,
EU	(engl. European Union) Evropska Unija,
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine,
FMUP	Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova,
FUP	Policijska akademija Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova,
GPBiH	Granična policija Bosne i Hercegovine,
INTERPOL	(engl. International Police) Međunarodna policija,
IPTF	(engl. International Police Task Force) Međunarodne policijske snage,
KMUP	Kantonalno ministarstvo unutrašnjih poslova,
MUP RS	Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske,
OHR	(engl. Office of the High Representative) Ured visokog predstavnika,
PU	Policijska uprava,
RS	Republika Srpska,
SAJ	Specijalna antiteroristička jedinica,
SFO	Specijalno fizičko obrazovanje,
UN	(engl. United Nations) Ujedinjene nacije,
VŠUP	Visoka škola unutrašnjih poslova.

Uvod

Specifičnost Bosne i Hercegovine (u nastavku BiH), krije se u njenoj dugogodišnjoj borbi na ublažavanju posljedice iz ratnih vremena, koji su uticali na njeno postojanje i odlike koje je danas čine takvom kakva jeste – razijedinjenom, necentralizovanom i opterećenom nizom problema na svim nivoima, koji je u osnovi čine slabom karikom, kako u političkom, ekonomskom, tako i u bezbjednosnom smislu.

Politički uplivi (posebno međunarodnih faktora u poslijeratnom periodu), izostanak kompromisa, saradnje, dogovora, kooperacije, uzajmne podrške, netrpeljivost, socijalno-ekonomske poteškoće, institucionalna i zakonska nefunkcionalnost, odsustvo profesionalnih standarda, smjernica, a dominacija nepotizma, neformalnih uticaja, oblikuju ono što i dan danas predstavlja obilježje države.

Čak i laički razgovori, identifikuju svojevrsne „predstavnike“ države, koji se percipiraju kao određene grupe, snage, čiji su rad i aktivnosti direktno usmjereni na zaštitu vitalnih vrijednosti države, bez kojih ista ne bi mogla postojati.

Policija, kao organ države, dio sistema bezbjednosti, odnosno unutrašnje bezbjednosti, zaštitni faktor, oduvijek se vezivao za državu i predstavljao je „element“, koji je u funkciji države i pod njenim suverenitetom.

Danas, u 2020. godini, policija nije, ne treba, niti može biti faktor ugrožavanja, zaplašivanja ili uzurpiranja građana, stoga je ne trebaju odlikovati demonstratori sile, nego profesionalan kadar, obrazovan, obučen, odgovoran i spreman za reagovanje (prije svega preventivno). S obzirom da se bezbjednosna slika svijeta promjenila, odnosno, da su faktori ugrožavanja drugačiji, da je lična bezbjednost došla u prvi plan, jasno je da se od policijskih službenika očekuje da budu adekvatan „servis“ građana.

Okončanje ratnih dešavanja, mirovnim sporazumom, BiH je postala „projekat“ međunarodnih faktora, koji su svoj angažman imali u reformi tadašnjih policijskih snaga. Negativne implikacije, takvog jednog riješenja, evidentne su, a prije svega zbog nedovršenog reformskog procesa. Uslovi koje je nametnuo međunarodni faktor, takvi su da policijski sistem BiH, predstavlja jedan kompleksan, necentralizovan sistem, u kojem je značajno zanemaren njegov osnovni element, odnosno ljudski potencijal.

Necentralizovanost policijskog sistema nužno ne podrazumijeva da takav sistem mora biti loš, svakako može biti funkcionalan, ali to nije slučaj i sa BiH. Ovakav sistem svoju funkciju

ne može da realizuje u potpunosti jer je opterećen konfuznim normativnim okvirom, institucijama koje ne ostvaruju svoju maksimalnu upotrebnu vrijednost, nekooperativnostima, ekonomskim ograničenjima, zanemarivanjem struke i uloge obrazovnog kadra.

Osnovna karakteristika, današnjeg vremena jeste veliko interesovanje za policijski poziv. Ipak, to ne bi trebalo nikoga da zavora.

Motivacioni faktori lica, koja se odlučuju za policijski poziv, u direktnoj su korelaciji sa socijalno-ekonomskom problematikom države i nemogućnosti pronalaska „sigurnijeg“ posla u ovom trenutku, jer je manje ili više opštepoznato da za policijski posao u zemljama Zapadne Evrope, gdje je ekonomska situacija znatno povoljnija od situacije u BiH, vlada veoma nisko interesovanje, te su države primorane da na razne načine pokušavaju da animiraju svoje građane da pristupe i zasnuju radni odnos u policijskim agencijama.

Prisutna je hiperprodukcija svršenih diplomaca kako sa fakulteta multidisciplinarnog usmjerenja, kakvo je policijsko, ali i sa društvenih, pa i drugih nauka, koje svoje zaposlenje traže u bezbjednosnim strukturama. Izvjesna medijska kampanja je uticala (psihološki) na studente, diplomce, da svoje godine učenja, truda, „unovče“ u bezbjednosnim institucijama. Ipak, mali broj diplomaca, a posebno sa fakulteta bezbjednosnog, kriminalističkog usmjerenja, uspijeva u svojoj namjeri, pa u takvim uslovima (nezaposlenosti), ne gube samo oni kao pojedinci, nego i država koja je ulagala kroz budžetsko finansiranje, programe stipendija, nagrada, i slično, ne gube samo oni kao pojedinci, nego i država koja je ulagala kroz budžetsko finansiranje, programe stipendija, nagrada, i slično, a radna mjesta u policijskim agencijama veoma često dobijaju lica koja su visoko obrazovanje stekla na nekom od društvenih fakulteta, gdje nakon toga prolaze obuke od nekoliko mjeseci, nakon kojih u agencijama zauzimaju razne pozicije. Izbor, selekcija, obrazovanje, obučavanje, usmjeravanje policijskog kadra, zahtjeva strategiju, plan i razradu. U ovom slučaju, policijske strukture BiH, ne posjeduju strateški dokument kojim bi bile definisane smjernice za razvoj ljudskih resursa. Problemi sa nivoa države, prenose se na nivo hijerarhijski niže jedinice (entitete, distrikte), a takav je i slučaj sa sistemom bezbjednosti i njegovim podsistemima, odnosno policijom. Konfuzan skup zakona, doveo je do toga da policijske institucije realizuju svoje aktivnosti, a da pritom dolazi do neadekvatne podjele, preklapanja ovlaštenja, pa i nadležnosti. Implikacije ovakvih aktivnosti, manifestuju se u sistemu bezbjednosti koji nije spreman da se adekvatno suprostavi ugrožavajućim faktorima (ni preventivno, a naročito represivno).

1. TEORIJSKO METODOLOŠKI OKVIR

Odlika savremenih policijskih organizacija, širom svijeta, a vezano za izmjenjeni koncept bezbjednosti, kao i poimanje istog, jeste ideja da se postojeći resursi (ljudski i materijalni) na najadekvatniji način, a u cilju dostizanja visok stepena zaštićenosti vrijednosti koje su predmet njihove zaštite. Bosna i Hercegovina (u nastavku BiH), kao specifična državna tvorevina, sa složenom unutrašnjom organizacijom i nizom problema koji proističu iz datih okolnosti, ipak iskazuje nastojanje da preuzme odgovarajuće korake, a koji su usmjereni na eliminaciju posljedica dosadašnjih loših praksi, uz nastojanje da unaprijedi rad policijskih struktura. U osnovi navedenih koraka, identifikovan je značaj potrebe za usvajanjem osnovnih principa i postulata bezbjednosne kulture, uz izmjenu svijesti pripadnika policijskih organizacije, jer je to jedini put kojim se u osnovi može promjeniti način djelovanja, uz visok stepen profesionalizma, što i jeste cilj.

Bosansko-hercegovačka politička elita godinama radi na planu integrisanja države u zajednicu evropskih država, odnosno Evropsku uniju (u nastavku EU), pa se iz tog razloga prati i praksa država koje su već njen dio, a tako i pogledu terminoloških odrednica (obrazovanje i obuka). Policijska obuka predstavlja proces sticanja određenih znanja, ali i vještina koje su potrebne za vršenje policijskog posla, a samo trajanje obuke varira, između četiri mjeseca do četiri godine. Pored policijske obuke, postoji i takozvana specijalistička obuka i obuka iz oblasti policijskog menadžmenta (upravljanja). Zavisno od države do države, potrebno je razlikovati nivoe policijskog obrazovanja – niže, srednje, više i visoko policijsko obrazovanje, kao i magistarski i doktorski nivo policijskog obrazovanja (Mitrović 2005:150).

Shodno naprijed pomenutom, postoje tri nivoa obuke policijskih službenika (niži, srednji i viši nivo). Osnovna policijska obuka (sa najmanje četvrtim stepenom školske spreme), za lica koja se osposobljavaju za čin policajca. Obuka drugog nivoa (sa najmanje šestim stepenom školske spreme) kojom se kadeti osposobljavaju za čin mlađeg inspektora. Trenutno stanje, na državnom nivou, podrazumijeva postojanje i aktivnost tri agencije koje se bave obukom, s tim da je nekadašnja Visoka škola unutrašnjih poslova, sa sjedištem u Banja Luci, ispunjavala sve uslove, koje su neophodne za realizovanje policijskog obrazovanja (na sva tri nivoa). Ostale policijske agencije, policijsko obrazovanje realizuju u okviru modula prvog i drugog nivoa,

osnovne policijske obuke. Zadaci koji su ostvareni reformom policije, u BiH, a koja je u formalnom smislu trajala u periodu od 2002. do 2008., uključivali su i formiranje jedinstvenog obrazovnog sistema policijskih službenika, na svim nivoima, mada jedini rezultat koji je navedena reforma dala, odnosio se na nastanak jedne obrazovne institucije na državnom nivou i to Agencije za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, u Mostaru.¹ Cilj reformskog procesa je bio stvaranje jedinstvenijeg, kooperativnijeg i modernijeg policijskog sistema, mada su rezultati istog, bili znatno ispod očekivanih. Navedeni proces je nedovršen i ostavio je brojne nedomice, a uslovio je rasparčavanje policijskog sistema, što je uticalo na koheziju, koordinaciju, kooperaciju i sveukupnu efikasnost i efektivnost. Jedini uspjeh koji je proces reforme imao odnosi se na uspostavljanje standarda policijske obuke, za početni nivo, tj. čin mlađi policajac, u trajanju od jedne godine. Konceptualna promjena, reformskog procesa se odnosila na uvođenje rada policije u zajednici (eng. *community policing*²), odnosno koncepta koji se bazira na novom pristupu u kojem centralnu ulogu igraju ljudska prava, individualna bezbjednost i odnos sa građanima (Simović 2006:349). Osim konceptualnih promjena, uveden je novi pristup proaktivne (preventivne) prirode, u sprovođenju policijskih poslova, koji je trebao da bude dominantniji (u odnosu na represivnu ulogu), a njegova namjena je bila da spriječi, ublaži, eliminiše posljedice ugrožavajućih pojava, nasuprot represivnoj funkciji, koja je čisto reaktivna (agresivnija, rušilačka, momentalna), a proaktivnost podrazumijeva “korak ispred. Svakako, novi pristup je zahtjevao edukovanje i obuku, kako bi dobio svoju punu ulogu (Spahić 2012: 251). U nastavku, biće prikazane posljedice koji ovaj reformski proces i danas ima, u pogledu “produkcije” novih generacija policijskih službenika.

1.1. Problem istraživanja

S obzirom na naprijed navedeno, BiH predstavlja zemlju koja je prošla određene tranzicione procese, mada se i dalje rezultati istih nalaze u povojima, ali ipak treba naglasiti da postoje i dalje nastojanja na državnom nivou, usmjerena na uspostavljanje vladavine prava i prihvatanje osnovnih demokratskih principa, a sve u cilju postizanja višeg stepena bezbjednosti.

¹U skladu sa Zakonom o direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o agencijama za podršku policijskoj strukturi BiH, koji je donesen u aprilu 2008. godine, primarnu ulogu u istraživanju i edukaciji u području policijskog obrazovanja i bezbjednosti u Bosni i Hercegovini dobila je AEPTM.

² Policijska strategija kojom se uspostavlja bolji odnos i komunikacija sa građanima, u cilju unapređenja stanja bezbjednosti,

Edukovana i profesionalna policija, odnosno policijski službenici, predstavljaju dio tog procesa, koji ispunjavajući navedene uslove, postaju adekvatno pripremljeni da u svakom momentu na ugrožavajuće faktore odgovore. Kada se napravi paralela između policijskih službenika i ljudskih prava, jedna konstanta je vidljiva – policijski službenici su svakodnevno kroz svoj rad u kontaktu sa građanima, pa je tako, njihov osnovni zadatak da zaštite osnovna ljudska prava i slobode, koja su im zagarantovana najvišim pravnim aktom (Ustav). Da bi policijski službenici bili u navedenoj službi građana, shodno zakonskim ovlaštenjima, neophodno je prije svega postojanje institucija koje će im tako nešto omogućiti, upravo kroz obrazovanje i obuku. Vodeći se navedenim podacima, jasno je da se pred državom nalazi težak zadatak, a koji stvara određene dileme, koje se tiču adekvatnog izbora modela obrazovanja, a sa druge strane postavlja se pitanje da li postojeći policijski kadar i izabrani model obrazovanja može odgovoriti na sve oblike i vidove ugrožavanja, koji se stavljaju pred ovaj dio sistema bezbjednosti. Kao osnovni problem, uočena je prije svega razjedinjenost, koja nije nova pojava za BiH, ali koja u ovom slučaju stvara velike razlike između obrazovnih modela koji postoje, što u svakom slučaju onemogućava jedinstven, objedinjen odgovor. U budućnosti, potrebno je izvršiti proces usklađivanja postojećih dijelova programa obuke, sa naglaskom na rukovodeći kadar, odnosno najviši nivo menadžmenta, koji donosi strateške odluke. Naime, kada je riječ o osnovnoj policijskoj obuci za čin policajca, treba naglasiti da je ona univerzalna na nivou BiH, sa trajanjem od dvanaest mjeseci, mada i u njoj su uočeni određeni nedostaci. Na nivou navedene obuke, potrebno je ispitati kompetentnost kadrova koji su direktno uključeni u obuku, odnosno: instruktore, predavače, rukovodne policijske službenike i druge. Kada je riječ o rukovodnom kadru, u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, nekad ranije postojeća Visoka škola unutrašnjih poslova (u nastavku VŠUP), je na osnovnim trogodišnjima, tj. četvorogodišnjim studijama, školovala kadrove za čin mlađeg inspektora. Danas, VŠUP, je prešla u sastav Univerziteta u Banja Luci, odnosno Fakulteta za bezbjednost, a koji je prije svega civilnog karaktera, čime se otvorio prostor za obrazovanje studenata koji će budućnosti svoje mjesto zaposlenja moći da traže u bezbjednosnim agencijama. Ipak, raniji model obrazovanja i obuke na VŠUP, objedinjeno, pružao je širok spektar znanja i vještina, koje su se usvajale iz oblasti prava, bezbjednosti, psihologije, kriminalistike, uz obuku rukovanja oružjem, ovladavanje kriminalističkom taktikom, borilačkim vještinama. Kada se jedan ovakav model dovede u paralelu sa postojećom obukom u trajanju od šest mjeseci (kako predviđaju zakoni na svim

nivoima), jasno je da taj period nije dovoljan za sveobuhvatni korpus pomenutih znanja i vještina. Osim navedenih problema, potrebno je pomenuti i dio koji se odnosi na rukovodni kadar, koji se (u toku i nakon okončanja građanskog rata), zaposlio u okviru policijske strukture u BiH, a koji shodno sistematizaciji, zauzima visoke pozicije, a sve bez prethodnog policijskog obrazovanja i neophodnih kvalifikacija. Policijskim službenicima, koji nisu završili fakultet, koji je usko vezan za bezbjednost, a shodno tome i unutrašnje poslove i to iz reda pravnih, bezbjednosnih, kriminalističkih studija, zakonodavac bi trebao propisati obuku za ostali (rukodni) kadar, u trajanju više od šest mjeseci, jer se jedino na taj način mogu ostvariti uslovi neophodni za profesionalan rad. Osim toga, odgovorajućim podzakonskim aktom je potrebno urediti materiju koja se tiče internog napredovanja, pa da u tom slučaju prednost imaju lica, koja su svoje fakultetske diplome stekli na naprijed navedenim institucijama, pomenutog usmjerenja. Evidentni su brojni problemi, kako na strateškom, tako i na operativnom nivou, a oni u sveukupnom rezultatu prozivode nedostatke i loše rezultate u pogledu realizovanja policijskih poslova.

1.2. Predmet istraživanja

Predmet magistarskog rada se prvenstveno odnosi na obrazovanje i obuku policijskih kadrova u BiH, institucionalno djelovanje postojećih centara za obuku, zakonski osnov po kome ti centri funkcionišu. Takođe, djelimično ćemo se baviti i analizom postojećeg policijskog kadra sa višegodišnjim iskustvom, koji kao takav predstavlja preduslov za nastanak i unapređivanje tek pristiglog policijskog kadra, na bazi metode učenja. Vodeći se specifičnom političkom situacijom u BiH, posebno će se obraditi dio koji se tiče uticaja političkih faktora, a koji na posredan i neposredan, manje vidljiv način utiču na modele obuke i obrazovanja. Suštinski, vodeći se predmetom istraživanja, cilj je dosegnuti odlike i elemente koji treba da ima jedan novi, adekvatni model policijske obuke, a koji bi kao takav bio opšteprihvaćen za sve postojeće krugove (bezbjednosne i političke), a samim tim i operativan, mobilan i prepoznatljiv kao pozitivan faktor u unapređenju stanja bezbjednosti na državnom nivou, uz analizu svih slabosti i nedostataka.

1.3. Ciljevi istraživanja

Naučni ciljevi istraživanja

Otkrivanje uzroka problema, koji se ogleda u neadekvatnom sprovođenju obrazovanja i obuke policijskih službenika, zahtijeva da se ovaj društveni problem podijeli na njegove sastavne dijelove, te da pristupi njegovom rješavanju. Dakle, naučni cilj rada podrazumijeva naučnu eksplanacija, odnosno objašavanje svih pojedinačnih uzroka i sastavnih elemenata, koji utiču na sistem obrazovanja i obuke, uz njihovu deskripciju, što doprinosi potpunijem razumijevanju same teme rada. Samim tim, uzroci će podrazumijevati analizu kako socijalno-političkih faktora, bezbjednosnih, institucionalnih, normativnih, kadrovskih, upravljačkih, važnih za rješavanje dileme koja se tiče efikasnosti sistema obrazovanja i obuke policijskih službenika.

Društveni ciljevi istraživanja

Društveni cilj naučnog istraživanja podrazumijeva da se javnost, a prije svega naučna javnost, a posebno faktori koji utiču na kreiranje bezbjednosne politike u BiH, dakle politički faktori, upoznaju sa postojećim modelima obrazovanja i obuke policijskih kadrova u BiH, različitostima, nedostacima, mogućnostima za poboljšanje i napredovanje. Biće prikazana i uzročno-posledična veza, između aktuelnog sistema obrazovanja, obuke i njihovog uticaja na stanje bezbjednosti. Svakako, doprinos društvenoj zajednici se odnosi i na nastojanje da se kroz ovo naučno istraživanje dođe do prijedloga jednog opšteprihvaćenog obrazovnog modela za sve policijske agencije u BiH.

1.4. Pojmovna analiza

U ovom dijelu rada biće obrađeni pojmovi koji su od prioritarnog značaja za obradu same teme, te će se izvršiti njihova analiza u mjeri u kojoj je to neophodno za ovo istraživanje. A to su: *država, bezbjednost, policija, policijski službenik, obrazovanje i obuka.*

Država

U širem smislu pod državom se podrazumijeva „... teritorijalno zaokružena politička zajednica naroda – nacija i građana (državljana), osnovni oblik političkog samoorganiziranog društva u cilju zaštite njegovih vitalnih političkih, ekonomskih i sigurnosnih i drugih interesa. U užem smislu, organizacija vlasti koja služi za učvršćenje i odbranu političkog i ekonomskog pokreta oličena kroz vladajuću strukturu i državni aparat koji djeluje u njeno ime i na ostvarivanju njenih funkcija; teritorij na kojem je organizirana i funkcionira suverena vlast“ (Beridan, I. Smajić, M. Turčalo, S. 2001:97)

Bezbjednost

Korištenje pojma pojma bezbjednosti u različitim oblastima života i rada uopšte, znatno otežava i njegovo jednoznačno definisanje. Prema pojedinim istraživanjima, u opticaju se danas nalazi čak 21 definicija pojma bezbjednosti, koje imaju, prije svega teorijsku vrijednost, a postoji i 56 definicija čija suština traži dodatna pojašnjenja ili čak njihovo potpuno ignorisanje (Rakić 2006:27). Dodatnu konfuziju stvara svakakoi činjenica to što su kod nas u upotrebi dva izraza, bezbjednost i sigurnost, koja se ravnopravno upotrebljavaju, mada nisu sinonimi (Masleša 2001:3-4). Pri tome je riječ bezbjednost³ staroslovenskog porijekla i znači odsustvo zla, bijede, nesreće (bezopasnost), dok sigurnost⁴ potiče od latinske riječi *securitas*, koja ima nešto šire značenje i pored bezopasnosti, tj. bezbjednosti, ovaj izraz označava i izvjesnost, pouzdanje, pa čak i lakomislenost (Dimitrijević 1973:7).

Dakle kao što je već istaknuto pojam bezbjednosti ima više značenja. Prije svega uobičajno je razlikovanje u užem i širem smislu. U užem smislu pod pojmom bezbjednosti podrazumjeva se djelatnost koja ima za cilj da obezbjedi i garantuje ličnu i imovinsku bezbjednost utvrđenu ustavom i zakonima, dok u širem smislu bezbjednost obuhvata djelatnost čiji je osnovni cilj obezbjeđenje i zaštita osnova na kojima počiva konkretno državno uređenje (Baruh 1966:251).

³Riječ bezbjednost potiče od prefiksa bez (nepostojanje, odsustvo) i riječi beda (veliko siromaštvo, položaj koji izaziva prezir, nevolja, nesreća, zlo) i predstavlja stanje onoga koji je zaštićen od opasnosti, osiguran, siguran, bezopasan.

⁴Riječ sigurnost potiče od latinske imenice *securitas* (mir duha, bezbrižnost, sigurnost, bezopasnost) i pridjeva *securus*(bez brige, bezbrižan, bez bojazni, koji se ne boji nikakve opasnosti).

Policija

Policija predstavlja poseban državni organ, odnosno dio državnog aparata koji ima osnovni zadatak da održava unutrašnji red i mir, te zbog toga, ovaj organ ima i značajno ovlaštenje da primjenjuje sredstva prinude. Za policiju, kao važan državni organ, izuzetno je bitna činjenica da ona djeluje u ime i za račun države, odnosno da radnje i akte tog državnog organa država priznaje kao svoje (Kunić 2006:101). Moderna policija, u smislu posebne organizacije, postala je tek u XVIII i XIX vijeku, a njene zadatke su prije toga obavljale lokalne zajednice, uprava, vojska, odnosno feudalci. Naime, policijom se u XVIII vijeku nazivala cjelokupna unutrašnja uprava, s tim da se od policije, nešto kasnije, izdvajaju pojedini resori, u procesu diferencijacije državnog aparata (Milosavljević 1997:170)

U literaturi se najčešće navodi da riječ "policija" predstavlja prevod latinske riječi *politia*, odakle je ova riječ preuzeta i u većinu savremenih jezika, dok je u latinski jezik unesena iz grčkog jezika, i to od riječi *polis*, *politeia*. Tako je u državama stare Grčke riječ *polis* označavala grad - državu i od tog pojma je izveden pojam *politeia*, u značenju državnog uređenja, ustava, uprave i upravljanja državom,

Tako se u običnom govoru pod policijom najčešće podrazumijeva ogranak državne vlasti, tj. posebna državna služba koja se stara o održavanju javnog poretka, kao i lične i imovinske bezbjednosti, s tim da se ovaj pojam koristi i za označavanje uniformisanih pripadnika policije. Dakle, misli se na djelatnosti te vlasti i na pripadnike te službe (policajce), ali i na zgradu u kojoj je policijska služba smještena (Vujaklija 1980:726).

S obzirom na navedeno, može se zaključiti da se termin policija pretežno koristi da označi posebno organizovanu službu za održavanje javnog reda i poretka, odnosno za prevenciju i represiju kriminaliteta i izvršavanje zakona, kao i za označavanje pripadnika te službe (Milosavljević 1997:7).

Policijski službenik

Prema Zakonu o policijskim službenicima BiH, policijski službenici su oni pripadnici policijskih organa koji primjenjuju policijska ovlaštenja propisana ovim zakonom i postupaju kao ovlaštena službena lica prema zakonima o krivičnom postupku u BiH. Ovaj zakon primjenjuje se na policijske službenike zaposlene u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu (SIPA) i Državnoj Graničnoj službi Bosne i Hercegovine (DGS) i Direkciji za koordinaciju policijskih tijela Bosne i

Hercegovine.⁵ Prema Zakonu o policijskim službenicima RS, policijski službenici su lica zaposlena u ministarstvu, koja su ovlaštena da primjenjuju policijska ovlaštenja propisana ovim zakonom i postupaju kao ovlaštena lica u skladu sa zakonom o krivičnom postupku Republike Srpske i Bosne i Hercegovine i drugim zakonima iz nadležnosti ministarstva.⁶

Što se tiče drugih zakona na nivou entiteta i distrikta, kao i zakona država u okruženju ova kategorija je manje-više jednako definisana.

Obrazovanje i obuka policijskih službenika

Obrazovanje i obuka policijskih službenika, predstavljaju najvažnije i svakako najneophodnije metode, teorijskog i praktičnog pripremanja pojedinaca, za obavljanje složene policijske službe. Pojmovi obuke i školovanja (obrazovanja) policijskih kadrova su u suštini metode jednog istog procesa – procesa pripremanja i izgrađivanja kadrova, te se zbog toga veoma često i preklapaju. No, sadržinski posmatrano, obuka ima za osnovni cilj praktično učenje vještina potrebnih za obavljanje policijskog posla, s tim da ona obuhvata i određene, jednostavnije teorijske sadržaje. S druge strane, kao primarni ciljevi policijskog obrazovanja, identifikuju se značajna usvajanja teorijskih znanja, ali i niz važnih praktičnih vještina. Stoga, kako bi se izbjegli terminološki nesporazumi, pod obukom bi trebalo podrazumijevati izgrađivanje vlastitog kadra na kursevima i sličnim oblicima obuke koji se praktikuju prije, na početku ili tokom policijske službe, koji traju kraće od obrazovanja (do godinu dana), a pretežno su usmjereni učenju konkretnih praktičnih vještina i usko specijalizovanog obima teorijskog znanja. Konkretnije, policijska obuka jeste proces sticanja određenih znanja ili vještina potrebnih za policijski posao koji ne vodi prema nekoj diplomi, a najčešće dovodi do sticanja neke vrste sertifikata. S druge strane, pod školovanjem za potrebe policije treba podrazumijevati specijalizovano srednje, više i visoko formalno obrazovanje za policijsku profesiju. Sprovode ga profesionalne policijske škole ili ustanove i ono svakako traje duže od dvije godine. Školovanje se odvija, po pravilu, prije ulaska u policijsku službu, ali i uz obavljanje policijskog rada, a težište je na teorijskom znanju koje je opšteg i specijalizovanog tipa. Takođe, zastupljeno je i učenje praktičnih vještina, ali se podrazumijeva da će potpunije ovladavanje tim vještinama biti

⁵Zakon o policijskim službenicima, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj: 27/04, 63/04, 5/06, 15/08, 63/08, 35/09, 07/12.

⁶Zakon o policijskim službenicima, Službeni glasnik Republike Srpske broj 20/2014.

naknadni zadatak po pravilu prilikom ulaska u policijsku službu (Mitrović i Pavlović 2012:8).

1.5 Sistem hipoteza

Generalna hipoteza—Uticaj obrazovanja i obuke policijskih službenika je u svojevrsnoj simbiozi sa osjećajem bezbjednosti građana Bosne i Hercegovine, te neadekvatno i neprofesionalno obrazovanje i obuka svih nivoa policijskih službenika BiH, mogu proizvesti osjećaj nesigurnosti kod njenih građana.

Posebne hipoteze

1. Nedostatak obrazovanja i obučenosti policijskog kadra, uslovljava i donošenje odluka, koje na direktan ili indirektan način ostvaruju negativan uticaj i shodno tome dopirnose pogoršanju stanja bezbjednosti u BiH;
2. Postojeći sistem bezbjednosti BiH determinisan je državno-političkim uređenjem i trenutnom organizacijom policijskih agencija;
3. Konzistentan model obrazovanja i obuke svih nivoa policijskih službenika može pozitivno da utiče na stanje bezbjednosti u BiH.

1.6. Metode i instrumenti istraživanja

U ovom naučno-istraživačkom radu korišće se sledeći metodi istraživanja:

Metoda analize sadržaja dokumenata

Pomoću metode analize sadržaja dokumenta, pribaviće se neophodni podaci za potrebe ovog rada. Metodom analize sadržaja dokumenata i izvora različitih stepena pouzdanosti, obrađivaće se dokumenti i tako će se identifikovati, diferencirati i odabrati podaci za ovo istraživanje.

Komparativna metoda

Komparativna metoda će biti korištena za poređenje pribavljenih podataka koji nam približavaju interesantnu društvenu pojavu kao i za obradu podataka obezbijeđenih putem metode analize sadržaja dokumenata.

Empirijski metod

Metod ispitivanja koji će biti korišten za ispitivanje planiranog uzorka od 200 ispitanika, a moguće i više ukoliko to mogućnosti budu dozvoljavale. Kao instrument, za navedeni metod ispitivanja, koristiće se Anketni upitnik. Anketni upitnik će se sastojati od određenog broja pitanja koja će biti usmjerena na obilježja ispitanika kao i određen broj pitanja koja će se odnositi na problematiku istraživanja.

Analitičko-deduktivna metoda

Na osnovu prikupljenih podataka, putem ove metode, nastojaće se u pružanju naučnih objašnjenja za stanje policijskog obrazovanja i obuke te njihovog uticaja na stanje bezbjednosti BiH.

PRVI DIO:

UOPŠTENO O BEZBJEDNOSTI

1. *Pojam bezbjednosti*

Pojam bezbjednosti, čovjeka in njegovu zajednicu zaokuplja od njihovog postanka, a u modernim vremenima se počeo upotrebljavati u gotovo svim područjima ljudske djelatnosti. Međutim, pored toga, pojedini autori upozoravaju da je pojam bezbjednosti istovremeno jedan od najmanje objašnjenih pojmova, te je zbog toga, za njegovo razumijevanje neophodno proučavati temeljne kategorije tog pojma (Tatalović 2006:60-80).

Od njenog nastanka, a potom i ustanovljavanjem savremenog međunarodnog sistema država, kao i tokom čitavog razdoblja bipolarizma, stvarnost bezbjednosti je osvajana gotovo isključivo vojnim pojmovima, a glavni objekat i subjekat bezbjednosti bila je suverena država. Ključevi za dostizanje, očuvanje i unapređenje bezbjednosti na bilo kojem nivou i bilo kojih objekata bezbjednosti bili su, sledstveno tome, u rukama države (Simić 2007 165-193).

Ideja bezbjednosti u periodu ova tri vijeka posmatrana je kroz bezbjednost države (eng. *statesecurity*), tj. kao koncept nacionalne bezbjednosti (eng. *nationalsecurity*), u čijem središtu je suverena država, njen opstanak, teritorija i suverenitet kao vitalne vrijednosti i interesi koji se štite vojnim kapacitetima (Mijalković 2009:55-7). Stoga se ovaj koncept naziva državocentričnim i ortodoksnim. Primarno sredstvo zaštite država je njena moć. Ona se generalno svodila na vojnu, a potom i na ekonomsku moć, kao i na pristupanje države određenim savezima, čime bi stečena moć prevazišla veličinu i destruktivnost potencijalnih i aktivnih prijetnji, njoj, ili njenim saveznicama. Naime, bezbjednost ee poistovjećivana sa tzv. spoljnom bezbjednosti zemlje (Mijalković 2009:79).

Već u prethodnim redovima, kada je riječ o BiH, nastojalo se ukazati na specifične odlike vezane za ovo područje, međutim kada je riječ o konkretnim terminima, odnosno izrazima, treba pomenuti postojanje krajnje konfuzne situacije koja se tiče postojanja dva izraza istovremeno.

U srpskom i bošnjačkom jeziku se ravnopravno upotrebljavaju izrazi *bezbjednost* i *sigurnost*,

iako ne predstavljaju sinonime (Masleša2001:3-4). Prije svega, riječ *bezbjednost*⁷ staroslovenskog porijekla, i znači *odsustvo zla, bijede i nesreće* (Daničić 2000:32), dok *sigurnost*⁸ potiče od latinske riječi *securitas*, koja ima nešto šire značenje i pored bezopasnosti, tj. bezbjednosti, ovaj izraz označava i izvjesnost, pouzdanje pa čak i lakomislenost (Dimitrijević 1973:7).

Na kraju, imajući u vidu veliki broj definicija pojma bezbjednosti, shodno dostupnoj literaturi, a u vezi sa temom rada, izabrana definicija kao najprikladnija za pojam bezbjednosti je, „...pravno-uređivanim i obezbjeđivanim društvenim odnosima uspostavljeno, održavano i unapređivano stanje u državi koje omogućava efektivnu zaštićenost države i građana koji u njoj žive od svih (spoljašnjih i unutrašnjih) protivpravnih akata (aktivnosti) kojima se ugrožava ustavni poredak, suverenost, nezavisnost i teritorijalna cjelokupnost države, rad državnih organa, obavljanje privrednih i društvenih djelatnosti i ostvarivanje sloboda, prava i dužnosti čovjeka i građanina“ (Miletić 1997:13).

2. *Savremeni koncepti bezbjednosti*

S obzirom na to da je bezbjednost jedna dinamična pojava, mijenjaju se i konceptijska opredeljenja u pogledu referentnih vrijednosti koje se štite, opasnosti koje prijete, subjekta ugrožavanja, te načina i sredstava za zaštitu. Koncepti bezbjednosti predstavljaju teorijske i praktične konstrukcijske zaštite i unapređenja određenih referentnih vrijednosti i interesa, pojedinih kategorija objekata bezbjednosti, a koji su nastali na osnovu relevantne bezbjednosne prakse, preventivno s ciljem njenog unapređenja. Odnosno, koncepti bezbjednosti su produkt, ali i sredstvo bezbjednosne teorije i prakse (Mijalković 2009:65-66). Glavni sporovi kada je riječ o definisanju pojma bezbjednosti (u konceptualnom smislu) potiču od vrijednosnih stavova, ili pojednostavljeno rečeno pitanja: “Koje vrijednosti treba danas da se štite?” Vodeći se postavljenim pitanjem, vrijednosti mogu biti različite (tijelo, imovina, teritorija, mir), pa se tako i koncepti kreću od lične bezbjednosti, imovinske, teritorijalne cjelokupnosti, međunarodnog

⁷ Riječ bezbjednost potiče od prefiksa *bez* (nepostojanje, odsustvo) i riječi *beda* (veliko siromaštvo, položaj koji izaziva prezir, nevolja, nesreća, zlo) i predstavlja stanje onoga koji je zaštićen od opasnosti, osiguran, siguran, bezopasan. Prema: Centar za civilno-vojne odnose , Pojmovnik bezbjednosne kulture, Beograd, 2009. god., str. 14.

⁸ Riječ sigurnost potiče od latinske riječi *securitas*, *atis f.* (mir duha, bezbrižnost, sigurnost, bezopasnost) i pridjeva *securus* (bez brige, bezbrižan, bez bojazni, koji se ne boji nikakve opasnosti). Prema: Centar za civilno-vojne odnose , Pojmovnik bezbjednosne kulture, Beograd, 2009. god. str. 14.

mira, a subjektizacije u ovom slučaju su građani (pojedinci), država, međunarodna zajednica, ekonomski sistem, životna sredina, itd (Dragišić 2009:16).

Postoje i druge klasifikacije bezbjednosti, prema kojima se bezbjednost u konceptualnom smislu odražuje kao:

- a) *bezbjednost čovjeka* - pojedinca, ljudi, društva;
- b) *bezbjednost države*;
- c) *međunarodna bezbjednost* - tradicionalni koncept (ravnoteža snaga, kolektivna bezbjednost i svjetska vlada) i savremeni koncepti (bezbjednosna zajednica, bezbjednosni režim, bezbjednosni kompleks i saradnja u bezbjednost);
- d) *globalna bezbjednost* i
- e) *nedržavni, odnosno privatni sektor bezbjednosti* (Mijalković 2009:67)

3. Pojam sistema bezbjednosti

Sistem bezbjednosti, kao i svaki drugi sistem predstavlja misaonu konstrukciju nekog realnog objekta. Taj realni objekat, koji se izražava ovim sistemom su državne funkcije. Stoga se sistem bezbjednosti može odrediti kao organizovani društveni sistem preko kojeg društvo organizuje zaštitu svojih vitalnih vrijednosti, a radi opšteg napretka i razvitka društva (Keković 2009:139).

Sistem bezbjednosti, obuhvata organe i mjere, odnosno djelatnosti i aktivnosti pojedinih organa, koje se sprovode radi zaštite određenih društveni vrijednosti utvrđenih prije svega Ustavom, ali i odgovarajućim zakonskim propisima. Vrijednosti koje se štite, one koje čine sadržaj bezbjednosne funkcije, savremene države odnose se na : zaštitu suvereniteta, nezavisnosti i teritorijalne cjelokupnosti države, zaštitu prava i sloboda njenih građana, zaštitu javnog poretka, zaštitu lične i imovinske sigurnosti građana i zaštitu životne sredine (Mitrović, Pavlović 2012:21).

Osnovna funkcija sistema bezbjednosti jeste preventivna (proaktivna), a podrazumijeva da sistem bezbjednosti predstavlja instrument odvratanja, sprečavanja nastanka nepoželjnih aktivnosti, a u slučaju njihovog nastanka, ovaj sistem energično i efektivno reguluje, pa se u tom dijelu krije i njegova represivna, reaktivna funkcija, koja je usmjerena na otklanjanje uzroka opasnosti i eliminisanje nosilaca ugrožavajuće aktivnosti, na pravno dozvoljeni način (Keković

2009:140).

Bezbjednost predstavlja jedini, osnovni i ultimativni uslov za opstanak i napredovanje bilo kojeg subjekta, pa samim tim i države, kao i za očuvanje njenih vitalnih vrijednosti. Ostvarivanje zaštite vitalnih vrijednosti države i stvaranje povoljnog, bezbjednog tla, uz odsustvo ugrožavajućih pojava, podrazumijeva egzistiranje sistema bezbjednosti, sačinjenog od podсистема (u koji spadaju i policijske snage), tj. mehanizmi na koje se država oslanja, koji je štite kako iznutra, tako i spolja. Kada je riječ o djelovanju sistema bezbjednosti i njegovih podсистема, vrlo je važno razriješiti vječitu dilemu koja se tiče zloupotrebe i povrede ljudskih prava i sloboda, te djelovanje navedenih mehanizama usmjeriti u pravcu koji neće raditi na štetu navedenih vrijednosti (Javorović 1999:3).

4. Subjekti sistema bezbjednosti i njihove djelatnosti

Sistem bezbjednosti države, zavisi od ljudske aktivnosti, jer ljudi (pojedinačno i grupno), svojim djelovanjem i interesima, predstavljaju osnovni izvori ugrožavanja bezbjednosti države, a sa druge strane ljudi su i faktori koji postavljaju društvene ciljeve, odnosno postavljaju ciljeve sistemima, tako i sistemu bezbjednosti, pa dalje svjesnim i nužnim udruživanjem napora, a preko sistema realizuju zamišljeno (Rakić, Vejnović 2006:54).

Subjekti sistema bezbjednosti su svi ljudski i materijalni potencijali (resursi), koje država angažuje. Oni se mogu podijeliti na:

- a) *konvencionalne* – policija, civilna zaštita, vojska, sudovi, tužilaštva, inspeksijski organi, kazneno-popravne ustanove i slične ustanove i drugo;
- b) *nekonvencionalne* – zakonodavni i izvršni organi, predsjednici država, vlade, ministarstva, prije svih organi inostranih poslova i
- c) *ostale* – organi jedinica lokalne samouprave, organizacije koje obavljaju javne službe i djelatnosti, privatne kompanije, preduzeća, pravna lica i obrazovne institucije. (Savić 2007)

Polazeći od prethodno navedenih sadržaja unutrašnje i spoljašnje bezbjednosti, može se konstantovati da sistem bezbjednosti savremene države ima elemente koji su dominantno okrenuti ka zaštiti onih vrijednosti koje ulaze u sadržaj unutrašnje bezbjednosti, a to su: policija, agencije za sprovođenje zakona u najširem smislu riječi, inspeksijski organi, subjekti za

djelovanje u vanrednim situacijama, subjekti privatne bezbjednosti i drugi (Keković 2009:141).

Dakle, poslovi sistema bezbjednosti se realizuju posredno i neposredno, te kao takvi doprinose razvoju i jačanju države. Izostavljanje izvršenja jednog od poslova bezbjednosti, ometa ostvarivanje stanja bezbjednosti u cjelosti (Vejnović,Šikman 2007:411).

5. Policijsko obrazovanje u sistemu nauka bezbjednosti

Nakon naučne deskripcije i eksplanacije bitnih pojmova, od velike važnosti je upoznati se sa značajem koje bezbjednosne nauke imaju u sistemu obrazovanja, a samim tim i policijsko obrazovanje. Na osnovu prethodno navedenih elemenata sistema bezbjednosti, treba uzeti u obzir čitav spektar faktora koji utiču na njegovo kreiranje, a koji su ekonomske, političke, društvene prirode. Svakako, tu su faktori poput individualne kulture, razvoj nauke i tehnologije, geopolitike i geostrateška situacija. Bezbjednosne nauke proučavaju bezbjednost države i građana, odnosno, takvo određenje podrazumeva zaštitu ljudskih života, zdravlja, imovine, životne sredine, ljudskih prava, teritorijalnog integriteta države, a što je predmet izučavanja vojnih nauka, teorije diplomatije, civilne zaštite, protivpožarne zaštite, i dr. Pa, kao što postoji podjela na unutrašnju i spoljnu bezbjednost, tako i u literaturi koja se bavi pitanjima bezbjednosti, postoji podjela na spoljnu bezbjednost (koja bezbjednost proučava sa stanovišta vojnih nauka i diplomatije) i unutrašnju (bezbjednost proučava sa aspekta policije, sudstva, zaštite od požara, civilne zaštite). Policija u navedenom sistemu, predstavlja element sistema nacionalne i javne bezbjednosti (Dapčević-Marković 2016:8).

U sistemu nauka bezbjednosti, neophodno je pomenuti i policijske nauke koje čini sistem naučnih saznanja o policiji: policiji kao instituciji, njenoj ulozi, metodama rada, organizaciji i upravljanju, kao i profesionalnoj obuci i usavršavanju. Navedeni proces prati odgovarajuća metodologija i specifična terminologija. Predmet policijske nauke podrazumijeva: istorijat policije, njenu organizaciju, ulogu u društvu, vrijednosti i ponašanja njenih pripadnika, upravljanje i rukovođenje u policiji, poslove policije, policijske aktivnosti, efikasnost i efektivnost rada policije, pravni okvir za postupanje, upotrebu sile i policijsku etiku, profesionalnu obuku zaposlenih selekcija, organizaciju obuke, njensadržaj i metode. Treba napomenuti na multidisciplinarni karakter policijskih nauka, s obzirom na činjenicu da one koriste znanja drugih nauka (pravnih, ekonomskih, menadžerskih, organizacionih, psiholoških,

socioloških). Predmet istraživanja policijskih nauka jesu poslovi bezbjednosti koje je policija delegirala drugim subjektima van sistema državne uprave (privatnim subjektima bezbjednosti) (Dapčević-Marković2016:8.)Sistem policijskog obrazovanja, sadrži odgovarajuće pravne standarde⁹, koji su potvrđeni međunarodnim aktima: Bolonjskom deklaracijom, Sorbonskom deklaracijom i Konvencijom o evropskim insitucijama visokog obrazovanja iz Salamanke (Dapčević-Marković2016:9).

Obavljanje policijskog posla, podrazumijeva odgovarajuće usmjerenje obrazovanja, odnosno mora da ima određeni ishod i to: usvajanje znanja, sticanje vještina i odgovarajućih stavova, a sve ove komponente moraju da budu u korelaciji, jer je to adekvatan temelj za kvalitetan policijski rad (Dapčević-Marković 2016:11).

⁹ Pojam pravnog standard se vezuje za pojam normativnog poretka, odnosno sistema ljudskih, društvenih odnosa (ponašanja ljudi jednih prema drugima), koji je regulisan normama, na koji norme vrše određeni uticaj(Dapčević-Marković 2016:9).

DRUGI DIO:

POLITIČKI SISTEM BOSNE I HERCEGOVINE I NJEGOV UTICAJ NA STANJE BEZBJEDNOSTI

1. Politička struktura Bosne i Hercegovine nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma

U samom uvodu, kada je riječ o političkom sistemu BiH, treba navesti da se radi o postkonfliktnoj državi, koja i dan danas vuče negativne posljedice iz perioda ratnih dejstava, a kasnije i mirovnih procesa (nedovršenih), koji su uticali da danas imamo odsustvo unutrašnjeg konsenzusa, konsolidacije i aktivne saradnje. Nije greška ukoliko se pomene da je eliksir za izgradnju mira za međunarodnu zajednicu predstavljao process intervenisanja u vidu “gašenja” građanskog rata po svaku cijenu, uz promociju novih vrijednosti (Beridan, Smajić, Turčalo 2018:150).

Primjetna je jednoobraznost koja se vezuje za postkonfliktna društva, a odnosi se svega na tri problema: probleme spoljne i unutrašnje sigurnosti, izgradnju političko-administrativnih institucija i sektora, socijalno-ekonomsku sferu i probleme u istoj. Sva navedena pitanja (odnosno problemi), usloveli su u BiH jednu snažnu polarizaciju društva, koja je nužno otežavala stvaranje osjećaja pripadnosti (Beridan, Smajić, Turčalo 2018:153). Nakon građanskog rata na teritoriji današnje BiH i to *Dejtonskim mirovnim sporazumom*¹⁰, koji parafiran 21. novembra 1995. godine, a zvanično potpisan 14.12.1995. u Parizu (Hodžić 2015:32), definisana je država čiji su sastavni dijelovi dva entiteta, uz nešto kasnije dodavanje Brčko Distrikta, kao posebne administrativne jedinice. Iako je Dejtonski mirovni sporazum¹¹, imao u prvom redu cilj zaustavljanje ratnih dejstava, činjenica da je ostavio brojne probleme i nelogičnosti koje se tiču same organizacije države¹² Završetkom rata, BiH je prošla kroz fazu unutrašnjeg restruktuisanja na dva entiteta, od kojih je jedan podijeljen na deset kantona, a najvišim pravnim aktom, Srbi, Bošnjaci i Hrvati su definisani kao konstitutivni narodi, dok ostali stanovnici BiH ili oni koji nisu izjasnili svoju pripadnost jednoj od ove tri kategorije, podvedeni pod kategoriju „ostali“.

¹⁰Mirovni pregovori u vazduhoplovnoj vojnoj bazi Rajt-Paterson u Daytonu održani su pod pokroviteljstvom SAD-a, Njemačke, Francuske, Rusije, Velike Britanije, Evropske Unije, čiji su ujedno i potpisnice.

¹¹www.hspf.info/wp-content/uploads/2013/10/Daytonski-sporazumi.pdf

¹² Statut Brčko Distrikta (Službeni Glasnik BiH, br. 1/00, 24/05)

Građanin se pominjao samo u preambli Ustava, te im je tako osporena mogućnost da participiraju u novouspostavljenom sistemu podjele vlasti (eng. *power sharing*) u dejtonskoj BiH (Beridan, Smajić, Turčalo 2018:153). Dakle, državno uređenje Bosne Hercegovine je primjer takozvanog federalnog tipa, iako se takav oblik ne može porediti drugim državama koje imaju isti oblik uređenje (Švedska), upravo zbog specifičnih (ratnih) događaja, koji su prethodili njegovom uspostavljanju, što je uslovalo i karakterističan institucija koje su njegov dio (Karan 2014:156). Kada se napravi paralela u odnosu entiteta, Federacija BiH, je decentralizovan administrativni sistem (podjeljen na deset kantona), koji u nadležnosti imaju dodirne tačke sa federalnim nivoom, dok Republika Srpska predstavlja centralizovan sistem, u kojem su nadležnosti hijerarhijski posložene. Osim toga, pored dva entiteta, Brčko Distrikt, predstavlja samostalan sistem, koji nema svoj Ustav, nego Statut, najviši pravni akt.¹³ Nastojanje međunarodnih aktera, bilo je usmjereno na to da Bosna i Hercegovina predstavlja takozvanu „Jugoslaviju u malom“¹⁴ (zbog etničke strukture), mada je činjenica da ni velika Jugoslavija, nije mogla opstati, u čemu se i primjećuje izrazita iracionalnost ovakve ideje.

Dejtonskim mirovnim sporazumom (Aneks 4.), u dijelu koji se odnosi na ustavna pitanja, formirane su institucije na državnom nivou, koje obavljaju funkcije iz domena zakonodavne, izvršne i sudske vlasti. Te institucije su: Predsjedništvo Bosne i Hercegovine (kao kolektivni šef države), Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine (kao najviši organ zakonodavne vlasti), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine (obavlja funkciju vlade), te Ustavni sud i Sud Bosne i Hercegovine. Uspostavljena je i Centralna banka, kao jedina ovlaštena institucija za vođenje monetarne politike Bosne i Hercegovine (Grabovica 2015:217).

2. Refleksije političkih prilika Bosne i Hercegovine na stanje bezbjednosti

Bezbjednost se usko vezuje za institucije i organizacije kojima rukovodi i upravlja država i reguliše načine i principe njihovog djelovanja. Postoje dva izvora ugrožavanja (sa aspekta

¹³ Statut Brčko Distrikta (Službeni Glasnik BiH, br. 1/00, 24/05)

¹⁴ Bosna i Hercegovina je starija od Jugoslavije, njen teritorijalni identitet i administrativna jezgra su opstala uprkos činjenici da je u različitim periodima bila pod upravom velikih carstava. Nikada nije egzistirala kao skup odvojenih identiteta, nego je imala “zasebnu kulturu i identitet, a koji su dovođeni u pitanje samo kada su strani ili unutrašnji akteri, pod uticajem vanjskih nastojala da je usmjere u drugom smjeru.

države), odnosno unutrašnji i vanjski, pa se u skladu sa tim formiraju dvije strukture u okviru države koje za cilj imaju neutralizaciju vanjskih, odnosno unutrašnjih izvora nesigurnosti. Te dvije strukture su vojska i policija, od kojih svaka, u okviru svojih nadležnosti predstavlja moćan aparat u rukama države, zadužen za očuvanje odgovarajućeg stepena sigurnosti – kako pojedinca, tako i društva i države u cjelini (Grabovica2015:218).

Složeno državno uređenje, koje je rezultat Ustava, više nivoa vlasti, koji egzistiraju u BiH, od opštinskog, do državnog nivoa, u bitnoj mjeri određuju fundamentalne principe i smjernice za uspostavljanje i izgradnju sistema bezbjednosti. Činjenica da više od 20 godina, od potpisivanja mirovnog sporazuma, konstantu predstavlja međunacionalna netrpeljivost, koju u velikoj mjeri raspiruju domaće političke elite, vođene uskim stranačkim, etničkim i nacionalističkim interesima. Osim toga, socijalno-ekonomski faktori, rasprostranjeno siromaštvo, izražen stepen korupcije, kriminaliteta, pojava terorizma, ekstremizma utiču na stanje bezbjednosti i sveukupni bezbjednosni ambijent. Treba napomenuti da pored svih unutrašnjih političkih previranja, tranzicijskog društva, uz asistenciju i agitaciju međunarodnog faktora, BiH je gradila svoj bezbjednosni sistem(Grabovica2015: 227).

Uporednim prikazom unutrašnjeg državnog uređenja, Federacija BiH pokazuje visok stepen decentralizovanosti (na kantonalnom principu), dok je Republike Srpska, centralizovan entitet koji u nekim segmentima posjeduje i praktikuje prerogative državotvornosti, dok je Brčko Distrikt, autonomna oblast pod ingerencijom države BiH. U kontekstu sistema sigurnosti, entiteti su zadržali organizaciju sistema u svojoj nadležnosti, a proces njihovog restrukturiranja i formiranja na državnom nivou tekao je sporo, uz velike probleme, jer su se entiteti teško odricali svojih organa, koji su predstavljali simbole državnosti. Ovakav oblik državnog uređenja uticao je na strukture bezbjednosti. U uslovima konfuznih i problematičnih odnosa, BiH je dobila svoj institucionalni zakonski okvir u oblasti bezbjednosti (Ahić 2011:3) .

Institucionalizacija bezbjednosnih struktura, morala je biti utemeljena na političkom konsenzusu (minimalnom), uz rješavanje konkretnih zakonskih dilema. Usvajanjem Izmjena i dopuna Zakona o odbrani BiH, na osnovu izvještaja Komsije za reformu odbrane, Parlamentarna skupština BiH je uspostavila državno Ministarstvo odbrane.¹⁵ Nakon formiranja Ministarstva odbrane BiH, Zakonom o Savjetu ministara Bosne i Hercegovine, formirano je i Ministarstvo

¹⁵ Na ovaj način je uspostavljen odbrambeni sistem, sa komandnim lancem, neophodnim subjektima, u cilju ostvarivanja maksimalnih rezultata i postizanja punog kapaciteta (u pogledu angažovanih resursa).

sigurnosti BiH, u čijem sastavu su se našle upravne organizacije: Državna granična služba, Državna Agencija za istrage i zaštitu (SIPA), kancelarija za saradnju sa Interpolom, a nešto kasnije i Direkcija za poslove sa strancima (Cikotić 2010:189). Institucionalizaciju je pratio proces razvoja bezbjednosne politike BiH, uključujući i usvajanje konkretnog dokumenta, odnosno Sigurnosne politike¹⁶, od strane Predsjedništva BiH, 2006.

Refleksija političkih prilika na stanje bezbjednosti se konkretno može posmatrati upravo kroz nedovršen reformski proces u dijelu sektora bezbjednosti. Institucionalno funkcionisanje, zahtijeva, adekvatan, hijerarhijski posložen zakonodavni okvir, usklađen sa međunarodnim standardima. Hijerarhijski ustrojen sistem, počevši od najvišeg pravnog akta Ustava, zakona, podzakonskih akata i nižih pravnih akata, postoji, ali se problem ogleda u tome što shodno državnom uređenju, svaki dio države, ima posebne pravne akte kojima se uređuju ista pitanja. Ipak, u praksi, izostaje princip funkcionalnosti i koordinacije, jer često dolazi do preklapanja nadležnosti, pogrešnog delegiranja, odbacivanja odgovornosti, a sveukupno izostaje združeni odgovor sistema bezbjednosti na ugrožavajuće faktore. Ključna figura, razvoja sistema bezbjednosti, primjetno je, predstavlja upravo „politički minimalni konsezus“, koji se teško postiže. Isti je uslovio disharmoniju i disbalans između postojećih subjekata sistema bezbjednosti, a kao takav predstavlja izazov koji se u budućnosti mora prevazilaziti.

¹⁶Sigurnosna politika BiH je dokument koji sadrži strateške interese i ciljeve koje država želi da ostvari u pogledu očuvanja mira, sigurnosti, prosperiteta svih njenih građana. Sprovođenje Sigurnosne politike BiH, podrazumijeva uključenost institucija i zakonodavne i izvršne vlasti BiH.

TREĆI DIO

BEZBJEDNOSNI SISTEM I STRUKTURA POLICIJSKIH ORGANA BOSNE I HERCEGOVINE

1. Nastanak i reforma policijskog sistema Bosni i Hercegovini

Sistem bezbjednosti BiH proizašao iz specifikuma i složenosti političkog sistema i državotvornog uređenja, kao takav, sačinjen je od dva unutrašnja podsistema, odnosno podsistema spoljne i podsistema unutrašnje bezbjednosti. Odnosno, sistem bezbjednosti čine Ministarstvo bezbjednosti BiH (sa svojim upravnim organizacijama) i Ministarstvo odbrane BiH (uz Obavještajno-bezbjednosnu agenciju na državnom nivou) (Grabovica 2015:221). Podsistem unutrašnje bezbjednosti, uređen je u skladu sa administrativno-teritorijalnim ustrojstvom države. Takvo uređenje uključuje entitetska ministarstva unutrašnjih poslova, policije, inspeksijske organe i direkcije, s tim da u Federaciji postoji i kantonalni nivo organizacije (Grabovica 2015:222).

Prethodno su pomenute prilike koje su oblikovale državu i njeno djelovanje, pa po principu “preslikavanja”, kao što sistem bezbjednosti u svojoj cjelini i danas ispašta zbog neadekvatno sprovedenog i nedovršenog reformskog procesa, takva situacija je i sa podsistemom unutrašnje bezbjednosti, odnosno i policijskim strukturama širom BiH. Konceptualne bezbjednosne promjene, postavile su pred bezbjednosne strukture niz zadataka, a čija je realizacija zahtjevala adaptaciju, unutrašnju rekonstrukciju, brojčano umanjivanje policijskih službenika, uspostavljanje boljih odnosa saradnje i kooperacije iz sprovođenja obuka, u skladu sa novim, globalnim bezbjednosnim standardima. Proces reforme policijskog sistema BiH je u vezi sa periodom okončanja građanskog rata, ali i potezima koja je međunarodna zajednica preuzela u tom cilju, uključujući konkretni mirovni sporazum. Na osnovu Dejtonskog mirovnog sporazuma, na području entiteta, bilo je oko 44,000 policijskih službenika, od kojih je 26,000 bilo demobilisano, u kratkom roku. Broj policijskih službi (agencija), brojao je 13 (na postojećim nivoima administrativne vlasti), a svaka od njih je odgovarala posebnim vladama, a djelovale su u skladu sa različitim propisima, u okviru neusklađenog zakonodavstva. Uz dva entitetska ministarstva unutrašnjih poslova, funkcionisala je i Policija BD i deset kantonalnih MUP-

ova (Nikolić 2016: 72). Poseban izazov u reformskom procesu je predstavljala multietnička struktura stanovništva, jer su navedeni procesi kao jedan od ključnih zahtjeva (u skladu sa zapadno-evropskim standardima) upravo imali "čistu" nacionalnu strukturu policije. (Spahić 2012:207) Ipak, u osnovi, ključni segment, vezan za fragmetiranost policijske strukture, ostao je van dometa reforme, te su se u središtu našli suštinski aspekti rada policije. Dejtonskim mirovnim sporazumom, proklamovano je da Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija u okviru operacije Civilne policije UN (UNICIVPOL), osnuje međunarodne policijske snage, koje će realizovati aktivnosti supervizije i inspekcije aktivnosti domaćih organa i snaga za održavanje reda, obuku osoblja, itd. Shodno planiranom, uspostavljena je misija Međunarodne policije UN (International Police Task Force – IPTF)¹⁷ (Nikolić 2016: 73). Od misije Međunarodne policije UN se očekivalo mnogo, a rezultati su proizveli ogromno nezadovoljstvo, zbog nepotpunog pristupa certifikaciji, ali i zbog isplivavanja pravnih problema, koji i danas opterećuju policijske strukture BiH (Hadžović, Kržalić, Kovačević 2013:10). Nužno je bilo rasteretiti sistem, u smislu broja policijskih službi, koje su funkcionisale na državnom, jer je, broj od 13 agencija, predstavljao izuzetan vid preopterećenja, koji je uticao na kvalitet rada. U cilju kvalitativnog unapređenja stanja bezbjednosti i zaštite državnih granica, 1999. godine, na inicijativu Visokog predstavnika (OHR), upućena je inicijativa Predsjedništvu BiH za uspostavljanje Državne granične službe¹⁸ i to na osnovu Zakona o Državnoj graničnoj službi. Navedena inicijativa, svoju realizaciju dobija 2000. godine (zbog političkih neslaganja), uz asistenciju Visokog predstavnika.¹⁹

Postoji čitav korpus aktivnosti, u okviru sistema bezbjednosti, koje se preduzimaju kako bi se postigao adekvatan nivo zaštite vitalnih vrijednosti države, a u ovom kontekstu vrijednosti, koje štite elementi podsistema unutrašnje bezbjednosti, pa su tako i naredni reformski koraci bili usmjereni na postavljanje neophodnih pretpostavki za takvo stanje. Za potrebe prikupljanja i podataka od interesa za sprovođenje državnih (i međunarodnih) krivičnih zakona, predstavnici OHR-a i misije UN, su 2002. godine, sačinili pravni okvir za uspostavljanje Državne agencije za istrage i zaštitu (State Investigation And Protection Agency – SIPA)²⁰. Interesantan je redoslijed institucionalizacije bezbjednosti BiH, s obzirom da je tek 2002. godine, na državnom nivou

¹⁷IPTF je u BiH, sproveo svojevrstan program certifikacije, u kojem je 17, 000 policijskih službenika izdat certifikat (privremena ovlaštenja), a za 15,786 urađena je puna certifikacija.

¹⁸<http://www.granpol.gov.ba/home>

¹⁹Tek 2001. godine, Parlamentarna skupština BiH, ratifikovala je Zakon o Državnoj graničnoj službi, nakon čega je otpočeo proces preuzimanja ingerencija nad entitetskim granicama, a koji je okončan, 2002. čime je ostvarena pokrivenost državne granice sa 2000 pripadnika DGS. Hadžović, Kržalić, Kovačević 2013:11-12

²⁰<http://www.sipa.gov.ba/bs>

uspostavljeno Ministarstvo sigurnosti, sa širokim dijapazonom nadležnosti u oblasti sigurnosti, na državnom nivou, uz njegovu operacionalizaciju naredne godine. Treba naglasiti da Ministarstvu sigurnosti nisu dodijeljene nadležnosti u vezi policijskih poslova, pa je njegova uloga bila čisto supervizorska i koordinatorska (Hadžović, Kržalić, Kovačević 2013:11-12)

Obilježje rada policijskih organizacija, ogledalo se u stalnim političkim uplitanjima i neprofesionalizmu, pa je tako cilj IPTF-a bio da eliminiše takve negativne pojave. Rezultat te intencije, svoju realizaciju je imao 2002. godine, uspostavljanjem institucije direktora policije u entitetima BiH.²¹

Manjkavost policijskog menadžmenta na svim nivoima, predstavljala je dodatnu poteškoću, gdje politička supervizija (ministarstva), nije bila jasno odvojena od operativnog djelovanja, što je uslovalo nejasno razgraničene odgovornosti i uslovalo veliki broj lica na administrativnim pozicijama (državni službenici). Uz to, nisu bile jasno definisane policijske strategije i ciljevi, niti je postojala proaktivnost u radu, niti razvijen koncept rada policije u zajednici. Tadašnji pravilnici/direktive/izvještaji su bili izvor dezinformacija (u neskladu sa državnim zakonima), što je dovodilo do preklapanju nadležnosti u ne-operativnim policijskim poslovima. Navedeni dokumenti su bili neka vrsta alibija policijskim organizacijama za neefikasno korištenje, kako ljudskih, tako i materijalnih resursa (Hadžović, Kržalić, Kovačević 2013:13).

Proces reforme policijskog sistema je značajno potrajao, pa je tek u oktobru 2007. godine, potpisivanjem Deklaracije o preuzimanju obaveza o reformi policije, koju su potpisali lideri šest vladajućih partija, koja je imala za cilj što brže potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, napravljen je bitniji pomak ka reformi policije. Temelj sprovođenje reforme policije, koja se sprvodila u dvije faze jeste dokument pod nazivom Mostarska deklaracija.²²

Prva fazu obilježilo je odobravanje zakona, za potrebe realizovanja reforme policije, sa rokom implementacije od šest mjeseci i osnivanje sedam novih institucija. Druga faza je bila predviđena za period nakon ustavne reforme, uz uvažavanje tri principa, koja je proklamovala Evropska Unija. Deklaracijom je predviđeno da struktura policijskih snaga odgovara ustavnoj strukturi zemlje, mada nije precizirana pozicija MUP RS, niti da li će policijske regije prelaziti međuentitetstku granicu, što je prethodno bilo i temeljem neslaganja kod postizanja dogovora

²¹Dužnost direktora policije se odnosila na organizovanje policijskog posla u profesionalnom smislu, nasuprot funkciji ministra policije, koji je imao prevashodno političku ulogu.

²²<http://www.ohr.int/wp-content/uploads/2015/12/Mostarska-deklaracija.pdf>

između predstavnika iz RS i FBiH. Detalji policijske strukture BiH, su bili definisani kroz dva temeljna zakona, Zakona o policijskoj službi BiH i Zakona o policijskim službenicima BiH. Akcionim planom za implementaciju Mostarske deklaracije, uspostavljena je radna grupa (izradu nacrtu dva zakona o reformi policije), za potrebe parafiranja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Ipak, iako je Deklaracija predviđala novu i reformiranu policijsku strukturu BiH, koja je zasnovana na odredbama Ustava BiH i koja se trebala odvijati uporedo (ili kao posljedica) ustavnih reformi u zemlji, to se nije dogodilo. Sporazum postignut u oktobru 2007. godine je bio sasvim ograničenog dometa, pogotovo u poređenju sa ranije iznesenim predlozima (Hadžović, Kržalić, Kovačević 2013:23).

Predstavnički dom Parlamentarne skuštine BiH, usvojio je 11. Aprila, 2008. godine, prijedloge zakona o reformi policije, čime je ispunjen uslov za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom, a Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH, pet dana kasnije, usvojio je set zakona o reformi policije i to Zakon(e) o reformi policije, Zakon o nezavisnim i nadzornim tijelima policijske strukture BiH, te Zakon o Direkciji za koordinaciju policijskih tijela i agencijama za podršku policijskoj strukturi. Realni rezultati sprovedene reforme su se ogledali u osnivanju dodatnih policijskih tijela, s tim da sigurnost građana nije poboljšana, a osim toga nesuspjela racionalizacija policijskih službi uslovlila je nezadovoljstvo i štrajkove policijskih službenika (Hadžović, Kržalić, Kovačević 2013:25).

2. *Ministarstvo bezbjednosti Bosne i Hercegovine*

Zakonom o savjetu ministara BiH²³, 2003. godine i Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave BiH²⁴, u sastavu Vijeća ministara, osnovano je Ministarstvo bezbjednosti. Organizacionu strukturu Ministarstva čine sektori: Sektori za zaštitu i spasavanje, Sektor za međunarodnu saradnju i evropske integracije, Sektor za opću i graničnu sigurnost, Sektor za informatiku i telekomunikacione sisteme, Sektor za azil, Sektor za borbu protiv terorizma, organizovanog kriminala i zloupotrebe narkotika, Sektor za imigraciju, itd. Upravne organizacije

²³Zakon o savjetu ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH br. 30/2003, 42/2003, 81/2006, 76/2007, 81/2007, 94/2007 i 24/2008)

²⁴ Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH br. 5/2003, 42/2003, 26/2004, 42/2004, 45/2006, 88/2007, 35/2009, 59/2009 i 103/2009)

u okviru ministarstva su²⁵: Državna agencija za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine (SIPA), Granična policija Bosne i Hercegovine, Služba za poslove sa strancima²⁶ i Biro za saradnju s Interpolom²⁷ (Grabovica, 2015:10).

Nadležnosti Ministarstva su: “zaštita međunarodnih granica, unutrašnjih graničnih prijelaza i regulisanje prometa na graničnim prijelazima BiH, sprječavanje i otkrivanje učinilaca krivičnih djela terorizma, trgovine drogom, krivotvorenja domaće i strane valute i trgovine ljudima i drugih krivičnih djela sa međunarodnim ili međuentitetskim elementom, prikupljanje i korištenje podataka od značaja za bezbjednost BiH, itd.”²⁸

Iako će u dijelu o slabostima i nedostacima uočenim u funkcionisanju sistema policijske obuke i obrazovanja, biti prikazano mjesto, uloga i slabosti Ministarstva bezbjednosti, potrebno je naglasiti da isto nikada nije zaživjelo u punom kapacitetu, a razlozi za tako nešto proističu iz nedefinisane bezbjednosne strategije i samim tim, nepostojanja jasnih ciljeva bezbjednosti.

3. Organizacija i nadležnost policijskih agencija Bosne i Hercegovine

Policijski sistem Bosne i Hercegovine je primjer složenog i nekoordiniranog policijskog sistema. Složenost policijskog sistema BiH se bazira na činjenici da se sastoji od više policijskih agencija, koje svoje poslove obavljaju na cijeloj teritoriji BiH, zatim policijskih agencija koje svoje poslove obavljaju na dijelu teritorije (u entitetima) i to jedna policijska agencija u RS i 11 na nivou FBiH. Nekoordinarnost se bazira na činjenici da ima dijelova teritorija BiH za koju je nadležno više policijskih agencija, a da mjesna nadležnost nije precizno definisana (Šetka 2016:165).

Shodno organizacionoj strukturi policijskog sistema i njenim odlika, policijski sistema ima tri nivoa (državni, entitetski i nivo disktrikta). Sačinjen je od policijskih agencija koje posjeduju policijska ovlaštenja i to: Državnu agenciju za istrage i zaštitu (SIPA), Graničnu

²⁵ Kasnijim izmjena i dopunama zakona, 2009. godine, operativno samostalnim upravnim organizacijama predviđene su: Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH, Granična policija, Državna agencija za istrage zaštite, Agencija za forenzička istraživanja i veštačenja, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, Agencija za policijsku podršku i Služba za poslove sa strancima.

²⁶<http://sps.gov.ba/>

²⁷ <http://msb.gov.ba/onama/default.aspx?id=1697&langTag=bs-BA>

²⁸ Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH br. 5/2003, 42/2003, 26/2004, 42/2004,45/2006,88/2007,35/2009, 59/2009 i 103/2009), član 14.

policiju BiH, Direkciju za Koordinaciju policijskih tijela BiH na državnom nivou, zatim, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske (MUP) i Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova BiH (FUP), kao i policija Brčko Distrikta. Prva policijska agencija sa policijskim ovlaštenjima na teritoriji BiH je Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA)²⁹ formirana, 2004. godine, stupanjem na snagu Zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu,³⁰ kada je ova agencija postala prva policijska agencija sa ovlaštenjima, sa nadležnostima na teritoriji BiH.³¹ Odlukom Visokog predstavnika u BiH, 2000. godine (uz kasnije donošenje Zakona o Državnoj graničnoj službi BiH) osnovana je Granična policija BiH³², kao upravna organizacija Ministarstva bezbjednosti, radi obavljanja policijskih poslova vezanih za nadzor i kontrolu prelaska državne granice BiH i drugih poslova, propisanim zakonom.³³ Zakonom o Direkciji za koordinaciju policijskih tijela BiH i o agencijama za podršku policijskoj strukturi BiH³⁴, osnovana je Direkcija za koordinaciju policijskih tijela, kao upravna organizacija u okviru Ministarstva bezbjednosti BiH. Nadležnosti Direkcije se odnose na komunikaciju, saradnju i koordinaciju između policijskih organizacija BiH, saradnju i komunikaciju s odgovarajućim stranim i međunarodnim organima u vezi s pitanjima policijskih poslova od međunarodnog značaja ili zajedničkog interesa, saradnju policijskih tijela BiH s odgovarajućim organima u BiH u vezi policijskih poslova ili u vezi pitanja nadležnosti suda BiH, standardizaciju rada u vezi s policijskim pitanjima u BiH, dnevno objedinjavanje sigurnosnih informacija od značaja za BiH, poslove fizičke i tehničke zaštite lica i objekata organa BiH, diplomatsko-konzularnih organa, itd. (Hadžović, Kržalić, Kovačević 2013:37).³⁵ U skladu sa Ustavom RS i Zakonom o unutrašnjim poslovima Republike Srpske³⁶, Ministarstvo unutrašnjih poslova djeluje kao centralizovana

²⁹Prethodno je nosila naziv Agencija za informisanje i zaštitu (kada nije imala policijska ovlaštenja)

³⁰Službeni glasnik BiH 27/04, 63/04, 35/05 i 49/09; dostupno na <http://www.sipa.gov.ba/bs/zakoni.php>

³¹ SIPA kao upravna organizacija ministarstva bezbjednosti BiH, nadležna je za sprečavanje, otkrivanje i istraga krivičnih djela koja su u nadležnosti Suda BiH, a posebno organizovanog kriminala, terorizma, ratnih zločina, trgovine ljudima, i drugih krivičnih djela protiv čovječnosti, zatim teškog finansijskog kriminala, zaštita ugroženih svjedoka i svjedoka pod prijetnjom, i drugi poslovi iz njene nadležnosti koji su određeni ovim zakonom.

³²Probitno je nazvana Državna granična služba.

³³Zakonom o izmjeni Zakona o Državnoj graničnoj službi („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 27/2007), promjenjen je naziv u Granična policija BiH, a ista je obavljala kontrolu cjelokupne granice BiH u dužini od 1551 km (89 graničnih prelaza, 55 međunarodnih i 34 granična prelaza za pogranični promet.

³⁴Službeni glasnik BiH, br. :36/08.

³⁵ Član 6 Zakona o direkciji za koordinaciju policijskih organa i o agencijama za podršku policijskoj strukturi BiH.

³⁶Zakon o policiji i unutrašnjim poslovima (Sl. glasnik RS, br. 57/2016 i 110/2016, 58/2019 I 82/2019).

policijska organizacija.³⁷

Cjelokupna organizacijska struktura MUP RS, zasniva se, prema Masleši na sledećim polazištima: „teritorijalnost, funkcionalna efikasnost, rukovodna linijska struktura, centralizirana protočnost informacija i autoritativnost hijerarhijskih nivoa” (Masleša 2001:648).

Na čelu ministarstva nalazi se ministar, čija su ovlaštenja utvrđena Zakonom o Vladi RS³⁸, Zakonom o republičkoj upravi³⁹, Zakonom o policiji i unutrašnjim poslovima i drugim zakonima. Za rukovođenje policijskim aktivnostima nadležan je direktor policije, kao rukovodilac operativnih poslova, za vršenje policijskih poslova, organizovanje, usmjeravanje, kontrolu i koordinaciju. Policijske poslove direktor vrši preko nadležnih rukovodilaca osnovnih organizacionih jedinica u sjedištu i van sjedišta ministarstva (Mitrović, Pavlović 2012:140).

Neophodno je napomenuti da je stupanjem na snagu Zakona o policiji i unutrašnjim poslovima (2016), došlo do organizacionih promjena dotadašnjih uprava, čime su raniji Centri javne bezbjednosti (CJB), dobile naziv Policijske uprave (PU). Najveća promjena u oblasti policijskog obrazovanja, odnosila se na reorganizaciju Uprave za policijsko obrazovanje i promjenu naziva u Centar za obuku. Osim toga, promjene je pretrpjela i dotadašnja Visoka škola unutrašnjih poslova, koja je u kontinuitetu funkcionisala od 1995., namjenjena školovanja kadra za potrebe MUP RS.

Zakonom o unutrašnjim poslovima Federacije Bosne i Hercegovine,⁴⁰ osnovano je Ministarstvo unutrašnjih poslova FBiH, propisan je rad, organizacija i nadležnosti Federalnog MUP-a, i to: sprečavanje i otkrivanje krivičnih djela međunarodnog kriminala i terorizma, neovlaštene trgovine drogom i organizovanog kriminala i drugih krivičnih djela iz nadležnosti Federacije, pronalaženje i hvatanje počinitelja tih djela te njihovo privođenje nadležnim organima, vršenje kriminalističko-tehničkih vještačenja, raspisivanje i objavljivanje INTERPOL-ove međunarodne, federalne i međukantonalne potrage, saradnja sa nadležnim tužilaštvima u vezi s obradom krivičnih slučajeva, poslovi državljanstva Federacije, osiguranje određenih ličnosti i zgrada Federacije, zaštita ljudskih prava i građanskih sloboda u oblasti

³⁷ MUP RS, odnosno organi unutrašnjih poslova RS nastali su 1992. godine, nakon otcjepljenja BiH iz SFRJ, pa je dio tadašnjeg MUP BiH, nastavio da radi na teritoriji tadašnje Republike Srpske i to pod današnjim nazivom. (Jovičić, 2005)

³⁸ Zakon o Vladi Republike Srpske (Službeni glasnik RS, br. 55/2005, 71/2005, 101/2007, 65/2008, 16/2011, 68/2012, 72/2012, 72/2014, 44/2014, 30/2018).

³⁹ Zakon o republičkoj upravi (Službeni glasnik RS, br. 115/2018)

⁴⁰ Zakon o unutrašnjim poslovima Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH, br. 81/2014)

unutrašnjih poslova, promet i prevoz eksplozivnih materija i drugi poslovi iz svoje nadležnosti utvrđenim Zakonom o unutrašnjim poslovima i drugim propisima.⁴¹ Organizacija policije uspostavljena je u deset kantona, shodno Ustavu FBiH o podjeljenjima nadležnostima između Federacije BiH i Kantona⁴², pa shodno tome svaki kanton ima ministarstvo unutrašnjih poslova, koje funkcioniše na osnovu kantonalnih zakona o unutrašnjim poslovima i drugim normativno-pravnim aktima, iz oblasti unutrašnjih poslova, ali sa „izvjesnim divergencijama kada je u pitanju unutrašnja organizaciona struktura” (Masleša 2001 : 645). Zakonom o policiji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine⁴³, Skupština Brčko Distrikta BiH, 8.Juna, 2000, godine, osnovala je Policiju Brčko Distrikta.Policija Brčko Distrikta ima potpunu stvarnu i mjesnu nadležnost na teritoriji Brčko Distrikta, propisanu zakonom.⁴⁴Policiju predstavlja šef policije BD i rukovodi njenim radom, koji je za svoj rad odgovoran Skupštini Distrikta Brčko. Šef policije Brčko Distrikta, provodi operativne aspekte politike Brčko Distrikta, u vezi s javnom bezbjednosti, koju donosi gradonačelnik uz saglasnost Skupštine Distrikta Brčko. Šef policije Brčko Distrikta ima jednog zamjenika koji za svoj rad odgovara šefu policije Brčko Distrikta (Mitrović, Pavlović 2012:194).

⁴¹ (Službene novine FBiH, broj 49/5)

⁴²Na osnovu Ustava FBiH i Zakona o kantonima FbiH (1996.) Federacija BiH se sastoji od deset (10) kantona i to: Unsko-sanski kanton, Posavski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski, Bosansko-podrinjski, Srednjobosanski Hercegovačko-neretvanski, Zapadno-hercegovački, Sarajevski i Kanton Livno

⁴³ Zakon o policiji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brko Distrikta Bosne i Hercegovine“, br. 31/2009, 60/2010 i 31/2011).

⁴⁴ (Službeni glasnik Brčko Distrikta, broj 2/00-33/05)

SISTEM OBRAZOVANJA I OBUKE POLICIJSKIH SLUŽBENIKA BOSNE I HERCEGOVINE

1. Karakteristike obrazovanja i obuke budućih pripadnika policije

Pojmovi obuke i školovanja⁴⁵ (obrazovanja) policijskih kadrova su u suštini, metode jednog istog procesa – procesa pripremanja i izgrađivanja kadrova, te se zbog toga veoma često i preklapaju. No, sadržinski posmatrano, obuka ima za osnovni cilj praktično učenje vještina potrebnih za obavljanje policijskog posla, s tim da ona obuhvata i određene, jednostavnije teorijske sadržaje. S druge strane, kao primarni ciljevi policijskog obrazovanja identifikuju se značajna usvajanja teorijskih znanja, ali i niz važnih praktičnih vještina. Stoga, kako bi se izbjegli terminološki nesporazumi, pod obukom bi trebalo podrazumijevati izgrađivanje vlastitog kadra na kursovima i sličnim oblicima obuke koji se praktikuju prije, na početku ili tokom policijske službe, koji traju kraće od obrazovanja (do godinu dana), a pretežno su usmjereni učenju konkretnih praktičnih vještina i usko specijalizovanog obima teorijskog znanja. Konkretnije, policijska obuka jeste proces sticanja određenih znanja ili vještina potrebnih za policijski posao, koji ne vodi prema nekoj diplomi, a najčešće dovodi do sticanja neke vrste sertifikata.⁴⁶

S druge strane, pod školovanjem za potrebe policije treba podrazumijevati specijalizovano srednje, više i visoko formalno obrazovanje za policijsku profesiju. Njega sprovode profesionalne policijske škole ili ustanove, i ono svakako traje duže od dvije godine. Školovanje se odvija, u pravilu, prije ulaska u policijsku službu, ali i uz obavljanje policijskog rada, a težište je na teorijskom znanju koje je opšteg i specijalizovanog tipa. Takođe, zastupljeno je i učenje praktičnih vještina, ali se podrazumijeva da će potpunije ovladavanje tim vještinama biti naknadni zadatak (po ulasku u policijsku službu). Osim u pogledu nivoa obrazovanja koje se

⁴⁵ Sve evropske države razlikuju policijsku obuku od policijskog obrazovanja. Policijska obuka je sticanje određenih znanja ili vještina potrebnih za policijski posao, a njeno trajanje varira od četiri mjeseca do četiri godine. Pored osnovne policijske, obuke postoji i specijalistička obuka i obuka o menadžmentu. S druge strane zavisno od države, razlikujemo srednje, više i visoko policijsko obrazovanje, te magistarski i doktorski nivo policijskog obrazovanja. Vidjeti: Mitrović Lj., *Savremeni aspekti policijskog obrazovanja, Bezbjednost Policijski Građani, godina I, broj 1/05, 2005.*, str. 105.

⁴⁶ *Isto*, str. 150.

naovim ustanovama stiže, pojedine profesionalne policijske škole prate i linije interne specijalizacije u policiji, pa tako obrazuju kadar za jednu ili više specijalnosti (što je opet sasvim moguće u znatno razvijenijim i većim državama poput Francuske, Njemačke ili Rusije). Ovakav tradicionalni način stručnog pripremanja kadrova za policiju, posebno je bio prisutan u nekim prethodnim vremenima i na našim prostorima, a počivao je na selekciji polaznika iz nepolicijskih škola i njihovoj obuci u okviru policije (Mitrović, Grbić-Pavlović 2015:7). S druge strane, danas u svijetu egzistiraju i pravni sistemi u kojima se teži ka djelimično specijalizovanom školovanju policijskih službenika. Takvi modeli se ne zalažu za stvaranje posebnih policijskih škola, već se obrazovanje budućih policijskih službenika obavlja u okviru opšteg sistema obrazovanja, s tim što studenti jedno vrijeme posvećuju izučavanju znanja potrebnih za rad u policiji. Tako danas mnogi univerziteti razvijaju dodiplomske, pa čak i studije drugog i trećeg ciklusa za školovanje policijskog kadra (poput studijskog programa nacionalne bezbjednosti i unutrašnjih poslova, na Pravnom fakultetu u Novom Sadu), koji se opravdavaju najčešće time što budući policijski službenici treba da poznaju šire socijalne, bezbjednosne, pravne i slične probleme. Međutim, ovakva rješenja obuke i obrazovanja pripadnika policije ipak su bliže ekonomskim interesima navedenih univerziteta nego stvarnim potrebama policijske profesije (Mitrović, Grbić-Pavlović 2015:8).

2. Obuka i stručno usavršavanje policijskih službenika Bosne i Hercegovine

Svaki pojedinačni element, jednog sistema, da bi uspješno funkcionisao, mora svoju funkciju da prilagodi potrebama sistema ipromjenama u kojima taj sistem egzistira. Naime, kada je riječ o policijskom obuci, odnosno o policijskom sistemu jedne države, bitno je da on bude usklađen sa realnim stanjem koje vlada i koje oblikuje njegovo djelovanje. To znači, da se svijet u odnosu na ranije, znatno promjenio, pa samo poimanje bezbjednosti je drugačije nego prije, što opet ne znači da danas živimo u bezbjednijem svijetu, već naprotiv. Faktori koji danas ugrožavaju vitalne vrijednosti jedne države su poprimili svoj novi oblik, vrijeme i periode javljanja, intezitet... Osim toga, na globalnom nivou, već duži vremenski period za zemlje koje su prošle tranzicione periode, teče još jedan sastavni proces, u vidu demokratizacije, koji sa sobom vuče dodatne zahtjeve.

Sastavni element sistema bezbjednosti, odnosno podsistema sistema bezbjednosti (policijske snage), svoje djelovanje mora da uskladi, prateći ubrzane promjene, a sve sa ciljem efikasnog policijskog rada. Sam sistem obuke policijskih službenika, mora biti izmijenjen. U nastavku, više pažnje biće posvećeno stanju policijske obuke na državnom nivou.

Policijska obuka i stručno usavršavanje obavlja se u okviru policijskih akademija, odnosno institucija/agencija za obuku.

Nužno je da policijska obuka sadrži tri osnovne komponente i to: znanje, vještine i ponašanje. Sve navedene komponente moraju biti u korelaciji, jer je to jedini način da se obezbjedi kvalitetna policijska obuka, jer svaki polaznik policijske obuke, mora da stekne odgovarajući kvantum znanja, vještina i sposobnosti kao preduslov obavljanja policijskih poslova. U protivnom, ne samo što neće obavljati predviđene poslove i zadatke, nego će dovesti u pitanje i ugled policijske organizacije u zajednici. U skali strukture policije, obuka mora biti na samom vrhu organizacione šeme (Spahić, 2005 : 129).

Obuka i stručno usavršavanje policijskih službenika BiH u zavisnosti od policijske agencije je različita, ali se te različitosti ne ogledaju u velikim odstupanjima, pa je tako osnovna policijska obuka manje više standardizovana u svim agencijama za školovanje, a nisu velike razlike ni u obuci srednjeg rukovodnog kadra, visokog rukovodnog kadra, kao ni u specijalističkoj i redovnoj obuci, pa će u nastavku biti riječi o tome.

Osnovna policijska obuka predstavlja polazište i uslov za ulazak u policijsku službu. „Ova obuka predstavlja organizovano školovanje prema određenom konceptu sa tačno utvrđenim vremenom trajanja teorijske i praktične nastave. Vrijeme trajanja obuke u direktnoj je zavisnosti od načina i vrste uspostavljenog sistema policijske obuke” (Spahić, 2005 :132).

Predstavnici policijskih organizacija iz cijele Bosne i Hercegovine utvrdili su jedinstven opis poslova i zadataka policajca, koji su svrstani u 15 grupa, sa ukupno 222 karakteristična posla i zadatka. Realizacija plana i programa osnovne policijske obuke zasnovana je na jednogodišnjem konceptu, a nastavni predmeti su raspodijeljeni u tri oblasti: policijske procedure i postupci, pravna grupa predmeta i ostali predmeti (ljudska prava, psihologija, strani jezik i tjelesni odgoj). Nastavni plan i program je zamišljen kroz šest mjeseci (teorijska nastave) i četiri mjeseca praktične nastave (na terenu, u policijskim organizacijama) i nakon toga, dva mjeseca teorijske nastave⁴⁷, pa realizuje sve neophodno za osposobljavanje policijskog službenika i

⁴⁷Primjer Policijske akademije u Banja Luci.

njegov samostalan i profesionalan rad. Osposobljavanje budućih policijskih službenika podrazumijeva i da su načela ljudskih prava i sloboda inkorporirana u svakom nastavnom predmetu, uz naglasak i na radnu etiku(Hodžić 2015:60). Ono štoje zajedničko za obuke u svim policijskim agencijama jeste njihova svrha – priprema za prisutupanje na osnovne dužnosti, koje vrši uniformisani policajac. Naknadno, nakon ostvarenog radnog iskustva, pohađanjem specijalističke ili druge dalje obuke, policijski službenici mogu da budu raspoređeni i na druge poslove u policiji (saobraćajna, sudska, kriminalistička, itd.).

*Obuka srednjeg rukovodnog kadra*⁴⁸, predstavlja vrlo važan nivo, iz prostog razloga što njegovi pripadnici direktno planiraju i relizuje sve policijske poslove, uzimajući u obzir da su oni prvi pretpostavljeni policajcima(Spahić 2012:254).

Primjenom posebne metodologije⁴⁹ za obuku srednjeg rukovodnog kadra, institucije za obuku policije, kreiraju nastavne planove, čija se suština odnosi na podučavanje vještina rukovođenja u praksi, u situacijama u kojima djeluje srednji rukovodni kadar.

U okviru obuke srednjeg rukovodnog kadra, s obzirom da se radi o sticanju vještina komandovanja i rukovođenja, vještina koje su neophodne za rad sa policijskim službenicima i vrednovanje njihovih rezultata rada, neophodna je primjena dostignuća „pedagogije”, odnosno učenje na realističnim situacijama (putem pripremljenih scenarija).⁵⁰Modul obuke treba da sadrži oblasti kadrovskih aktivnostima (vođenje tima, rukovođenje, motivacija, disciplinske procedure), planiranje operacija (rukovođenje akcijama i projektima), nadgledanje kvaliteta izvršavanja zadataka (kontrola rada, evaulacija, poučavanje), dnevne, administrativne i druge aktivnosti (Spahić 2005:133).Obuka visokog rukovodnog kadra policije namijenjena je za najviši rukovodni nivo policije, a uz uvažavanje specifičnosti koje proističu iz različitih pozicija, odgovornosti, funkcije i složenosti poslova ovog rukovodnog nivoa, izrađuje se plan i program po istoj metodologiji kao i za srednji rukovodni nivo. Visoki rukovodni nivo je odgovoran za rukovođenje i programiranje rada policijske organizacije i kao takav bavi se utvrđivanjem,

⁴⁸Srednji rukodni kadar čine komandiri, zamjenici i pomoćnici komandira policijskih stanica i odjeljenja, rukovodioci smjene i drugi službenici policije koji rukovode policijom. Oni predstavljaju posrednika između visokog rukovodnog nivoa, koji kreira i planira rad, a policija na terenu vrši neposrednu operativnu realizaciju planiranih aktivnosti u borbi protiv kriminala.

⁴⁹ Metodologija izrade programa sastoji se iz dva dijela: određivanje osnovnih aktivnosti rukovodilaca srednjeg nivoa, kreiranje nastavnog plana i programa orijentisanog ka sticanju znanja i vještina rukovođenja za rješavanje problema. (Spahić, 2005 : 133)

⁵⁰Vrijeme realizacije ovog nivoa, zavisi od toga jesu li polaznici prethodno završili osnovnu policijsku obuku ili u policiju ulaze sa prethodno završenom višom ili visokm civilnom školom.

provođenjem globalne strategije policijskog djelovanja, a svoje ideje operacionalizuje preko srednjeg rukovodnog nivoa. U zemljama tranzicije, obuka se još uvijek provodi uz pomoć međunarodnih organizacija, a cilj je da visoki rukovodni nivo policije stalno prati dostignuća i nove metode policijskog rada i djelovanja (Spahić 2012 :255).

Specijalistička obukaje sastavna komponenta sistema policijske obuke koja proizilazi iz određenih specifičnih oblasti policijskog rada, odnosno primjenjuje se za sve nivoe policije (osnovni, srednji i visoki). Specijalistička ili daljnja obuka u uslovima primjene tehničkih sredstava i učila, odnosno, njihovim posredstvom, može dovesti do nivoa samoobrazovanja uz korištenje intraneta“ (Spahić 2012:256)

Suština specijalističke obuke je u sticanju znanja i vještina, koje su potrebne za obavljanje poslova i zadataka veće složenosti. Ova vrsta obuke zahtjeva obučene instruktore i osposobljene nastavnike, kao i posebne uslove i metode rada, koje se koriste u obuci. Stručnim usavršavanjem policijskih službenika smatra se sticanje znanja i vještina za kvalitetnije obavljanje poslova istog nivoa složenosti, a uključuje i upućivanje policijskih službenika na obuke, kurseve, seminare, stručna savjetovanja, studijske posjete, naučno-stručne skupove i druge oblike stručnog usavršavanja na teritoriji BiH i u inostranstvu(Šikman 2017:32).

Permanentna obuka se organizuje u svakoj savremenoj instituciji za obuku na godišnjem nivou, u trajanju od najmanje jedne sedmice. Ova obuka pored ispunjenja osnovnih ciljeva može u sebi sadržavati i pretpostavke za napredovanje policijskog službenika u karijeri. Ono što je neophodno za provođenje permanentne obuke, jeste izdvajanje policajaca iz policijskog rada te omogućavanje redovnog praćenja nastave. Tokom obuke vrši se testiranje i provjera znanja i sposobnosti. Ovi rezultati se kompariraju sa onim koji su ostvareni ranijih godina, uz praćenja ostvarenog napretka.Ovakva vrsta obuke, sa provjerom znanja i vještina pomaže u motivaciji policajaca za postizanje veće spremnosti u ispunjavanju standarda policijskog rada (Hodžić 2015:64).

U okviru permanetne obuke do izražaja posebno dolazi sticanje novih vještina i sposobnosti polaznika, uz postizanje neophodne korelacije teorije i prakse policijskog rada(Spahić 2012:257).

3. Uprava za policijsku obuku i Centar za obuku ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske

Postojanje policijskog obrazovanja u RS se vezuje direktno za nastanak MUP RS⁵¹, s tim da se za taj period (preko 20 godina) vezuje veliki broj promjena organizacione i institucionalne prirode. Istorijat policijskog obrazovanje svoje početke ima u ratnim godinama, odnosno 1992. godini, kada je osnovana Srednja škola unutrašnjih poslova⁵², da bi kasnije (1994. godine) povećani zahtjevi sistema bezbjednosti, nametnuli potrebu za osnivanje Centra za obrazovanje kadra unutrašnjih poslova, za potrebe školovanja i usavršavanje kadra za rad u ministarstvu, uz organizovanje kurseve za policajce u trajanju od šest mjeseci. (Miladinović, Mirošević, Marković, 2017:41) Dalji, prošireni bezbjednosni zahtjevi, usloveli su 1995. godine osnivanje Više škole unutrašnjih poslova, u kojoj je nastavni proces trajao pet semestara. Po završetku školovanja dobijao se stručni naziv - pravnik unutrašnjih poslova. Nadalje, 1999. godine formirana je Policijska akademija, a 2002. godine, Viša škola unutrašnjih poslova je transformisana u Visoku školu unutrašnjih poslova. Školski centar je 2002. godine, transformisan u Upravu za policijsko obrazovanje. Unapređenje osnovne djelatnosti policijskog obrazovanja, pratio je konstantan trend razvoja, a danas navedena djelatnost je zaokružena u sistem⁵³, čiji su sastavni dijelovi: osnovno, visoko, specijalističko i permanentno policijsko obrazovanje (Šikman, Amidžić 2011: 109). Odredbama Zakona o unutrašnjim poslovima RS, koji je bio na snazi do

⁵¹ Nakon početka ratnih zbivanja dio Srednje škole unutrašnjih poslova iz Sarajeva se premješta u Banja Luku, gdje nastavlja sa radom srednjoškolsko policijsko obrazovanje, koje traje do osnivanja Policijske akademije.

⁵² Predviđena za stručno osposobljavanje kadrova za obavljanje poslova policajca-tehničara, za poslove bezbjednosti, kroz redovno četverogodišnje školovanje.

⁵³ "Zaokruženi sistem policijskog obrazovanja" je bio karakterističan za bivšu SFRJ, kao i za države nastale nakon raspada SFRJ do početka ovog milenijuma, kada se ovaj koncept napušta, te se pribjegava određenoj racionalizaciji i specijalizaciji. Međutim, još uvijek sličan "zaokruženi sistem policijskog obrazovanja" imaju policije Srbije i Hrvatske, naravno sa određenim specifičnostima, mada se ni za ostale policije nastale na teritoriji bivše države ne bi moglo reći da su u potpunosti napustile ovaj koncept policijskog školovanja. Za MUP RS se smatra da ima "zaokruženi sistem policijskog školovanja", imajući u vidu da u okviru MUP-a RS, kao posebna uprave djeluje Uprava za policijsko obrazovanje u okviru koje se nalaze organizacione jedinice koje vrše školovanje, obrazovanje, obuku i usavršavanje policijskog kadra od srednje stručne spreme do visoke stručne spreme. U okviru Uprave za policijsko obrazovanje djeluje:

- Visoka škola unutrašnjih poslova koja vrši redovno školovanje za potrebe MUP-a RS i drugih policijskih organizacija i drugih državnih organa pripadnika sa visokom stručnom spremom,
- Jedinica za osnovnu obuku – Policijska akademija koja vrši osnovnu policijsku obuku za pripadnike policije sa srednjom stručnom spremom,
- Odjeljenje za stručno usavršavanje koje realizuje specijalističku obuku i druge vidove stručnog usavršavanja pripadnika MUP-a RS i drugih subjekata iz domena policijskih poslova.

2017. godine⁵⁴, osnovna policijska obuka u Upravi za policijsko obrazovanje organizovana je kao: osnovna policijska obuka prvog nivoa osnovna policijska obuka drugog nivoa. Novim zakonom, odnosno Zakonom o policiji i unutrašnjim poslovima koji je stupio na snagu 2019. godine, utvrđeno je da Ministarstvu unutrašnjih poslova vrši poslove obuke policijske i stručne obuke, preko Uprave za policijsku obuku i Centra za obuku.⁵⁵ Policijska obuka (prethodno obuka prvog nivoa), je predviđena za obuku kadeta sa najmanje četvrtim stepenom školske spreme, koji se osposobljavaju za čin mlađi policajca, kao i kadeta bez osnovnog policijskog obrazovanja, koji se osposobljavaju za čin mlađeg policajca, a koji su prethodno zasnovali radni odnos u Ministarstvu unutrašnjih poslova. (Miladinović, Mirosavić, Marković 2017:56)

Osim toga, obuka je namijenjena i za zaposlene sa najmanje VI stepenom stručne spreme, bez policijskog obrazovanja koji se osposobljavaju za čin mlađeg inspektora, a zasnovali su radni odnos u Ministarstvu, prije reforme visokog obrazovanja u RS, sa višom stručnom spremom prema Zakonu o univerzitetu (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 12/93, 14/94, 99/4 i 92/05), kao i za zaposlene sa VII stepenom stručne spreme koji nemaju policijsko obrazovanje, a zaposleni su u Ministarstvu na radna mjesta policijskih službenika u skladu sa članom 71, stav 4., Zakona o policiji i unutrašnjim poslovima (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 57/16, 110/16, 58/19 i 82/19), koji se osposobljavaju za čin mlađi inspektor i za zaposlene sa završenom Višom ili Visokom školom unutrašnjih poslova, koji imaju policijsko obrazovanje, a osposobljavaju se čin mlađi policajac. Uz to, postoji takozvana obuka ponavljanja znanja, koja je predviđena za zaposlene u Ministarstvu koji nisu obavljali policijske poslove duže od tri godine, a prethodno su obavljali policijske poslove u Ministarstvu, policijske službenike iz drugih policijskih organa koji se raspoređuju u Ministarstvo, decertifikovane policajce.⁵⁶

Prije pomenute reforme u skladu sa Zakonom o univerzitetu, postojala je i osnovna policijska obuka drugog nivoa, koja se sprovodila u toku redovnog obrazovanja u Visokoj školi unutrašnjih poslova, kojom su se kadeti osposobljavali za čin mlađeg inspektora i obuka kadeta sa najmanje šestim stepenom školske spreme, bez osnovnog policijskog obrazovanja, koji se osposobljavaju za čin mlađeg inspektora, a prethodno su zasnovali radni odnos u Ministarstvu, a koji je realizovala takođe Visoka škola unutrašnjih poslova, prema posebnom pravilniku koji

⁵⁴Do stupanja na snagu novog Zakona kojima se reguliše nadležnost i organizacija MUP-a RS, odnosno Zakona o policiji i unutrašnjim poslovima RS („Sl. glasnik RS“, br. 57/2016 i 110/2016)

⁵⁵ Zakona o policiji i unutrašnjim poslovima RS (Sl. glasnik RS, br. 57/2016 i 110/2016, 58/2019, 82/2019).

⁵⁶ <http://education.muprs.org/policijska-obuka-u-jedinici-za-policijsku-obuku-policijskoj-akademiji/>

donosi ministar. Osnovna policijska obuka drugog nivoa trajala osam semestara na Visokoj školi unutrašnjih poslova, a realizacija nastavnih sadržaja uređena je Statutom Visoke škole i Nastavnim planom i programom. Od njenog osnivanja, pa do 2014. godine, Visoku školu unutrašnjih poslova završilo je 749 studenata, koji su stekli zvanje Diplomirani pravnik unutrašnjih poslova (Matijević, Miladinović: 2015).

Sistem obrazovanja i obuke policijskih službenika je nakon stupanja na snagu Zakona o policiji i unutrašnjim poslovima RS doživio velike promjene, a koje su konkretno odnosile na visoko policijsko obrazovanje u RS, jer su se javili mnogobrojni problemi i nedostaci, što je sigurno vodilo ka transformisanju dotadašnje Visoke škole unutrašnjih poslova u civilnu ustanovu, u kojoj bi se usvajao nastavni plan i program koji je prilagođen potrebama MUP-a RS. Tako je dotadašnja Uprava za policijsko obrazovanje promijenila naziv u Upravu za policijsku obuku, a Visoka škola unutrašnjih poslova je ukinuta, odnosno prestala je da postoji u sastavu MUP RS, te se transformisala u fakultet civilnog karaktera, odnosno Fakultet bezbjednosnih nauka, kao organizaciona jedinica Univerziteta u Banja Luci.

U nadležnosti novoformljene Uprave za policijsku obuku spadaju⁵⁷: školovanje, stručno osposobljavanje i usavršavanje kadrova za rad u Ministarstvu, odnosno drugim policijskim agencijama, priprema nastavnih planova i programa školovanja, stručno usavršavanje, izrada prijedloge podzakonskih akata i pojedinačnih akata vezanih za nadležnost i djelovanje Uprave, obezbjeđenje internatske uslove za smještaj i ishranu polaznika svih vidova obuka na Policijskoj akademiji, vođenje evidencije i dokumentacije o vaspitnoobrazovnoj djelatnosti, izdavanje javne isprave o stepenu stručne osposobljenosti (zvanju) po završetku školovanja stručnog usavršavanja, ostvarivanje potrebne saradnje sa visokoškolskim i drugim naučnim ustanovama u oblasti naučno-poslovne saradnje, korišćenje usluga koje obezbjeđuje Univerzitet Banja Luka u skladu sa ugovorom o pridruženom članstvu, bavljenje naučno-istraživačkim radom i izdavačkom djelatnošću, osposobljavanje pripadnika fizičkog i tehničkog obezbjeđenja, itd⁵⁸. U

⁵⁷ Uprava za policijsku obuku u proteklom periodu objavila je 47 različitih publikacija, uključujući udžbenike, monografije i zbornike radova. Takođe, od 2005. godine redovno, dva puta godišnje, objavljuje teorijsko-stručni časopis Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, pod nazivom „Bezbjednost – policija – građani“ (do sada je objavljen 41 broj). Časopisu je dodijeljen međunarodni ISSN broj (18840-0698), naučni UDK broj (351.74) koji obuhvata naučno polje bezbjednosti, i DOI broj, kako bi se omogućila njegova što šira dostupnost. Po izvještaju Komisije za kategorizaciju naučnih časopisa Ministarstva nauke i tehnologije Republike Srpske od 11. 06. 2013. godine, časopis „Bezbjednost – Policija – Građani“ nalazi se u drugoj kategoriji naučnih časopisa u Republici Srpskoj. U časopisu se štampaju prilozi iz oblasti policijskih, bezbjednosnih, kriminalističkih, pravnih i, jednim dijelom, opštih nauka (Ministarstvo unutrašnjih poslova, 2015).

⁵⁸www.mup.vladars.net/lat/index.php?vijest=ministarstvo&vrsta=uprava-policijsko-obrazovanje

okviru Uprave kao unutrašnje organizacione jedinice MUP-a, egzistiraju Jedinica za policijsku obuku – Policijska akademija Banja Luka(u čijem sastavu djeluju Odjeljenje za izradu i razvoj nastavnog plana i programa i Odjeljenje za policijsku obuku), zatim Jedinica za stručnu obuku(u čijem sastavu djeluju Odjeljenje za specijalističku obuku kao i Odjeljenje za stručno usavršavanje) i Odjeljenje za logistiku i internatske usluge. Centar za obuku kao osnovna organizaciona jedinica organizuje i sprovodi policijsku obuku iz oblasti stručnog osposobljavanja i usavršavanja policijskih službenika. Takođe, pruža podršku u realizaciji obuke Specijalnoj antiterorističkoj jedinici (SAJ), kao i Upravi za policijsku obuku, izrađuje prijedloge podzakonskih akata i pojedinačnih akata vezanih za nadležnost i djelovanje Centra za obuku, koordinira, organizuje i usmjerava rad jedinica, timova i odjeljenja Centra za obuku, saraduje pri izradi Programa obuke policijskih službenika, pruža stručnu pomoć i vrši instruktivno usmjeravanje u cilju što kvalitetnije realizacije navedenog programa. Uz to, predlaže mjere za unapređenje stručnog usavršavanja i daje inicijative, prijedloge za izradu nastavnih planova i programa, izdaje isprave o stepenu stručne osposobljenosti po završetku stručnog usavršavanja i vodi potrebne evidencije. U Centru za obuku utvrđuju se unutrašnje organizacione jedinice: 1) Jedinica za obuku, 2) Jedinica za obezbjeđenje i 3) Jedinica za logistiku (Šikman 2017:29). Shodno pravnom okviru, kojim se uređuje policijska obuka i usavršavanje u MUP-u RS⁵⁹, neophodno je pomenuti i stručna obuku, specijalistička obuku i stručno usavršavanje postojećih policijskih službenika. Stručna obuka predstavlja proces usvajanja novih znanja, vještina i stavova sa ciljem stručnog i specijalističkog osposobljavanja policijskih službenika i drugih zaposlenih u Ministarstvu za uspješno obavljanje postojećih poslova, odgovornih i složenijih zadataka postojećeg posla, posla višeg nivoa, kao i budućih poslova i zadataka u Ministarstvu. Kao takva, stručna obuka policijskih službenika vrši se kontinuirano kroz redovnu obuku, specijalističku obuku, stručno usavršavanje putem seminara, studijskih posjeta, savjetovanja, naučnih i stručnih skupova, tribina, dodatne obuke i drugih oblika stručnog usavršavanja, putem Uprave za policijsku obuku. Redovna obuka policijskih

⁵⁹ Pored Zakona o policiji i unutrašnjim poslovima i Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova (Službeni glasnik br. 27/17), kojim su utvrđene organizacija i sistematizacija radnih mjesta koja se tiču policijske obuke, na poslove i zadatke iz njihove nadležnosti primjenjujuse još i Pravilnik o postupku policijske obuke i obaveza kadeta u toku obuke (Službeni glasnik br. 13/17), Pravilnik o sadržaju i načinu vršenja stručne obuke (Službeni glasnik br. 21/17) i Pravilnik o stručnom usavršavanju policijskih službenika (Službeni glasnik br. 61/14 i 40/15). Ovim podzakonskim aktima uređuju se postupak policijske obuke i obaveze kadeta, zatim sadržaj i način vršenja stručne obuke, te stručno usavršavanje policijskih službenika Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske

službenika podrazumijeva obuku koja je usmjerena na unapređivanje znanja, vještina i ponašanja u obavljanju redovnih poslova i zadataka iz nadležnosti Ministarstva, a sprovodi se u organizacionim jedinicama Ministarstva, u toku radnog vremena, kroz realizaciju Programa redovne obuke policijskih službenika koji se donosi za svaku godinu. Redovna obuka sastoji se od teoretsko-stručnog i praktičnog dijela, uključujući SFO – osnovne policijske vještine i fizičku obuku, koja je zastupljena sa 30% učešća u sklopu sadržaja osnovnih policijskih vještina. Specijalistička obuka, predstavlja kurs stručnog usavršavanja, kojim policijski službenik usvaja znanja i stiče vještine neophodne za kvalitetnije obavljanje poslova i zadataka u određenoj oblasti rada (istog nivoa složenosti). Ova vrsta obuke zahtijeva obučene instruktore i osposobljene nastavnike, kao i posebne uslove i metode rada koje se koriste u obuci. Stručnim usavršavanjem policijskih službenika uključuje upućivanje policijskih službenika na obuke, kurseve, seminare, stručna savjetovanja, studijske posjete, naučnostručne skupove i druge oblike stručnog usavršavanja na teritoriji Republike Srpske, odnosno BiH i u inostranstvu. Navedeni oblici stručne obuke, uključujući specijalističku obuku i stručno usvršavanje realizuju se prema važećim nastavnim planovima i programima i propisanoj proceduri, a nakon završetka obuke polaznici stiču odgovarajuća uvjerenja o završenoj obuci (Šikman 2017:32).

Aktuelni koncept policijske obuke i stručnog osposobljavanja kadeta Policijske akademije obuhvata policijsku obuku kadeta na Policijskoj akademiju, uz stručno osposobljavanje kadeta u status mlađeg policajaca pripravnika, u Policijskim upravama MUP-a RS. Navedeni procesi se realizuju kroz tri faze obuke, koje predstavljaju povezanu cjelinu, nakon koje se pristupa polaganju stručnog ispita. Ukupno trajanje policijske obuke i stručnog osposobljavanja kadeta Policijske akademije i vrijeme predviđeno za polaganje stručnog ispita je 13 i po mjeseci, odnosno 791 nastavni čas u Policijskoj akademiji i 960 radnih sati u policijskim upravama Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske.⁶⁰ Svaka od faza, traje određeni vremenski period, pa tako prva faza traje 6 i po mjeseci (791 nastavni čas). Nakon prve faze se polaže završni ispit. Kadeti koji sa pozitivnim uspijehom završe policijsku obuku, odnosno prvu fazu i polože završni ispit, dobijaju uvjerenje o završenoj prvoj fazi policijske obuke i upućuju se u policijske uprave MUP RS na stručno osposobljavanje, odnosno pripravnički rad. Nastavni plan i program policijske obuke sačinjen je po predmetno modularnom sistemu, a čine ga:

⁶⁰<http://education.muprs.org/policijska-obuka-u-jedinici-za-policijsku-obuku-policijskoj-akademiji/>

- nastavni predmeti koji sadrže opšte teme o radu policije, 8 nastavnih predmeta, 145 nastavnih časova.
- nastavni predmeti koji obuhvataju policijske vještine, 5 nastavnih predmeta, 190 nastavnih časova,
- stručni moduli (u okviru kojih se realizuje terenska obuka), 5 stručnih modula, 431 nastavni čas,
- seminarski dio nastavnih sadržaja, 25 nastavnih časova.

Stručno osposobljavanje – pripravnički rad, kao druga faza policijske obuke, realizuje se u policijskim upravama MUP-a RS, tokom 6 (šest) mjeseci. U toku stručnog osposobljavanja - pripravničkog rada kadeti su dužni realizovati 120 radnih dana ili 960 radnih sati. Programski sadržaji stručnog osposobljavanja se odnose na sledeće:

- Poslovi dežurne službe
- Rad policije u zajednici, pozorička i patrolna djelatnost na bezbjednosnom sektoru
- Kontrola i regulisanje saobraćaja
- Suzbijanje kriminaliteta i operativna djelatnost
- Ostali unutrašnji poslovi (putne isprave, oružje, registracija vozila, vozačke dozvole, prebivalište, boravište, lične karte i JMB).

Treća faza policijske obuke i stručnog osposobljavanja kadeta Policijske akademije predstavlja pripremu za stručni ispit i polaganje stručnog ispita. Ova faza se realizuje tokom dvije radne sedmice. Prva radna sedmica predstavlja pripremu za stručni ispit, koja obuhvata: analizu ostvarenja plana i programa stručnog osposobljavanja, analizu uspjeha kadeta tokom stručnog osposobljavanja, sređivanje dokumentacije i formiranje dosijea stručnog osposobljavanja - pripravničkog rada za kadete-pripravnike. Kadeti-pripravnici koji stručno osposobljavanje završe sa pozitivnim uspjehom dobijaju Uvjerenje o završenoj policijskoj obuci i stručnom osposobljavanju, što je uslov za izlazak na stručni ispit. U toku druge radne sedmice kadeti-pripravnici polažu stručni ispit. Kadeti-pripravnici, koji uspješno polože stručni ispit, promovišu se u policijskog službenika u činu "mlađi policajac" (Miladinović, Mirošević, Marković 2017:59) Policijska akademija Banja Luka, prema aktuelnoj sistematizaciji, broji ukupno 30 zaposlenih, među kojima je 14 policijskih službenika sa činom od mlađeg do glavnog inspektora, 6 državnih službenika i 10 namještenika. Pored navedenih zaposlenih na Policijskoj akademiji i drugi zaposleni u Upravi za policijsku obuku su angažovani kao predavači, profesori, instruktori i inspektori za određene sadržaje obuke kadeta Policijske akademije. Dio obuke kadetima izvode

i policijski službenici Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske raspoređeni na operativnim poslovima i zadacima, mimo Uprave za policijsku obuku. Takođe, potrebno je istaći da dio zaposlenih na akademiji aktivno učestvuje u realizaciji seminara i drugih oblika stručnog usavršavanja policijskih službenika Ministarstva, ali i u drugim aktivnostima Ministarstva (Miladinović, Mirošević, Marković 2017:55).

Rezimirajući sve navedeno, shodno postojećim vidovima obuke, treba aspostrofirati važnost održavanja visokih kriterijuma u oblasti obuke i stručnog usavršavanja, što podrazumijeva da se obuka ne završava u okvirima predviđenih centara, nego ona mora biti stalna, uz odgovarajući kontinuitet. Naime, policijski službenici moraju da prihvate da savremeni faktori ugrožavanja mijenjaju svoj oblik i manifestaciju, pa s tim u vezi, neophodno je stalno raditi na samostalnom, samoinicijativnom usavršavanju i mimo postojećih sistema obuke. Nisu rijetki primjeri o radu policijskih službenika sa dugogodišnjim iskustvom i radnim stažom, koji vremenom postaje šablonski izvođen, pa takve pojave treba spriječavati. Što znači da obuka mora da se sprovodi hijerarhijski i bez obzira na godine radnog staža, ona mora biti kontinuirana. Stalno učenje i podizanje nivoa znanja, predstavlja imperativ, a kao takav nužno utiče na kreiranje novih modela mišljenja i promjena ponašanja policijskih službenika u praksi. Navedeno je posebno značajno ukoliko se uzme u obzir da veliki broj policijskih službenika u budućnosti ide u penziju, pa naglasak mora biti na prenošenju znanja mladim kadrovima. Stoga je neophodno da se u budućnosti obezbijedi optimalan model obuke, koji mora da zadovolji potrebe službe (Šikman, 2017:21).

4. Policijska akademija Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova

Policijska akademija, Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova (FUP), postoji od 1970. godine kada je sa radom otpočela Srednja škola unutrašnjih poslova za obuku policije u Republici Bosni i Hercegovini, a u desetom mjesecu 1998.godine prateći evropske standarde, formirana je Policijska akademija Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova. Namjena Policijske akademije je da prevashodno vrši školovanje i stručno osposobljavanje kadrova za potrebe FUP. Takođe, tu se školuju i stručno usavršavaju i kadrovi za potrebe kantonalnih

ministarstava unutrašnjih poslova te drugih institucija koje se bave poslovima sigurnosti.⁶¹

U uslovima tranzicije i evropskih integracionih procesa te u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima i principima, utvrđena je misija Policijske akademije: „Policijska akademija školuje buduće policajce za obavljanje poslova u skladu sa ljudskim pravima i zakonima u cilju nove, demokratske Bosne i Hercegovine, integrisane u Evropu. Izjavom o misiji definisan je cilj Policijske akademije i utvrđeni su strateški pravci reforme policijskeobuke” (Spahić, 2012:259).U okviru unutrašnje organizacije Policijska akademija ima dva odsjeka i dvije grupe, i to: Odsjek za osnovnu obuku, Odsjek za stručno osposobljavanje i usavršavanje, Grupa za standardizaciju obuke i Grupa za obuku rukovanja vatrenim oružjem. Navedena unutrašnja organizacija Policijske akademije je optimalna i zadovoljava postojeće potrebe i zahtjeve.⁶²

U odnosu na drugi entitet, nastavni plan i program Policijske akademije je sačinjen po takvom konceptu da za čin „policajac“, obuka traje sedam mjeseci (teorijski) + četiri mjeseca prakse + jedan mjesec teorije. Za čin mlađi inspektor, obuka traje četiri mjeseca (teorijski) + dva mjeseca prakse. (Spahić, 2012 :259)

Osnovna policijska obuka u Policijskoj akademiji FUP-a izvodi se za školovanje policajaca čiji su poslovi i zadaci svrstani u 15 grupa a ukupno 222 karakteristična posla i radna zadatka.⁶³

Predmeti koji se izučavaju su podjeljeni u tri grupe i to: pravna grupa predmeta, policijske procedure i postupci i ostali predmeti (psihologija, ljudska prava, fizičko vaspitanje i strani jezici).

Kadrovsku strukturu Policijske akademije sačinjavaju nastavnici (državni službenici) i

⁶¹Zakon o unutrašnjim poslovima Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine F BiH“, br.49/2005), član 45: Stav 1. Radi obavljanja poslova iz nadležnosti policije Federalno ministarstvo organizira rad Policijske akademije. Stav 2. Akademija iz stava 1 ovog člana je organizaciona jedinica u sastavu Federalnog ministarstva. Stav 3.- Akademija je dužna osigurati osnovnu obuku kadeta i stručno usavršavanje policijskih službenika. Stav 4.- Akademija iz stava 1 ovog člana može školovati kadrove i za potrebe kantonalnih ministarstava, Državne granične službe Bosne i Hercegovine, Policije Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, policije Republike Srpske, Sudske policije i drugih organa za provođenje zakona.

⁶² <http://www.fmup.gov.ba/v2/stranica.php?idstranica=23>

⁶³ Radi utvrđivanja zajedničkih osnova nastavnih planova i programa i stvaranja pretpostavki za organizovanje i izvođenje nastave u primjeni novih nastavnih metoda utvrđen je jedinstveni opis poslova i zadataka- profil zanimanja, u kojem su sadržani sljedeće grupacije poslova: Kodeks ponašanja policajca (8 karakterističnih poslova i zadataka); Održavanje javnog reda i mira (44); Saobraćaj (32); Istraga krivičnih djela (13); Kontrola dokumenata (6); Zaštita lica i objekata (5); Odgovaranje na hitne slučajeve (21); Borba protiv narkotika i droga (7); Rad policije u zajednici-prevencija kriminala (8); Rad sa motornim vozilima (11); Rad sa licima lišenim slobode (10); Hapšenja, pretrage i pretresi (15); Upotrebe fizičke snage (22); Oružje i upotreba sile (12); Izvještaji i administracija (8); Ukupno poslova i zadataka (222). (Spahić 2012:262)

instruktori (namještenici) koji izvode nastavu za polaznike osnovne policijske obuke, permanentne obuke (dijelom iz oblasti stručnog osposobljavanja i usavršavanja), kao i za polaznike agencija za zaštitu ljudi i imovine. Istovremeno angažuju se i gostujući nastavnici, uglavnom policijski službenici, za realizaciju nastave na kursovima. Krajnji cilj je uspostava načela rotacije kadrova iz policijskih agencija u Policijsku akademiju i obratno sa menadžmentom orijentisanim ka reformskom i efikasnom djelovanju (Spahić, 2012 :260).

5. Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova Bosne i Hercegovine

Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova Bosne i Hercegovine (AEPTM), započela je sa radom u februaru 2009. godine. Agencija je formirana u skladu sa Zakonom o direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o agencijama za potporu policijskoj strukturi BiH, koji je donesen u aprilu 2008. godine. Nadležnosti agencije u skladu sa pomenutim zakonom⁶⁴ su: razvijanje, usklađivanje i predlaganje nastavnih planova i programa obuke u skladu sa potrebama policijskih tijela BiH i drugih službi i agencija iz oblasti sigurnosti, organizovanje i vršenje školovanja i stručnog usavršavanja pripadnika policijskih tijela BiH i drugih službi i agencija iz oblasti sigurnosti (temeljna, specijalistička, stalna i drugi vidovi policijske obuke) uključujući: školovanje policijskih kadrova nivo I., za potrebe sticanja čina policajac, školovanje policijskih kadrova nivo II., za potrebe sticanja čina mlađi inspektor, obuka pripadnika agencija za zaštitu osoba i imovine, obuka pripadnika detektivskih agencija, stručna obuka (kursevi, seminari i sl), razvijanje istraživačko-izdavačke djelatnosti, te doprinos ukupnom unaprijeđenju i modernizaciji policijskog rada.

Osnivanjem Agencije za školovanje i stručno usavršavanje kadrova Bosne i Hercegovine, riješen je problem obrazovanja policijskih službenika na državnom nivou koji su se do tada školovali u entitetskim obrazovnim institucijama, tako da u policijskom obrazovno-edukativnom sistemu, samo Policija Brčko Distrikta nema instituciju koja bi vršila školovanje policijskih kadrova za njihove potrebe, tako da su primorani svoje kadete, polaznike prvog i drugog nivoa policijske obuke slati u obrazovne ustanove postojeće tri obrazovne institucije u BiH.

⁶⁴Zakon o direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o agencijama za potporu policijskoj strukturi Bosne i Hercegovine, 36/08, čl. 19.

Agencija za školovanje vrši školovanje kadrova za potrebe policijskih agencija na nivou BiH, kao i specijalističke obuke policijskih službenika zaposlenih u policijskim agencijama na nivou BiH (SIPA, GP, DKPT), kao i drugim agencijama koje pripadaju ministarstvu bezbjednosti BiH, a koje nemaju policijska ovlaštenja. Program osnovne obuke kadeta Granične policije, Agencije za istrage i zaštitu i Direkcije za koordinaciju BiH, – prvi nivo, izvodi se u trajanju od sedam mjeseci (30 sedmica), tokom kojih se realizuje 1336 nastavnih i radnih sati, podijeljenih u tri nastavne faze: teorijska nastava sa praktičnim vježbama, stručno-operativna i situacijska nastava. Kadeti koji su uspješno završili obuku koncipiranu kroz dvije nastavne faze, pristupaju polaganju završnoga ispita. Polaznicima obuke koji s uspjehom polože završni ispit Agencija izdaje Uvjerenje (sertifikat) o završenoj osnovnoj obuci kadeta – prvi nivo. Na taj je način polaznik ispunio uslove za dodjelu čina „policajac“.⁶⁵ Kadetima koji su uspješno završili obuku drugog nivoa, nakon polaganja završnog ispita, Agencija izdaje uvjerenje (sertifikat) o završenoj osnovnoj obuci kadeta – drugi nivo. Na taj je način polaznik ispunio uslove za dodjelu čina „mlađi inspektor“. Nastavni plan i program i prvog i drugog nivoa obuke realizuje se kroz 17 nastavnih predmeta, s tim da ima manjih razlika u predmetima predviđenih planom i programom za svaku policijsku agenciju ponaosob, obzirom na različite nadležnosti svake od njih. Specijalističke obuke i stručna usavršavanja u Agenciji za školovanje i stručno usavršavanje kadrove provode se u skladu nastavnim planovima i programima, a prema iskazanim potrebama policijskih agencija.⁶⁶

6. Stanje i perspektive obrazovanja i obuke budućih pripadnika policije Bosne i Hercegovine

Obrazovanje i obuka policijskih službenika predstavljaju najvažnije i svakako najneophodnije metode teorijskog i praktičnog pripremanja pojedinaca za obavljanje složene policijske službe.

Razlika između obuke i obrazovanja postoji, a ona se prije svega ogleda u tome što se pod obukom (eng. *training*), podrazumijeva sticanje policijskih znanja i vještina, što se praktikuje

⁶⁵ <http://www.aeptm.gov.ba/bs/node/65>

⁶⁶ Obuka obuhvata više od četrdeset programa koji se modifikuju i prilagođavaju najboljim praksama u svijetu. Agenciju u tom pravcu saraduje sa institucijama za obuku policijskih kadrova, kao i međunarodnim organizacijama (ICITAP, AEPC, INTERPA, CEPOL, DCAF, TAIEX, FRONTEX), čiji su programi bazirani na unapređenju programa obuke policijskih službenika.

prije, na početku ili tokom službe, dok obrazovanje (eng. *education*) podrazumijeva višegodišnje sticanje posebnog teorijskog znanja i vještina koji vode ka formalnoj kvalifikaciji. Sve više, u praksi dolazi do pojave pojmovne neusklađenosti obuke i obrazovanja, njihove konvergencije u smislu postojanja policijskih školskih ustanova koje su na granici između obuke i obrazovanja. Kakve su manifestacije ovih promjena u praksi? Naime, u okviru univerzitetskog obrazovanja sve veća pažnja se poklanja praktičnim znanjima i savladavanju vještina, a u okviru programa obuke sve je veći fond teorijskih znanja. Dalje, to znači da se razlika između ova dva oblika obrazovanja nekada može utvrditi samo na osnovu eksterno validne diplome (poslije obrazovnog ciklusa), ili interno validnog certifikata (po završenoj obuci) (Dapčević-Marković 2016:10).

U nastavku, konkretan cilj se odnosi na prikaz postojećeg sistema policijskog obrazovanja, a uz upotrebu jednog modela, koji dobro funkcioniše u zemljama regiona (primjer Hrvatske). Sistem policijskog obrazovanja se sastoji od nekoliko nivoa i to: temeljnog policijskog obrazovanja (ovde se misli na osnovnu obuku), koja je neophodno za sticanje kompetencija, kao i visokoškolskog policijskog obrazovanje, koje ne spada u strukovno, ali je presudno za sticanje menadžerskih i visokospecijalizovanih kompetencija i cijeli niz različitih oblika strukovnog obrazovanja – specijalizacije, stručnog osposobljavanja i usavršavanja. U ovakvom sistemu, postoje tri bitna faktora koja određuju sveukupnost strukovnog policijskog obrazovanja – **kurikulum**⁶⁷ (lat., *curriculum*) predstavlja sveobuhvanost obrazovnih procesa, usmjerenih na razvoj policijskih službenika i sticanje kompetencija koje su potrebne za obavljanje njihovih poslova), kvalifikacijski okvir kao temeljni razvojni dokument u obrazovanju koji određuje kvalifikacijske nivoe i načine za dolaženje do njih i nivoe grupa, ishoda učenja u pojedinim obrazovnim nivoima i modulima, a u svrhu građenja karijere policijskog službenika i učenje tokom cijelog života (tzv. model cijeloživotnog učenja) kao temeljno načelo ukupnosti policijskog obrazovanja (Bratković 2015:133). Razvoj policijskog sistema, pratio je razvoj policijskog obrazovanje, te on kao takav, postojeći i funkcionalan ima određene karakteristike. Prije svega, policijsko obrazovanje je uokvireno pravnim normama, od najviših pravnih akata, do najnižih. Ukoliko uzmemo u obzir postojanje i funkciju policije svakog entiteta i Brčko Distrikta, čiji je rad regulisan zakonskim i podzakonskim aktim, postaje jasno da je njihov broj ogroman, stoga krajnje konfuzan. Izostaje jedinstven zakonski okvir, koji bi objedinio sve pravne norme

⁶⁷Izvorno značenje riječi kurikulum (lat. curriculum) nalazimo u latinskoj etimologiji. Kurikulum ima različita značenja, mada u kontekstu obrazovanja i nastave, pod kurikulumom se podrazumijeva nastavni plan ili nastavni program.

policijskih sistema i sistema policijskog obrazovanja. Zašto je važno pomenuti postojeće pravne norme kojima se reguliše funkcionisanje sistema policijskog obrazovanja? Prije svega, da bi se mogli opisati i dometi koji će u budućnosti taj sistem ostvarivati. Naime, jedan ovakav sistem, predstavlja takozvani *zatvoreni kurikulum* – sadržaji obrazovanja i obuke su unaprijed definisani, samim tim i ishodi učenja, kompetencije koje moraju steći polazici da bi mogli obavljati poslove za koje se školuju. Ovo se posebno odnosi na početno, policijsko obrazovanje, jer se sadržinski odnosi na osnove policijskog posla i najvećem dijelu na propisane oblike postupanja – npr. policijska ovlaštenja. Druga karakteristika se odnosi na *veliku širinu*, odnosno rascjepkanost policijskih poslova na pojedine specijalnosti i subspecijalnosti, koje u obrazovnom smislu kao posljedicu nose veliki broj modula koje policijski službenici moraju pohađati tokom karijere, da bi mogli obavljati specijalizovane poslove. Treća karakteristika je *hijerarhijska organizacija policije*, koja je determinisana stalnim nastojanjem policijskih službenika da kroz policijsku karijeru strijeme prema višim policijskim zvanjima i napredovanjem u hijerarhiji (Bratković 2015:139, 140). Poslednje dvije karakteristike su važne jer sa njihovog aspekta, sistem policijskog obrazovanja istovremeno čine i *otvorenim kurikulumom*, jer policijska obrazovna struktura u ovom domenu nema jasno definisane okvire, već su oni u skladu sa promjenama i potrebama samog sistema bezbjednosti, pa se tako mogu kreativno osmišljavati sadržaji, uz planiranje metoda i oblika rada u nastavi (Bratković 2015: 140).

U pogledu potreba i zahtjeva sistema bezbjednosti, potrebno je pomenuti primjer iz jednog entiteta, odnosno Republike Srpske, a vezan za osnivanje civilne visokoškolske ustanove za oblast bezbjednosti. Nesumnjivo je da su aktuelni bezbjednosni izazovi i rizici postavili zahtjev osnivanja ustanove koja je nedostajala, a koja će državnim organima ponuditi kadar sa visokim nivoom znanja o bezbjednosnoj problematici i suprostavljanju raznim bezbjednosnim izazovima. Ipak, neophodno je napomenuti da ukidanje VŠUP i osnivanje Fakulteta bezbjednosnih nauka, ne znači da će kvalitet obrazovanja biti niži od prethodnog, nego da će predstavljati vid rasterećenja u smislu finansijskih izdvajanja, odnosno troškova, za razliku od klasičnog vida policijskog obrazovanja (Jovičić 2016:16). Iako je rano da se izvode zaključci vezani za opravdanost osnivanja ove civilne visokoškolske ustanove, u dijelu koji se tiče slabosti postojećeg sistema obrazovanja i obuke, biće analizirane faktori koji ukazuju na određene nedosljednosti navedene ustanove.

Zaključke koje može izvesti iz navedenih podataka, koji se tiču odlika samog sistema

obrazovanja, odnose se na potrebu razmatranja novog, modernog kurikuluma, kao uslova za kvalitetno obavljanje policijskih zadataka. Radi se o mješovitom kurikulumu (zatvoreno-otvoreni), uz uključivanje većeg broja učesnika, koji bi obrazovni sadržaj kreativnije, a uz maksimalnu aktivnost, zajedno sa pedagoškim stručnjacima, uz upotrebu vlastitih predznanja i iskustava stvarali i razvijali.⁶⁸

Uključivanje većeg broja učesnika, predstavlja nužnost koja prati dinamičnost policijske funkcije i promjena u okruženju u kojima policija djeluje. Pozitivan iskorak u ovom procesu je uvođenje novih metoda, koje su potisnule tradicionalne pristupe u obrazovanju i obuci, a koji su podrazumijevali izbor osoba po nivou stručnosti, a bez neophodnih vještina iz oblasti koje su ključne, kao što je je andragogija⁶⁹, a posebno policijska andragogija. Drugim riječima, smatralo se da je dovoljno da nastavnici poznaju oblast koju predaju (da su eksperti u toj oblasti), pa da su isključivo na osnovu toga kompetentni da svoje znanje i vještine prenesu drugim policajcima. Danas, ipak se primjenjuju takvi oblici obrazovanja, takozvana *fascilitacija*, koja funkciju nastavnika, zamjenjuje ulogom trenera, odnosno fascilitatora. Suština fascilitacije, podrazumijeva da grupe prema kojima je ona usmjerena čine odrasli ljude, a ne djeca, pa se u tom smislu mora primjenjivati u svom punom obliku, uz eliminaciju dosadašnjeg pedagoškog pristupa, jer on nije u korelaciji sa aktuelnim konceptom policijskog obrazovanja (Miladinović 2015:6).

Sastavni dijelovi navedenog kurikuluma jesu i osobenosti poput znanja, solidarnosti, odgovornosti i identiteta. Više nego jasna jeste činjenica da kandidati koji se odlučuju na policijski poziv, svakako i prije toga predstavljaju dio sistema koji proklamuje vrijednosti (društveno-kulturne), koje sa aspekta policijskog posla, još više dobijaju na značaju i težini. Osim toga, kandidat u okviru policijskog sistema obrazovanja, osim vlastitih načela i sopstvenih kriterijuma ponašanja, mora da usvoji i načela kojih se mora pridržavati u radu. S tim u vezi, obavezan, sastavni dio policijskog obrazovanja jesu i etički standardi koji svoju manifestaciju imaju u takozvanim Etičkim kodeksima policijskih službenika (Bratković 2015: 141). Policijski službenici FBiH i Brčko Distrikta, svoj rad moraju da usklade sa Policijskim etičkim kodeksom, Za

⁶⁸Primjer: Postupanje policijskih službenika na području suzbijanja maloljetničke delinkvencije, odnosno krivično-pravne zaštite, gdje policijski službenici moraju imati znanja o razvoju djece i adolescenata, njihovim psihološkim karakteristikama, fenomenologiji i etiologiji kriminaliteta vezanog za maloljetnika, bez obzira jesu li oni izvršioци ili žrtve istog, a sličan je slučaj i sa konceptom rada policije u zajednici, odnosno kontaktu policajaca, kriminalističkih istražitelja, poligraskih ispitivača, kriminalističkih tehničara i u mnogim drugim policijskim specijalnostima. (Bratković:140)

⁶⁹Andragogija je nauka koja proučava mogućnosti, probleme, metode i tehnike sistematskog obrazovanja i vaspitanja odraslih. (Citirano prema: <https://bs.wikipedia.org/wiki/Andragogija>)

policijske službenike Uprave policije MUP Kantona Sarajevo (Službene novine BiH, br 38/18), odnosno Etičkim kodeksom pripadnika Policije Brčko Distrikta⁷⁰ dok za policijske službenike MUP-a RS, u sklopu aktivnosti na provođenju Strategije suzbijanja korupcije u RS, kao i Akcionog plana sprečavanja korupcije u MUP-a RS, propisan je Policijski etički kodeks⁷¹, kojim su precizirane etičke i zakonske smjernice za profesionalno izvršavanje policijskih zadataka.

Navedeni etički kodeksi, sadrže temeljne moralne profesionalne vrijednosti, koje moraju biti vodeći faktor na svim nivoima i oblicima policijskog obrazovanja, a usvajanje moralnih vrijednosti, kao i usvajanje moralnih stavova, predstavlja jedan od najtežih zadataka i ciljeva koji se stavljaju pred nastavnici kadrovi policijskih akademija, škola (Batrković 2015:141).

Prema Bashmanu (2014), suštinski, u osnovi procesa policijskog obrazovanja i obuke posebno, osim „instrukcije“, koja mora biti realizovana, mora da postoji i njeno „objašnjenje“. Šta to znači? U budućnosti, u radu, policijski službenici moraju, ne samo da znaju kako nešto da rade, kako da realizuju svoja policijska ovlaštenje, nego prije svega moraju da znaju zašto to rade. Dakle, mora da postoji korelacija između šta, kako i zašto. To je jedini put kojim se zaokružuje jedan profesionalan rad policijskog službenika, a to upravo treba da pruže procesi obuke i obrazovanja (2014:104).

Shodno pomenutim dokumentima sa odgovarajućim etičkim principima, treba naglasiti da je moral koji karakteriše policijske službenike vrlo specifičan jer sadrži odredbe: toleranciju, mir, uzajamnost, red, itd. Osnovni zahtjevi u obavljanju bezbjednosnih poslova, u ovom slučaju policijskih jeste borba (netolerancija) protiv svih vidova ugrožavanja poretka i države i u tom domenu, policija predstavlja snagu države. Policijske snage predstavljaju dakle zaštitu od ugrožavanja (društva, individue i njihove imovine i prava). Ovaj proces zaštite, koji karakteriše netolerancije prema nosiocima ugrožavanja, nužno i podrazumijeva silu, odnosno njenu primjenu. Ovde dolazimo do značaja usvajanja moralnih vrijednosti policijskih službenika, što mora biti dio obrazovnog procesa, jer ne dijele svi ljudi istu sklonost ka njihovom usvajanju i poštovanju (Alispahić 2018:61). Usvajanje moralnih vrijednosti i njihovo poštovanje naravno nije proces koji se okončava u sklopu obrazovanja i obuke, već isti mora da prati usmjerenost rukovodećih kadrova, odnosno odgovorna kadrovska politika, koja stavlja naglasak na važnost

⁷⁰ https://policijabdbih.gov.ba/pravilnici/eticki_kodeks.pdf

⁷¹ https://mup.vladars.net/lat/index.php?vijest=4051&vrsta=servisne_informacije

poštovanja moralnih postulata, za profesionalno i odgovorno obavljanje policijskih poslova. Na ovom mjestu, neophodno je pomenuti proces koji prethodi samom postupku uključivanja kadeta u proces policijske obuke, a koji je od presudnog značaja. I više je nego poznato da se od policijskih službenika očekuje i zahtijeva odgovarajuća podobnost za realizaciju policijskih zadataka, a ona pored morfoloških odlika, mora da uključuje vrlo bitne psihološke karakteristike pojedinca, od kojih će zavisiti ne samo proces obuke, nego i njegova karijera. Da bi se spriječilo da u budućnosti, proces obuke ometa lice koje u psihološkom, mentalnom smislu „nestabilno“, odnosno ima razvijen nizak prag tolerancije na stres, sklono je anksioznim i depresivnim stanjima, sprovode se odgovarajuće psihološke procjene. Zašto je ovo važno? Policijske snage su subjekti koji štite unutrašnju bezbjednost države, od ugrožavanja. A šta se dešava kada policijski službenik sam postane izvor ugrožavanja? Psihološka testiranja jesu neka vrsta preventivnih mjera, koje prethode samom prijemu, a dio su selekcionih procedura. Policijski službenici su ovlašteni da primjenjuju silu, a lica koja nisu podobna (u mentalnom smislu) istu mogu primjenjivati i kada to nije potrebno i tako narušavati bezbjednost građana. Drugo, ovakva lica mogu biti sklona i odsustvu sa posla, što prati pretjerano plaćanje prekovremenog rada i smanjenje povjerenja među službenicima, a što dalje vodi disciplinskim procedurama, koje nužno utiču na publicitet i sudske tužbe građana za neodgovoran i neprimjeren rad. Neprofesionalno ponašanje policajaca dovodi do toga da zajednica gubi povjerenje u policiju, te je u cjelini počinje posmatrati u negativnom svjetlu, a za oporavak od takvog stava potrebno je više godina (Hadžikadunić, Šuvalija, Bajraktarević 2013: 114).

Navođenjem i manje popularnih elementa koji su sastavni dio procesa obuke, ali i obrazovanja policijskih službenika, ima veliku važnost, jer se navedeni procesi ne mogu svoditi na puko prezentovanje zadataka koji moraju biti realizovani, nego se mora raditi na čitavom skupu faktora koji čine jednu ličnost i koji joj kao takvi daju crtu jedinstvenosti.

U odnosu na ranije periode, evidentni su određeni pomaci koji su prisutni u bezbjednosnim krugovima, a koji se odnose na svojevrsan marketing, koji je nužno uslovio popularizaciju bezbjednosnih poslova, a i povećanje broja zainteresovanih lica za iste. Sve češće kako u vidu fotografija, audio i video snimaka, građani mogu da se upoznaju sa specifičnostima rada lica koja su dio bezbjednosne strukture. Ipak, mišljenja su podijeljena kada su u pitanju ovakve aktivnosti, odnosno pojedini ih percipiraju kao svojevrsnu „demonstraciju sile“, dok postoje i grupacije koje na ovakav način stiču pozitivna mišljenja i viđenja. U kontekstu lica koja

se odlučuju za policijski poziv, dominantni su i ovakvi sadržaji, koji su uticali na njihovu odluku. Za obavljanje policijskog posla, nije dovoljna samo odluka, nego je bitno da ona bude potkovana motivacionim elementima koji je čine postojanom.

Motivacija je ključni faktor za sticanje zvanja, odnosno za prolazak neophodne obuke koja vodi ka njemu, faktor je uspješnog ponašanja i pravilnog stava policajca za njegovo djelovanje u skladu sa univerzalnim vrijednostima. U osnovi te motivacije nalaze se psihološki faktori, poput „ispunjenja želje“. Ispunjenje želje dovodi do zadovoljstva, a suprotno od toga nastupa strah. Motivacija je tako lančana reakcija, potreba koju osjeća čovjek, koja ga tjera na aktivnost i rezultuje, na kraju, sa zadovoljstvom. U nastavku, biće prikazani rezultati koji su dobijeni nakon sprovedene ankete⁷² polaznika Policijske akademije FMUP-a i Uprave za policijsko obrazovanje MUP-a RS⁷³ Prema rezultatima ankete, polovina ispitanika (50,1%) izjasnila se da je „pomoć građanima“ njihova motivacija za upis na Policijsku akademiju, što je skoro duplo više izraženo u Federaciji BiH (66,1%), nego u Republici Srpskoj (34%). Drugi motiv „egzistencijalni“ i „nemogućnost pronalaska drugog posla“, izražen je u procentu od 36,4% (23,7% + 12,7%), iz čega se može zaključiti da su socijalna situacija i nezaposlenost uticali na motivaciju mladih za stupanje u policijske snage u BiH. Ovaj faktor je izraženiji u RS (44,9%), nego u FBiH (28%). Oko 7,3% se izjasnilo da im je motivacioni faktor „zato što vole policiju“, „što je sigurno radno mjesto“, „iz ljubavi prema tom poslu“ i sl. Zaključak koji možemo izvesti na osnovu prikaza podataka, jeste da postoji izvjesna razlika između ispitanika u dva entiteta, gdje je kod polaznika Policijske akademije FMUP-a više izražen motiv „pomoći građanima“, a kod polaznika Uprave za policijsku obuku MUP-a RS, „egzistencijalni motiv“ i „nemogućnost pronalaska drugog posla“. Na osnovu navedene ankete, jasno je da složena ekonomsko-politička situacija u BiH utiče na oprijedjenost mladih ljudi, pa se iz tog razloga riješavaju svoje buduće profesionalno zanimanje (Spahić 2014: 97,98).

Prethodno navedeno nam ukazuje da obrazovanje i obuka, običnog civila ne oblači samo u „plavo“, nego ga prije svega čini funkcionalnim elementom sistema bezbednosti, koji ima jasno definisano mjesto, ulogu, zadatke, ovlaštenja i ograničenja.

Iako ne postoji jedinstveno mišljenje šta se podrazumijeva pod profilom idealnog

⁷² Tehnički postupak za prikupljanje činjeničnog materijala putem upitnika.

⁷³ Anketa je obuhvatila 186 polaznika za čin „policajac“ iz Policijske akademije FMUP-a i 185 polaznika iz Uprave za policijsko obrazovanje MUP-a Republike Srpske, od čega je 153 iz Visoke škole, a 32 iz Policijske akademije. Prema polnoj strukturi ispitanika – u Policijskoj akademiji FMUP-a anketirana je 21 polaznica (11,3%), a iz Uprave za policijsko obrazovanje MUP-a RS 46 polaznica (24,9%).

policajca, procesi obrazovanja i obuke moraju da zaokruže i iskristališu poželjne karakteristike i da na njima insistiraju, a prije svega na dobroj prilagođenosti (dobro nošenje sa stresom), nekorumpiranosti, orijentisanosti na ljude, nesklonosti pretjeranom emocionalnom reagovanju (odsustvo agresivnih reakcija u kojima emocije nadjačavaju disciplinu stečenu treningom), posvećenosti poslu (nekašnjenje), logičkom mišljenju (koje omogućava policajcu, da, na primjer ispita mjesto zločina da razvija hipoteze o tome šta se desilo i kakve karakteristike prestupnik ima) (Hadžikadunić, Šuvalija, Bajraktarević 2013:116).

Kvalifikacijski okvir, koji je pomenut, predstavlja specifičan instrument, koji vrlo dobro funkcioniše u Hrvatskoj, a nastao je po ugledu na Evropski kvalifikacijski okvir, a svoju punu ulogu ostvaruje u okviru procesa reforme obrazovnog sistema.⁷⁴

Naime, na državnom nivou, u okviru policijskog obrazovanja, treba razlikovati takozvani formalni i neformalni dio. Formalni dio, se odnosi na onaj dio školovanja i obuke čijim se okončanjem dobija odgovarajuća javna isprava i koji je verifikovan od strane ministarstva (prosvjete, znanosti). Dok neformalni dio se odnosi na specijalizacije, stručna usavršavanja koja slijede nakon redovnog policijskog obrazovanja ili u toku procesa sticanja policijskih ovlaštenja, a koja su internog karaktera, organizovana od strane Ministarstva unutrašnjih poslova i koja vrijede, samo u njihovim okvirima. Dakle, ovo jeste praksa na državnom nivou, ali instrument kvalifikacijskog okvira može da posluži da kandidati u domenu „neformalno“, postignute rezultate upravo koriste za sticanje novih kompetencija, uz povezivanje navedenih obrazovnih nastojanja sa napredovanjem u policijskog karijeri.

Poslednji segment koji se odnosi na takozvano informativno učenje, koje mora biti sastavni dio života svakog policijskog službenika odnosi se na upotrebu svih dostupnih izvora (internet, literatura, mediji), stečena iskustva tokom rada i razmjena istih sa drugima, zaokružuje cijelokupan sistem policijskog obrazovanja. Bilo bi neophodno da se u budućnosti donese i podzakonski akt kojim bi bili vrednovani moduli neformalnog i informativnog učenja, jer bi to sigurno bio dodatni faktor motivacije za policijske službenike (Batković 2015:143).

Evidentno je da se BiH nalazi pred izrazito teškim zadatkom u pogledu osnaživanja

⁷⁴Hrvatski kvalifikacijski okvir (u nastavku teksta – HKO) temeljni je dokument koji je nastao kao nacionalna razrada Evropskog kvalifikacijskog okvira, te predstavlja instrument uređenja sustava kvalifikacija u Republici Hrvatskoj. On je službeni dokument koji je donio Sabor Republike Hrvatske, a ima reformsku ulogu u sustavu obrazovanja, te uključuje – obrazovne programe temeljene na ishodima učenja i usklađene s potrebama tržišta rada, transparentne kriterije ocjenjivanja ishoda učenja, razvoj kriterija i procedura za vrednovanje i priznavanje ishoda neformalnog obrazovanja i informalnog učenja, osnaživanje i daljnji razvoj cjeloživotnog učenja te osiguranje kvalitete stjecanja svih kvalifikacija (Batković 2015:142).

modela obrazovanja policijskog sistema, koji u svojoj nekonzistentnosti i odsustvu koordinacije, mobilnosti, opterećuju i drugi problemi na normativnom, institucionalnom nivou, a koji svoje korijene vuku iz specifične soci-političko-ekonomske situacije države. Primjetni su pozitivni iskoraci, ali u cilju unapređivanja policijskog obrazovanja i obuke, a samim tim i stanja bezbjednosti, neophodno je izopštiti uočene nedostatke.

PETI DIO:

EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE O OBRAZOVANJU I OBUCI POLICIJSKIH SLUŽBENIKA I NJIHOVOM UTICAJU NA STANJE BEZBJEDNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI

Za potrebe magistarskog rada sprovedeno je istraživanje kojim se ispituje značaj obuke i obrazovanja policijskih službenika i njihov uticaj na stanje bezbjednosti. Sam proces istraživanja se sastoji od sljedećih aktivnosti:

- definisanja problema i utvrđivanja ciljeva istraživanja,
- određivanja izvora podataka i vrste istraživanja,
- određivanja metode i obrasca za prikupljanja podataka,
- određivanja vrste uzorka, kao i prikupljanja primarnih podataka,
- analize podataka i
- interpretacije rezultata.

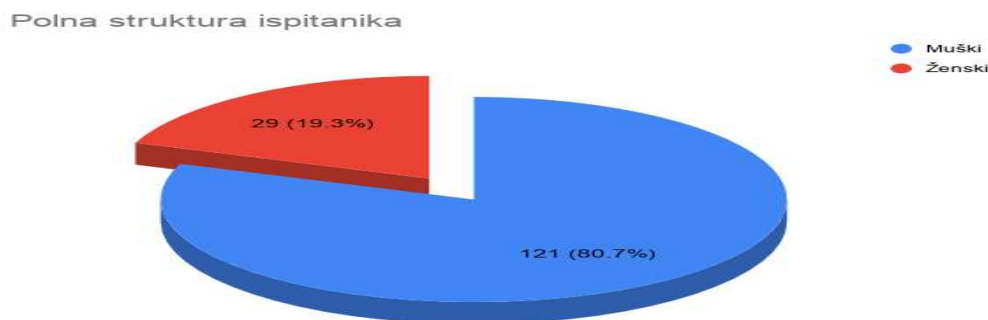
Nakon što je prikazan teorijski okvir istraživanja, kao i nakon analize dostupne, relevantne literature i normativnopravne regulative, odnosno nakon što su uspostavljeni temelji istraživanja, sprovedeno je i empirijsko istraživanje, koje je imalo za cilj da ispita stanje u oblasti obrazovanja i obuke policijskih službenika BiH i uticaj na stanje bezbjednosti. Kada je riječ o metodologiji, istraživački instrument koji je primjenjen u ovom dijelu čini anketni upitnik (vidi prilog 1 i prilog 2). Istraživanje je sprovedeno u vremenskom opsegu od dva mjeseca, u toku 2020. godine, a ciljna kategorije su bili policijski službenici BiH i građani BiH. Anketni upitnik posjeduje odgovarajuću strukturu, odnosno dijelove, kao što su socio-demografska pitanja (pol, starost, stručna sprema), kao i pitanja u vidu skale stavova, sa utvrđenim kategorijama, uz dio pitanja, koja su otvorenog tipa, a čime je ponuđena mogućnost da građani iznesu svoje stavove vezane za rad policijskih službenika, njihov osjećaj zaštićenosti i eventualne kritike. Odgovori u anketnom upitniku su bili u formatu skale procjene i dihotomne skale. Vrsta uzorka koja je primjenjena jeste stratifikovani uzorak, s obzirom da su ispitanici podijeljeni u nekoliko grupa (nekoliko gradova, odnosno nekoliko različitih policijskih agencija), a u cilju veće

reprezentativnosti. Anketni upitnicu su dostavljani ispitanicima, na koje su oni samostalno odgovarali, pa stoga riječ je takozvanoj samoadministraciji. S obzirom na to da je empirijsko istraživanje sprovedeno putem dva anketna upitnika, u nastavku isti će biti analizirani pojedinačno.

5.1. Percepcija policijskih službenika BiH o značaju obrazovanja i obuke i njihovom uticaju na stanje bezbjednosti BiH

Prvim anketnim upitnikom cilj je bio ispitati kakva je zapravo, percepcija policijskih službenika BiH, o značaju obrazovanja i obuke i njihovom uticaju na opšte stanje bezbjednosti države. Obuhvaćeni su policijski službenici, koji svoje zadatke i poslove realizuju u okviru entitetskih ministarstava, kao i pri Graničnoj policiji BiH i Državnoj agenciji za istrage i zaštitu. Upitnik je distribuiran policijskim službenicima, u broju od 150 ispitanika, što je i bio realizovani uzorak. Naime, početni plan je bio da realizovani uzorak bude broj od 300 policijskih službenika, međutim pojavile su se očekivane poteškoće (neodgovaranje, ignorisanje), koje su taj proces i postizanje zadatog broja onemogućile.

U nastavku, biće prikazana polna struktura ispitanika, koja u grafikonu izgleda ovako:

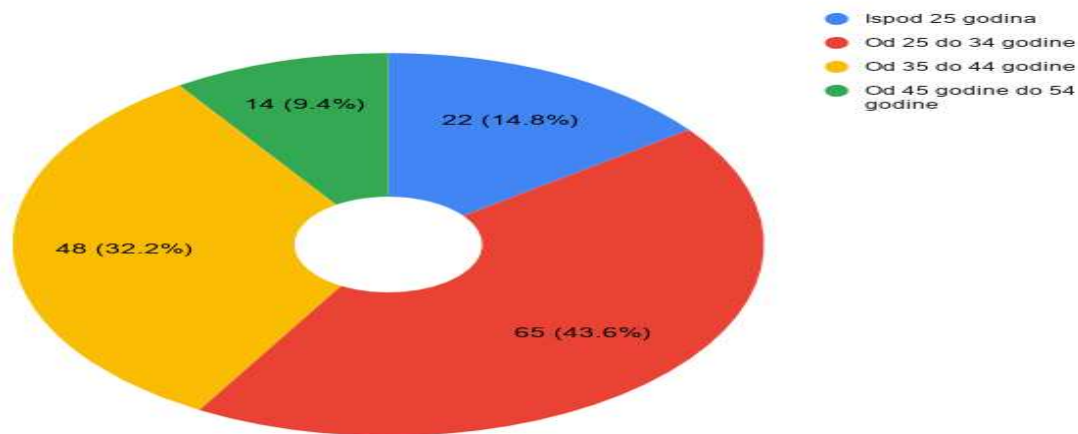

Grafikon 1: *Polna struktura ispitanika*

Izvor: *Vlastita izrada*

Na prethodnom grafikonu, evidentna je znatna razlika u odnosu muškog i ženskog pola, stoga prednost muškog pola iznosi više od pola, odnosno 121 (80,7%), u odnosu na pripadnice ženskog pola, 29 (19,3%).

U nastavku, biće grafički prikazana starosna struktura policijskih službenika koji su učestvovali u anketnom upitniku, izražena brojačno i procentualno.

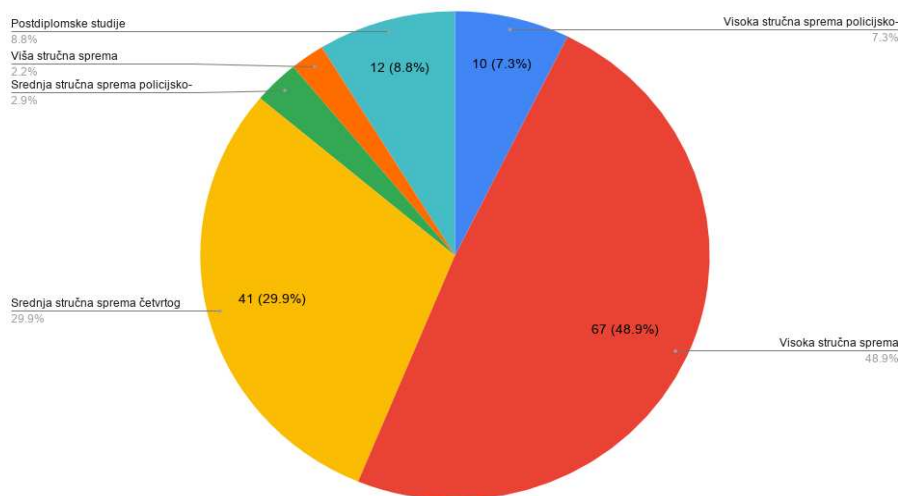

Grafikon 2: Starosna struktura anketiranih policijskih službenika

Izvor: *Vlastita izrada*

Navedeni podaci, od čak 65 (43,3%) ispitanika između 25 i 35 godina i ispod 25 godina u broju od 22 (14,8%), govori u prilog nastojanja strategijskog menadžmenta da radi na “podmlađivanju” kadra. Starosna struktura ostalih pripadnika izgleda ovako: od 35 do 45 godina (48, 32,2%) i od 45 do 54 godina (14, 9,4%).

Poteškoće koje su se javile tokom istraživanja, prema subjektivnoj procjeni istraživača bile su u direktnoj vezi sa sistemskim problemima, koji su se ukorijenili u policijske agencije, a koje se odnose na značajno zanemarivanje obrazovanog i obučenog kadra. Grafikonom koji slijedi biće prikazan nivo obrazovanja ispitanika, policijskih službenika.

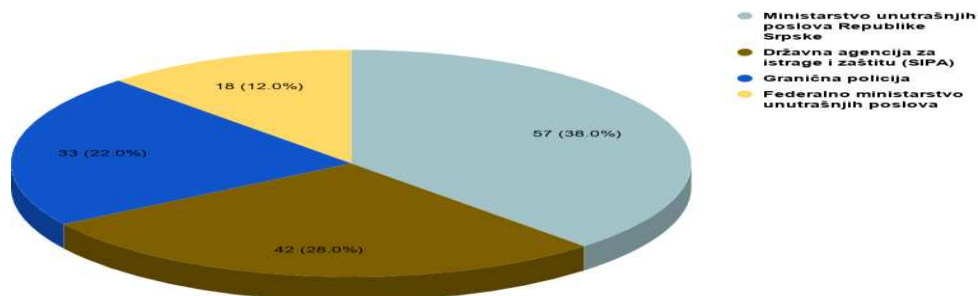

Grafikon 3: *Nivo obrazovanja ispitanika*

Izvor: *Vlastita izrada*

Pregledom prethodnog grafikona, posebno je naznačena visoka stručna sprema 67 ispitanika (47,9%), u odnosu na visoku stručnu spremu policijsko-bezbjednosnog smjera 10 ispitanika (7,1%), što govori u prilog tezi da se u okviru policijskih agencija i konkretno na selekcionim procesima, apsolutno ne daje prednost licima koja se završila navedene modele obrazovanja (bezbjednosnog, pravnog, kriminalističkog smjera). Osim visoke stručne spreme, različitog obrazovnog modela, u znatnom broju 41 ispitanika (29,3%) zastupljena je srednja stručna sprema. Samo 12 (8,6 %) ispitanika je završilo studije drugog stepena. Od ukupnog broja ispitanika, 4 (5,1%) je završilo srednju školu policijsko-bezbjednosnog smjera i dvoje (2,0%), višu školu.

U narednom grafičkonu prikazano je u kojim policijskim agencijama su ispitanici zaposleni:

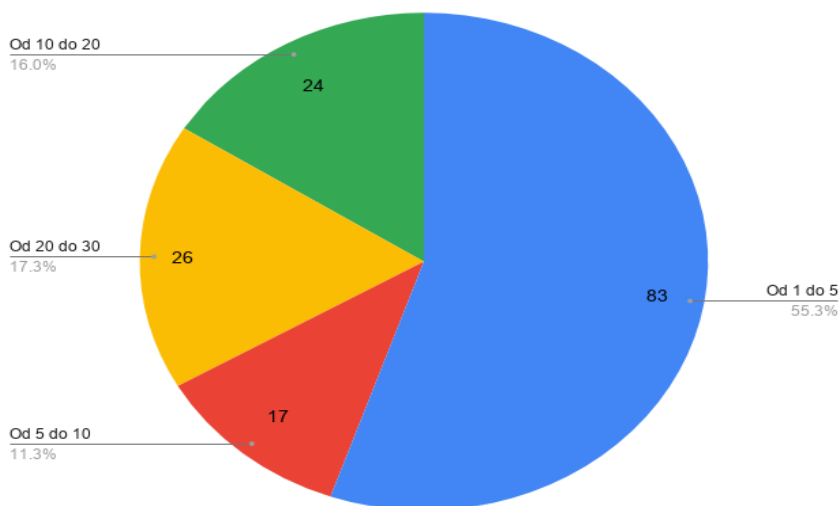

Grafikon 4: Raspored zaposlenika policijskih agencija koji su ispitivani

Izvor: *Vlastita izrada*

Od ukupnog broja policijskih službenika koji su ispunili anketni upitnik, raspored istih je izgledao ovako: MUP RS 57 (38,0%), FMUP 18 (12,0%), Granična policija BiH 33 (22,0%) i SIPA 42 (28,0%).

Što se tiče radnog iskustva ispitanih policijskih službenika, dobijeni su sledeći rezultati:

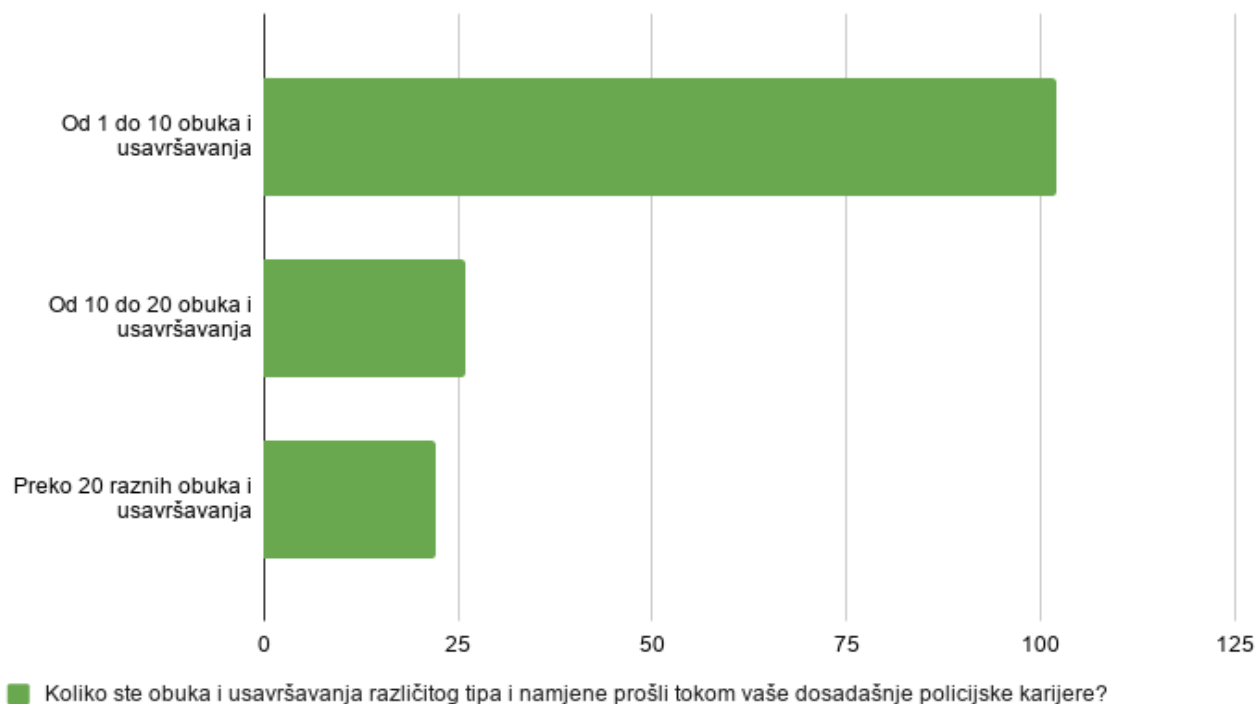
Grafikon 5: Radno iskustvo ispitanika

Izvor: *Vlastita izrada*

Kada je riječ o radnom iskustvu ispitanika, čak 83 (55,3%) ima od jedne do pet godina,

zatim 26 ispitanika (17.3%), ima od 20 do 30 godina iskustva na policijskim poslovima, a ostatak ispitanika su policijski službenici koji imaju od deset do dvadeset godina iskustva 24 (16,0%), odnosno od pet do deset godina 17 ispitanika (11,3%).

S obzirom da je cilj ispitati percepciju policijskih službenika o pitanjima obrazovanja i obuke, bilo je neophodno analizirati koliko je svaki od njih individualno radio na sopstvenom obrazovanju i obuci, kroz karijerno usavršavanje. Naprijed je pružen prikaz rezultata u vidu skale.

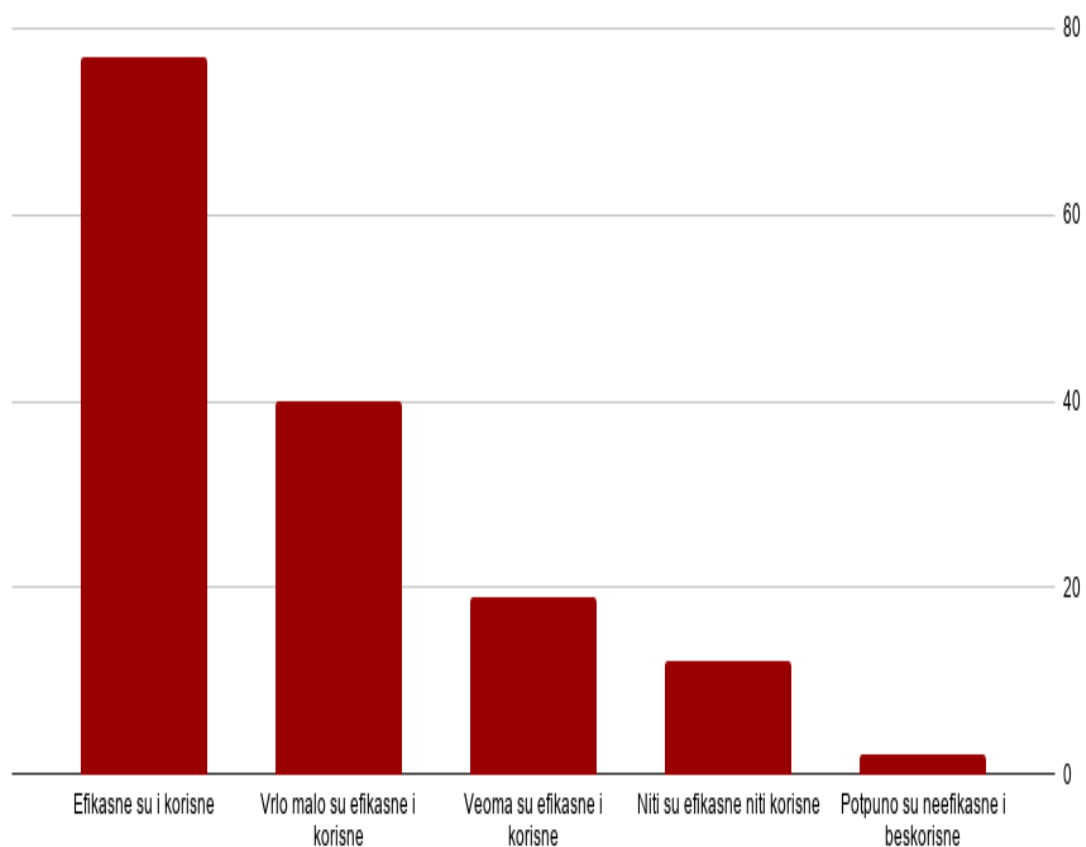
Grafikon 6: Broj obuka i usavršavanja na kojima su ispitanici uzeli učešće

Izvor: Vlastita izrada

Prethodnom skalom je prikazano da je najveći broj ispitanika pohađao između jedne i deset obuka, čak njih 100. Od ukupnog broja ispitanika, 55,3%, odnosno njih 83 je pohađalo između jedne i pet, a 17 ispitanika (11,3%) obuke i usavršavanja u broju između pet i deset

godina. Ostali ispitanici, odnosno njih 24 (16%) su pohađali obuke i usavršavanja u broju između deset i dvadeset godina, a preko 20 obuka i usavršavanja, završilo je samo 26 ispitanika, odnosno 17,3%.

Sljedeće pitanje iz anketnog upitnika se odnosilo na procjenu značaja obuka i usavršavanja, za policijske službenike koji su ih pohađali. Dobijeni su rezultati koji ukazuju da čak 77 ispitanika (51,3%), misli da su obuke i usavršavanja efikasna i korisna 40 (26,7), da su veoma efikasne i korisne 19 ispitanika (12,7%), da su niti efikasne, niti su korisne misli 12 ispitanika (8%), potpuno su nefikasne i beskorisne 2 ispitanika (1,3%).

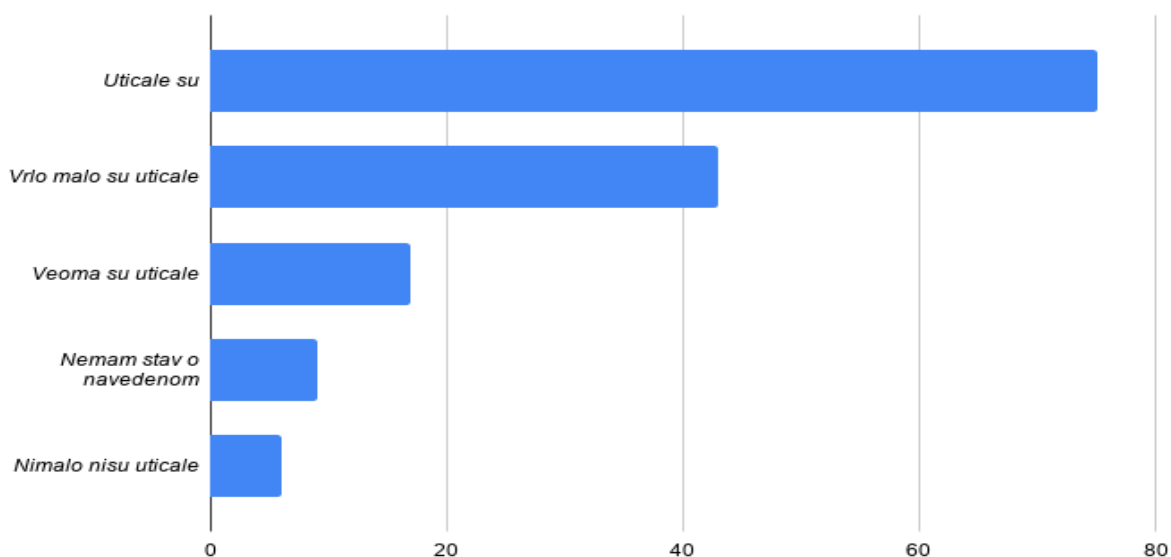

Grafikon 7: Procentualno izraženi rezultati odgovora policijskih službenika na pitanje "Da li su obuke i usavršavanja koja se održavaju unutar vaše policijske agencije u kojoj ste zaposleni efikasne i korisne?"

Izvor: Vlastita izrada

Prethodnim grafikonom, prikazani su rezultati odgovora na pitanje, koje se vezuje za stepen efikasnosti obuka i usavršavanja, a procentualno odgovori policijskih službenika su izgledali na sljedeći način: 55,3% ispitanika smatra da su obuke i usavršavanja efikasne i korisne, 26,7% obuke i usavršavanja određuje kao vrlo malo efikasne i korisne, a kao veoma efikasne i korisne 12,7% ispitanika. Ostatak ispitanika, odnosno 8,0% smatra da niti su efikasni niti korisne, a 1,3% ispitanika definiše obuke i usavršavanja kao potpuno neefikasne i beskorisne, te kao takve ih određuju kao nevažne za kvalitet obavljanja policijskog posla.

U narednom grafikonu prikazano je mišljenje policijskih službenika o kvalitetu obuka koje pohađaju u okviru policijskih agencija u kojima su zaposleni.

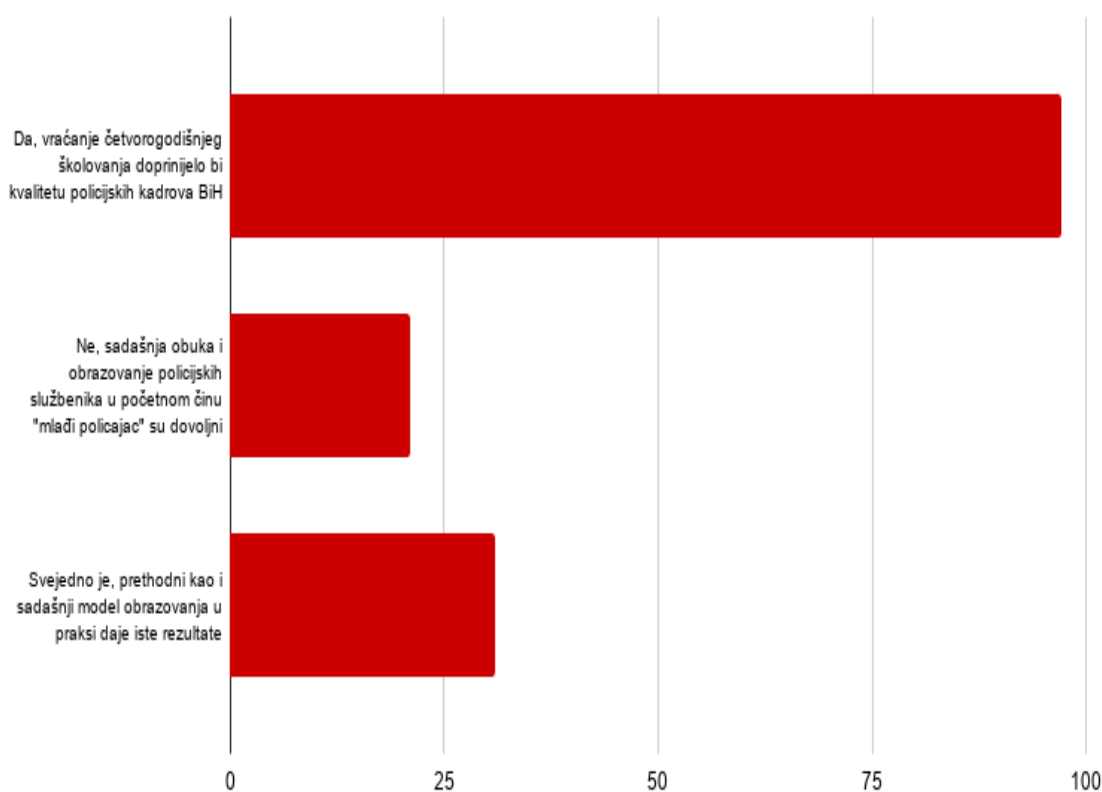
Grafikon 8: Procentualno predstavljeni odgovori policijskih službenika na pitanje: *Prema vašem mišljenju da li su obuke i usavršavanja u kojima ste učestvovali uticale na podizanje kvaliteta obavljanja svakodnevnih policijskih poslova i zadataka?*

Izvor: *Vlastita izrada*

Prethodnim Grafikonom prikazani su odgovori na pitanje o značaju koje obuka i usavršavanje imaju za kvalitetnije obavljanje policijskih poslova i zadataka. Od ukupnog broja, 75 ispitanika (50%) smatra da obuke i usavršavanja utiču na kvalitet obavljanja policijskih poslova i zadataka, da su veoma uticale 17 ispitanika (11,3%), da su vrlo malo uticale 43

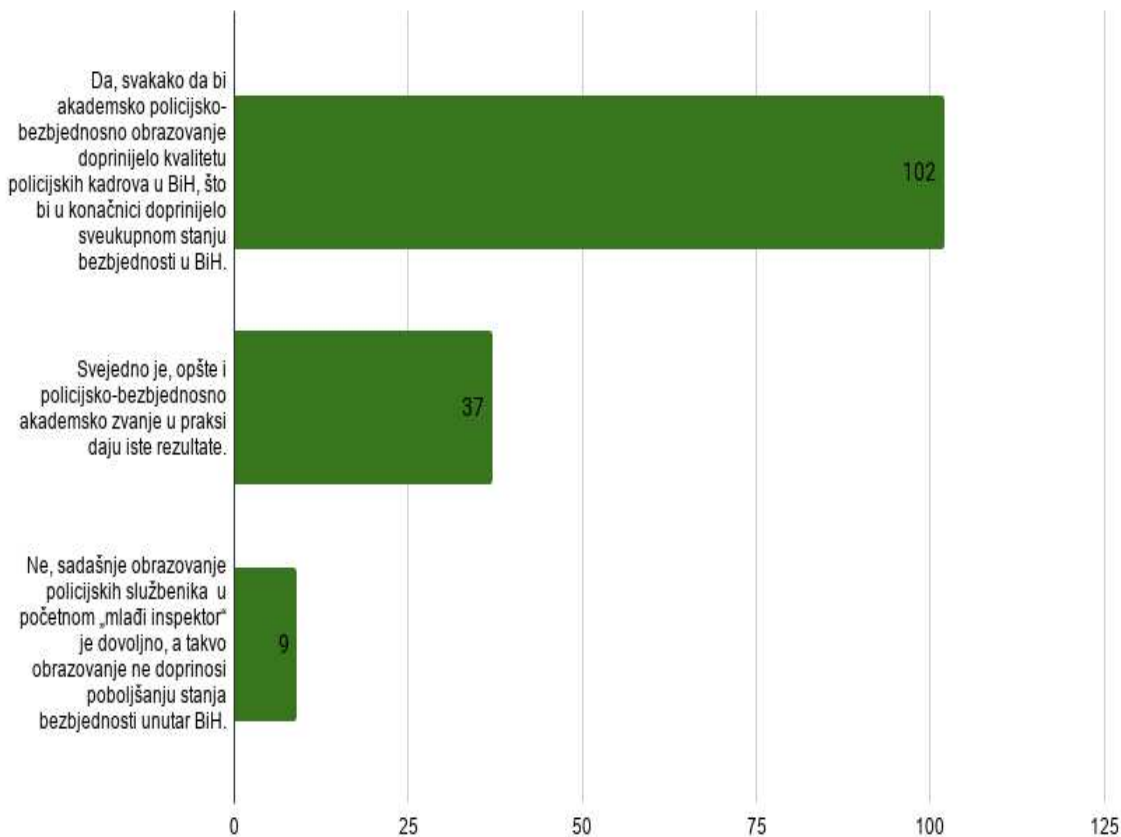
(28,7%) i da nimalo nisu uticale 6 ispitanika (4%), a 9 ispitanika (6%) tvrdi da nema stav o navedenom.

Na sljedeće pitanje vezano za vraćanje četverogodišnjeg sistema obrazovanja, za lica koja zasnivaju radni odnos u činu “mlađi policajac”, 97 (64,7%) ispitanika podržava vraćanje četverogodišnjeg sistema obrazovanja, 32 (21,3%) smatra da je svejedno da li će se primjenjivati raniji četverogodišnji model ili trenutni, a 22 (14,7%) ispitanika smatra da je sadašnji sistem obuke dobar i da isti ne treba mijenjati ponovnim uvođenjem četverogodišnjeg sistema obrazovanja. U nastavku biće prikazani rezultati u vidu skale naprijed.

Grafikon 9: Procentualno predstavljeni rezultati odgovora policijskih službenika na pitanje: Prema vašem mišljenju, da li bi policijske agencije u BiH dobile na kvalitetu, kada bi za policijske službenike koji zasnivaju radni odnos u početnom činu "mlađi policajac", bio vraćen nekadašnji četverogodišnji sistem obrazovanja, odnosno srednja škola unutrašnjih poslova
Izvor: Vlastita izrada

Na samom kraju, u kontekstu kvalitetnijeg obavljanja policijskih poslova i zadataka, a u cilju unapređenja stanja bezbjednosti, ispitanici su trebali da odgovore na pitanje vezano za lica koja zasnivaju radni odnos u početnom činu “mlađi inspektor”, odnosno da li za njih treba da bude obavezno akademsko obrazovanje policijsko-bezbjednosnog smjera?

Grafikon 10: Procentualno izraženi odgovori policijskih službenika na pitanje: *Prema vašem mišljenju da li bi policijske agencije u BiH dobile na kvalitetu, kada bi za policijske službenike koji zasnivaju radni odnos u početnom činu "mlađi inspektor", bilo obavezno akademsko obrazovanje policijsko-bezbjednosnog smjera?*

Izvor: *Vlastita izrada*

Rezultati ankete ukazuju da 102 ispitanika (68,9%), smatra da bi za akademsko policijsko-bezbjednosno obrazovanje doprinijelo kvalitetu policijskih kadorva u BiH, što bi u

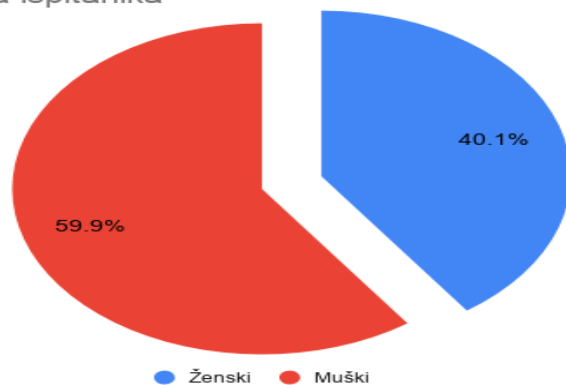
konačnici doprinijelo sveukupnom stanju bezbjednosti. Od ukunog broja ispitanika, 37 ispitanika (25,0%) smatra da je svejedno i da opšte i policijsko-bezbjednosno obrazovanje u praksi daje iste rezultate, a 9 ispitanika (6,1%) smatra da takvo obrazovanje ne doprinosi poboljšanju stanja bezbjednosti unutar BiH.

5.2. Percepcija građana BiH o značaju obrazovanja i obuke i njihovom uticaju na stanje bezbjednosti BiH

Drugim anketnim upitnikom, ispitivani su stavovi građana Bosne i Hercegovine, a radi analize percepcije, koju isti imaju o značaju policijskog obrazovanja i obuke za kvalitetno obavljanje policijskih poslova i zadataka, odnosno radi unapređenja bezbjednosti države. Anketnim upitnikom obuhvaćeni su građani sa lokaliteta Višegrada, Goražda, Foče i Rogatice. Upitnik je distribuiran građanima, u broju od 222 građanina, što je i u krajnom rezultatu predstavljalo realizovani uzorak. Zapažanje istraživača odnosi se na činjenicu da su ispitanici u značajnom broju aktivno učestvovali u anketi, u pogledu otvorenog pitanja, u okviru kojeg im je pružena prilika da iskažu svoj stav o poimanju uloge koju policijske strukture imaju u državnom aparatu, ali i kritiku na račun efikanosti i kvaliteta u obavljanju policijskih poslova i zadataka.

Na samom početku biće grafički prikazana polna struktura ispitanika koji su učestvovali u anketnom upitniku i to brojčano i procentualno.

Polna struktura ispitanika

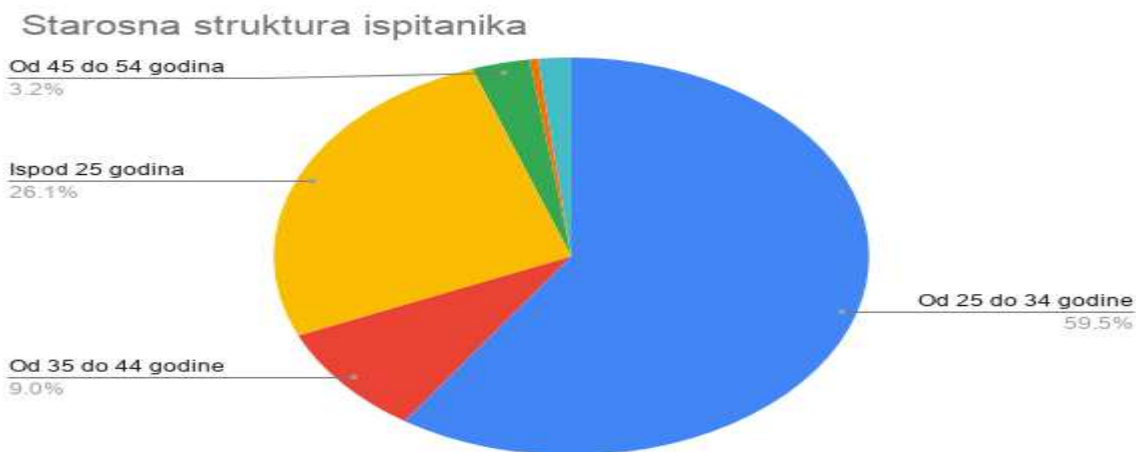

Grafikon 1: *Polna struktura ispitanika*

Izvor: *Vlastita izrada*

Prethodnim grafikonom, rezultati vezani za polnu strukturu ispitanika ukazuju da je veći broj građana muškog pola (59,9%) učestvovao u ispitivanju, u odnosu na lica ženskog pola (40,1%).

Što se tiče starosne structure ispitanika, ona izgleda ovako:

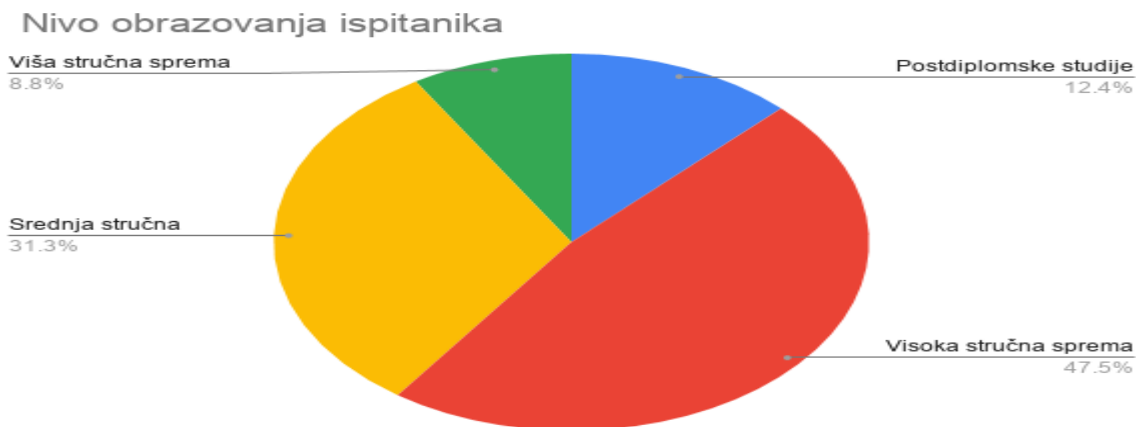

Grafikon 2: *Starosna struktura ispitanika*

Izvor: *Vlastita izrada*

Iz prethodnog grafikona, na osnovu dobijenih rezultata, primjetno je da najveći broj ispitanika pripada starosnoj kategoriji između 25 i 34 godine (59,9%), ispod 25 godina (26,1%), od 35 do 44 godine (9,0%) i od 45 do 54 godine (3,2%).

Što se tiče nivoa obrazovanja anketiranih građana, isti je prikazan u narednom grafikonu:

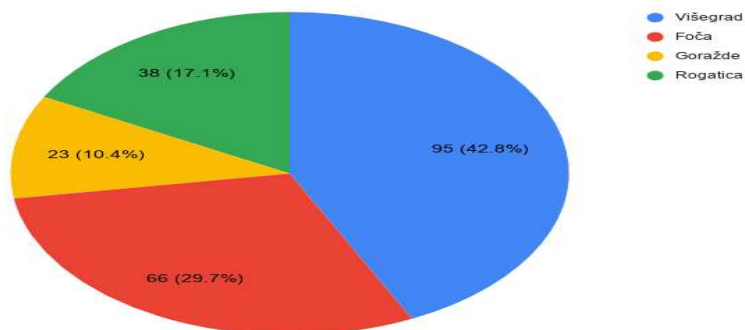

Grafikon 3: *Nivo obrazovanja ispitanika*

Izvor: *Vlastita izrada*

Na prethodnom grafikonu, u procentima su prikazani rezultati pitanja iz anketnog upitnika vezanog za nivo obrazovanja ispitanika, odnosno: 47,5% ispitanika ima visoku stručnu spremu, 31,3% ispitanika ima srednju stručnu spremu, višu stručnu spremu ima 8,8% i na postdiplomskim studijama je 12,4% ispitanika.

Što se tiče gradova u kojim ispitanici imaju prebivalište, dobijeni su sledeći rezultati:

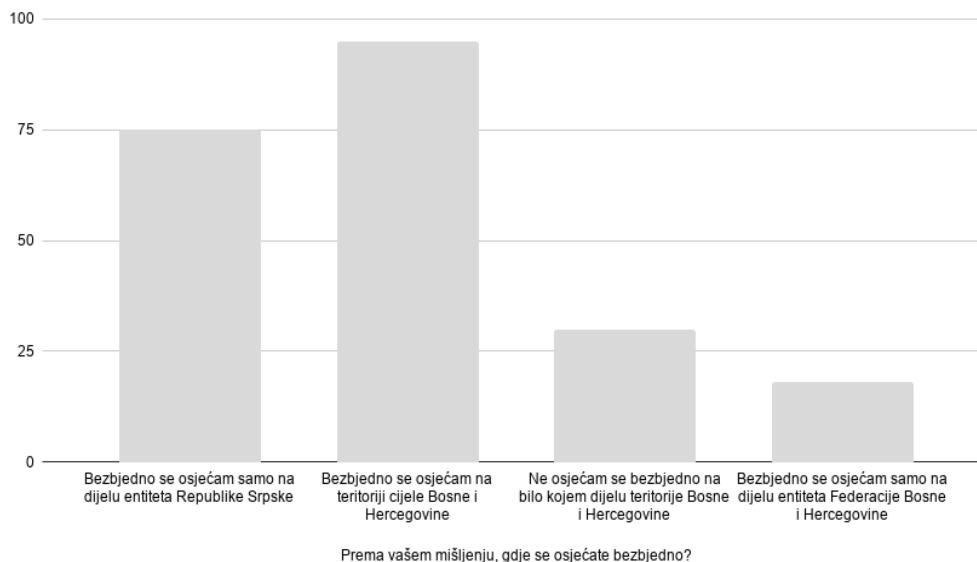

Grafikon 4: *Mjesto prebivališta ispitanika*

Izvor: *Vlastita izrada*

Od ukupnog broja građana koji su pristupili anketnom upitniku, njihov raspored po gradovima, je izgledao ovako: Višegrad 95 (42,8%), Foča 66 (29,7%), Goražde 23 (10,4%) i Rogatica 38 (17,1%) ispitanika., što je prikazano u narednom grafikonu:

Nakon socijalno-demografskih pitanja, ispitanicima je postavljeno pitanje: “Gdje se osjećate bezbjedno?” Odgovori su kontruisani u odnosu dva entiteta i odgovorom koji pokriva cjelokupnu državnu teritoriju.

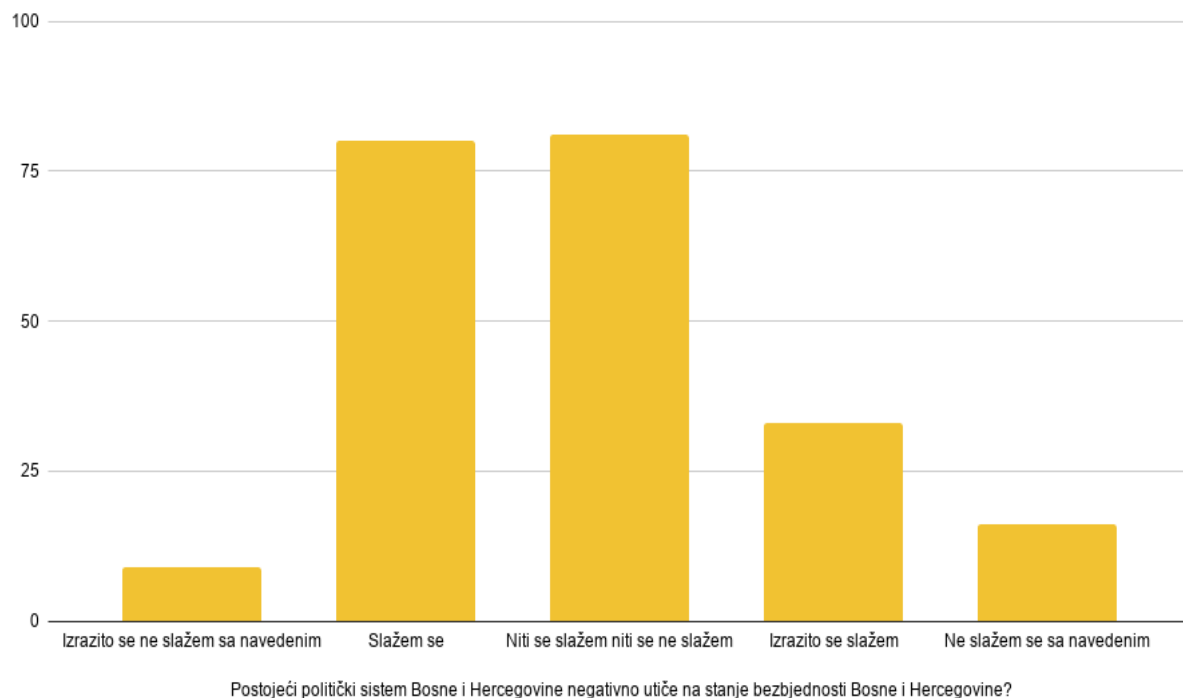

Grafikon 5: Procentualni prikaz odgovora na pitanje ispitanicima: Gdje se osjećate bezbjedno?

Izvor: Vlastita izrada

Na osnovu prikazanih rezultata, odnosno percepcije građana o nivou zaštićenosti, na teritoriji Bosne i Hercegovine, 43,6% ispitivanih građana se osjeća bezbjedno, na teritoriji FBiH 8,3%, na teritoriji drugog entiteta 34,4%. Određeni broj građana, odnosno 13,3% ispitanika je odgovorilo da se ne osjeća bezbjedno ni na jednom dijelu Bosne i Hercegovine.

U narednom grafikonu prikazano je mišljenje građana o uticaju političkog sistema na stanje bezbjednosti u BiH:

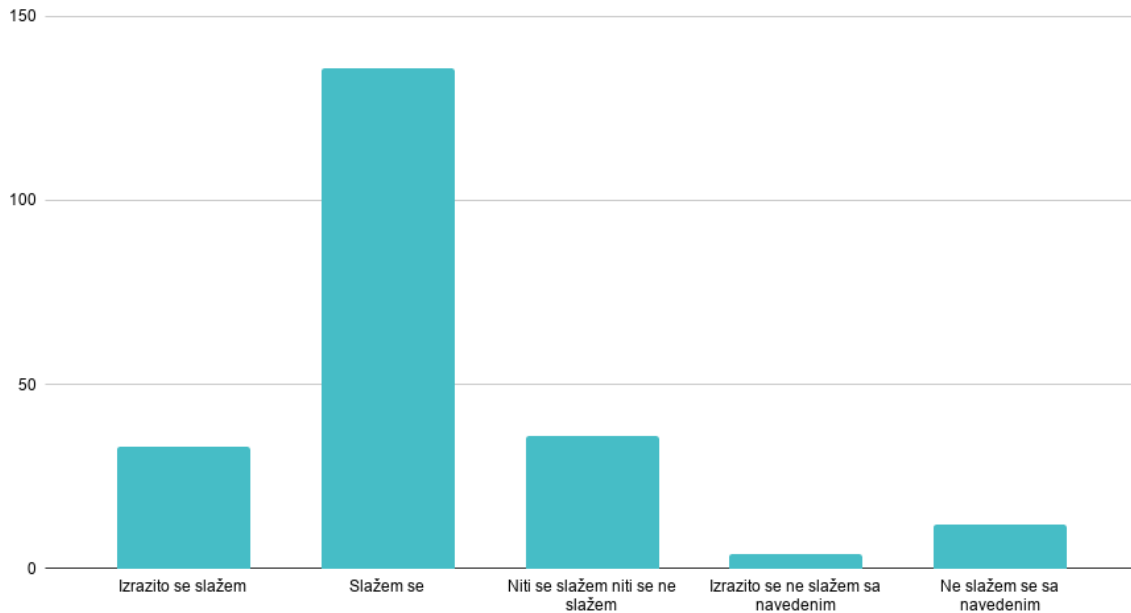

Grafikon 6: Procentualni prikaz odgovora na pitanje: Postojeći politički sistem Bosne i Hercegovine negativno utiče na stanje bezbjednosti Bosne i Hercegovine?

Izvor: Vlastita izrada

Na pitanje da li postojeći politički sistem Bosne i Herecegovine negativno utiče na stanje bezbjednosti Bosne i Hercegovine, činjenica je da ispitanici nisu dovoljno upoznati sa spregom političkih i bezbjednosnih prilika, čemu u prilog govori postotak od 37% ispitanika koji nemaju izražen stav, odnosno niti se slažu niti se ne slažu. Osim toga, 36,5% ispitanika se slaže da politički sistem utiče na stanje bezbjednosti, a sa navedenim se izrazito slaže 15,1%. Grupa od 7,3% posto ispitanika se ne slaže sa konstatacijom da politički sistem utiče na stanje bezbjednosti, a 4,1% se izrazito ne slaže sa navedenim.

Na pitanje da li bi kvalitetnije obrazovanje i obuka policijskih službenika BiH doprijnjeli većem osjećaju sigurnosti, građani su se izjasnili na sledeći način:

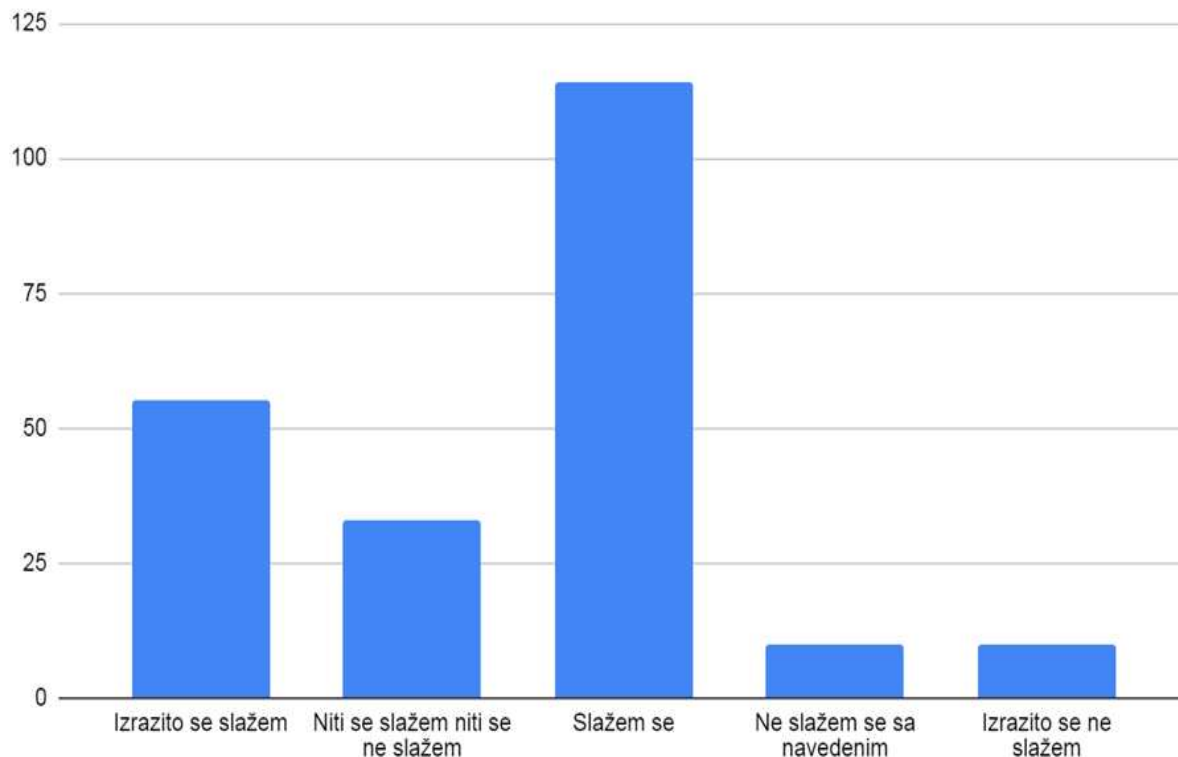

Grafikon 7: Procentualno izraženi rezultati odgovora na pitanje: Kvalitetnije obrazovanje i obuka policijskih službenika Bosne i Hercegovine doprinijeli bi da se osjećate sigurnije u svakodnevnom životu na teritoriji Bosne i Hercegovine?

Izvor: Vlastita izrada

Na postavljeno pitanje u vezi kvaliteta obrazovanja i obuke policijskih službenika Bosne i Hercegovine i njihovog doprinosa sigurnosti građana i osjećaja za istu, građani su mogli da odgovaraju kroz nekoliko ponuđenih odgovora, kojim se formira skala na osnovu koje možemo zaključiti da se 61,5% ispitanika slaže da kvalitetnije obrazovanje i obuka policijskih službenika BiH doprinosi osjećaju sigurnosti u svakodnevnom životu na teritoriji države, 14,9% ispitanika se izrazito slaže sa navedenom tvrdnjom, 16,3% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, 5,4% se ne slaže, a 1,8% ispitanika se izrazito ne slaže.

Zakonodavni organi Bosne i Hercegovine bi trebali tokom prijema policijskih službenika sa VSS u radni odnos u policijske agencije dati prednost kandidatima koji posjeduju obrazovanje policijsko-bezbjednos...

Grafikon broj 8: *Procentualno predstavljene rezultati odgovora građana na pitanje: Zakonodavni organi Bosne i Hercegovine bi trebali tokom prijema policijskih službenika sa VSS u radni odnos u policijske agencije dati prednost kandidatima koji posjeduju obrazovanje policijsko-bezbjednosnog smjera?*

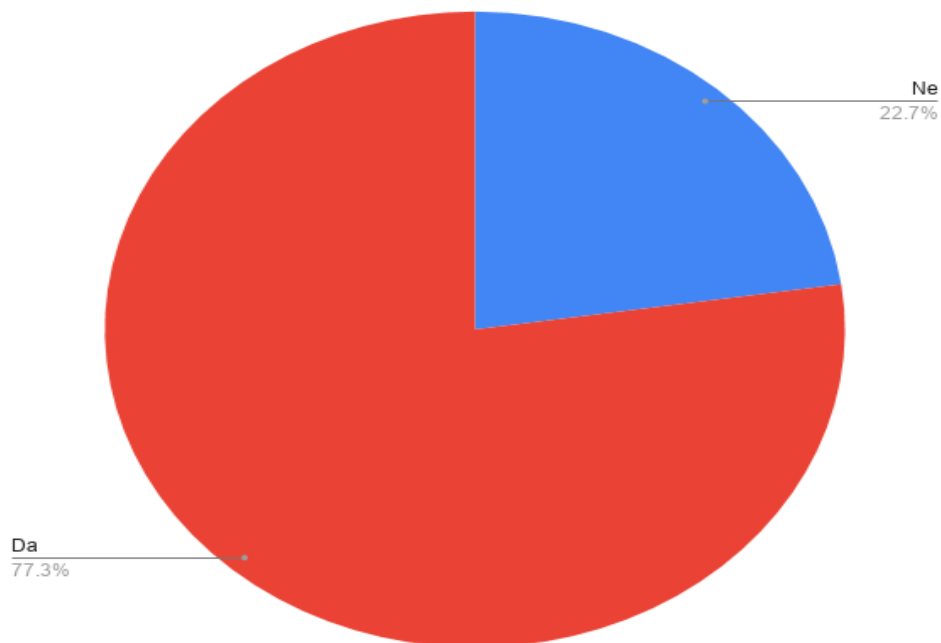
Izvor: *Vlastita izrada*

Ispitanicima je postavljeno pitanje “Da li bi zakonodavni organi BiH trebali tokom prijema policijskih službenika sa VSS u radni odnos u policijske agencije da daju prednost kandidatima koji posjeduju obrazovanje policijsko-bezbjednosnog smjera?”, a njihovi odgovori su izgledali na sljedeći način: 51,4% ispitanika se slaže sa tvrdnjom da zakonodavni organi trebaju tokom prijema policijskih službenika sa VSS u radni odnos u policijske agencije da daju prednost kandidatima koji posjeduju obrazovanje policijsko-bezbjednosnog

smjera, 24,8% se izrazito slaže, 14,9% niti se slaže, niti se ne slaže, 4,5% se ne slaže i isti toliko postotak ispitanika se izrazito ne slaže sa navedenom tvrdnjom.

Na samom kraju, građanima, odnosno ispitanicima je postavljeno pitanje “Da li se kao građani Bosne i Hercegovine, osjećaju bezbjedno? Čak 77,3% građana je izrazilo svoje mišljenje u pravcu da se osjećaju bezbjedno u svakodnevnom životu, a 22,7% ispitanika se nasuprot navedenom odgovoru, ne osjeća bezbjedno u svakodnevnom životu.

Prema vašem mišljenju da li se kao građanin Bosne i Hercegovine u svakodnevnom životu osjećate bezbjedno?

Grafikon broj 9: Procentualno predstavljeni rezultati odgovora građana na pitanje: *Prema vašem mišljenju da li se kao građanin Bosne i Hercegovine u svakodnevnom životu osjećate bezbjedno?*

Izvor: *Vlastita izrada*

5.3. Diskusija o nedostacima sistema obrazovanja i obuke i rezultatima dobijenim iz empirijskog istraživanja koji utiču na stanje bezbjednosti

Na osnovu dosadašnje analize, mogu se izvesti zaključci koji ukazuju na to da kada je u pitanju BiH, da se radi o državnoj tvorevini, nastaloj kao rezultat intervencije i aktivnosti međunarodne zajednice da na ove prostore „donese mir“. Postojeće institucije i danas trpe posljedice nedovršenog reformskog procesa sektora bezbjednosti. Nesumnjivo je postojanje hijerarhije (zakonodavne i institucionalne), u skladu sa međunarodnim standardima i minimalnim političkim konsenzusom koji je bio neophodan, ali ipak pitanje ostaje u domenu njene funkcionalnosti. Složena državna struktura ima značajan uticaj na nadležnosti u okviru policijske strukture, jer ne postoji jasno definisana granica između njih, pa stoga nisu isključena preklapanja. Princip, po kojem je utemeljen policijski sistem BiH je princip koordinacije, uz izostanak principa subordinacije, a to u praksi znači da Ministarstvo sigurnosti BiH i agencije na državnom nivou nemaju naredbodavnu funkciju nad entitetskim MUP-ovima i agencijama, a Federalni MUP, nema naredbodavnu funkciju u odnosu na kantonalne MUP-ove. Ovakvi podaci nam upravo pokazuju mane policijske strukture u pogledu neusklađenosti zakonskog okvira i decentralizovanosti, što dovodi do toga da različita policijska tijela/agencije u BiH obavljaju poslove, koji spadaju u direktnu nadležnost drugih agencija (Hadžović, Kržalić, Kovačević 2013:56).

Manjkavost supervizorske uloge Ministarstva sigurnosti se ogledala u činjenici da su entiteti, distrikti i kantoni, ostala pitanja koja su vezana za njihov kontrolisan, profesionalan rad morali riješavati u sklopu svojih (ograničenih) resursa (Dautović 2010:41).

Stalno prisutna konstanta u razvoju policijskog sistema BiH jeste „minimalni politički kompromis“, koji je uslovio rascjepkanost policijske strukture, a prethodno sprovedena reforma je opteretila budžet i uticala na preklapanje stvarne i mjesne nadležnosti policijskih organizacija, a pogotovo nakon formiranja upravnih organizacija Ministarstva sigurnosti (Hadžović, Kržalić, Kovačević, 2013:57). Vezano za pomenutu koordinaciju, niz nelogičnosti u okviru policijskog sistema BiH, oslanja se na činjenicu o postojanju Direkcije za koordinaciju policijskih tijela BiH (u sastavu Ministarstva), u uslovima složenog i nekoordiniranog policijskog sistema. Aktuelni policijski sistem BiH, nije usklađen sa odredbama Ustava BiH, koji se odnose na raspodjelu nadležnosti između državne zajednice i entiteta, jer je nastao kao proizvod prenosa nekih nadležnosti u oblasti policijskih poslova na nivo zajedničkih insititucija. Navedena povreda

Ustava BiH, u domenu povrede prenosa nadležnosti sa entiteta na nivo institucija BiH, za posljedicu upravo ima narušavanje bezbjednosne situacije, pogotovo ukoliko se uzimaju u obzir i društveno-političke prilike, ali i nedostatak poštovanja bazičnih pravila nauke o policije, prilikom koncipiranja i evolucije policijskog sistema koji uslovljavaju probleme funkcionalne prirode (Đukić, 2018:185). Ostajanje u okvirima teme, ne dozvoljava detaljnu razradu pojedinosti koji se tiču neadekvatne zakonske regulative, u onom domenu rada, koji je ključan za realizovanje konkretne uloge koju policijske strukture imaju u državi (spriječavanje vršenja krivičnih djela i otkrivanje njihovih počinitelja, odnosno rasvjetljavanje djela i saradnja sa nadležnim tužilaštvom), ali treba napomenuti da su one pristune. Argumenti, za navedeno, identifikovani su u dodjeli nadležnosti prilikom postupanja u vezi izvršenja krivičnog djela. Delegiranje ne zavisi od vrste krivičnog djela, nego od oštećene strane (ustavnog subjekta) prema koje je djelo učinjeno – stvarna nadležnost i na osnovu teritorije na kojoj je počinjeno – teritorijalna/mjesna nadležnost. To u praksi znači da na svim nivoima imamo uključenost policijskih agencija u istraživanju jedne te iste vrste krivičnog djela, mada postoji i mogućnost (negativna) da se policijske agencije izjasne da nisu nadležne za istraživanje konkretnog krivičnog djela, tvrdeći da se radi o djelu iz nadležnosti druge policijske organizacije (Hadžović, Kržalić, Kovačević 2013:65).

Ipak, prethodno navedeni problem, zasigurno svoj osnov crpi iz neadekvatno sprovedenog reformskog procesa, pa sljedstveno, konfuznog normativnog okvira, a zatim vode i ka još važnijem – odsustvu saradnje policijskih agencija na operativnom nivou. Postojeće policijske strukture, čini se, funkcionišu u sistemu koji je rasparčan i čiji se resursi koriste selektivno. To bi značilo, da se svi procesi koji pojedinca inkorporiraju u taj sistem, realizuju kako bi isti bio korišten kao element koji doprinosi samo datom dijelu tog sistema (entiteta, distrikta, kantona). Neadekvatna upotreba resursa (ljudskih i materijalnih), svoje korijene crpi iz manjkavosti policijskog menadžmenta na svim nivoima, što je otežavajući faktor rada policije i danas. Na ovom mjestu, ključnu ulogu je imala upravo supervizorska uloga MUP-a, a koja nije bila odvojena od operativnog djelovanja, pa je samim tim uslovlila nejasno definisane odgovornosti, izostanak definisane policijske strategije i ciljeva, pa su godišnji programi aktivnosti predstavljali samo listu policijskih dužnosti, a što je dovelo do neproaktivnosti u radu, lošeg odnosa policije i građana (izostanak „koncepta policije u zajednici“), itd. Ovakvo stanje je bilo praćeno sa brojnim dezinformacijama, kontradiktornostima državnih zakona u odnosu na

postojeće pravilnike/direktive/izvještaje, uslovalo je i preklapanje nadležnosti, ali i otvorilo prostor za neefikasno korištenje raspoloživih resursa, a pogotovo materijalnih (finansijskih)⁷⁵ (Hadžović, Kržalić, Kovačević2013:12) Pojedinci koji dobiju priliku da shodno svojim kompetencijama postanu dio bezbjednosnog sektora (prođu odgovarajuće selekzione procese), ograničavaju se i svode na lica koja rade u interesu „jedne“ ili „druge“ strane.

Implikacije ovakvog stanja disharmonije evidentne su u oblasti školovanja policijskih kadrova.

Period „reformne“ policije u BiH, uslovio je, kao što je navedeno osnivanje novih policijskih agencija (SIPA, Granična policija BiH), a navedeni trend je nastavljen i deceniju nakon njihovog osnivanja i to uspostavljenjem „paketa policijskih zakona“. Odlika navedenog procesa jeste da su novoosnovane agencije, po pravilu, vlastiti kadar preuzimale iz entitetskih i kantonalnih policijskih agencija, čime je smanjen broj policijskih službenika u postojećim policijskim agencijama, ali stvarni broj na nivou BiH se nije drastično mijenjao. Svakako, materijalno-finansijski uslovi, su bili presudni za prelazak u novoosnovane agencije, s obzirom da su iste bile podržavane iz međunarodnih fondova. Posljedice su se ogledale u odlasku iskusnog, školovanog kadra, čime su pojedini MUP-ovi (posebno MUP RS), postali deficitarni u pogledu visokoškovanog kadra, što je dalje uticalo i oblikovalo proces formiranja policijskog obrazovnog sistema (primjer VŠUP) (Miladinović 2013: 9).

Ipak, osnivanje pojedinih obrazovnih ustanova i institucija, nije značilo i kraj problema, jer su novi iskrsavali, a nastali su kao dio nastojanja da se nadomjesti kadar koji je falio.

Mnogobrojni problemi u policijskog organizaciji i njenoj ulozi u društvu, a od kojih policija često imala velika (čak i pretjerana) očekivanja, jeste i takozvani „turistički“ koncept policijskih kadrova.⁷⁶ Voluntaristički pristup kriminalističkom obrazovanju pripadnika policije, ima svoje brojne razloge, a koji su nužno, dijametralno suprotni osnovnim postulatima policije u savremenom društvu, posebno ukoliko se uzima u obzir njena krivična i socijalna funkcija. Ukoliko uzmemo u obzir, raniju nezastupljenost ustanova civilnog karaktera, čiji su nastavni sadržaji bili bezbjednosnog karaktera, jasno da su MUP-ovi, morali da nadoknade „prazninu“ visokoobrazovanog kadra, što je bio osnov naknadne pauperizacije kriminalističke

⁷⁵U vezi sa neadekvatnom upotrebom resursa treba postaviti i pitanje svishodnosti i funkcionalnosti postojanja velikog broja službi/organizacija na državnom nivou koje se bave istim ili sličnim poslovima.

⁷⁶Policijski službenik se percipira kao „inteligentni amater, koji kao slučajni prolaznik dolazi u policiju, bez prethodne profesionalne spremlje i vremenom uči od svojih starijih i iskusnijih kolega.“

profesije,voluntarističkim pristupom kadrovskom profilisanjju i kadrovskoj politici. Naprijed pomenuto se realizovalo tako što se nedostatak visokoobrazovanih policijskih kadrova popunjavao iz reda policijskih službenika, koji su radili na poslovima sa nižom stručnom spremom (i koji su imali nižu najčešće srednju stručnu spremu), a koji su u međuvremenu pozavršavali određene visokoškolske ustanove, u kojima kriminalistka, pa i pravni predmeti nisu izučavani. Još veći problem predstavljala je činjenica da su pojedine visokoobrazovne institucije, koje su eventualno u svom silabusu posjedovale kriminalistiku (najčešće kao jedan predmet, pa čak i izborni), smatrane za „kriminalističke“, odnosno one koje pružaju adekvatno kriminalističko obrazovanje. Ovakav slijed događaja, objašnjava dalju relativizaciju, voluntarizaciju i pauperizaciju tako profilisanih, „kriminalistički“ obrazovnih kadrova, a koja se graniči sa drskošću ovih kadrova, koji smatraju da imaju formalno i kompetentno kriminalističko obrazovanje. Navedeni, kvazikriminalistički obrazovni kadar nije mogao, niti može da odgovori kriminalnim izazovima, usljed čega trpi policijska profesija. Epilog navedenog se ogleda u tome što napori koji se ulažu u razvoj policijskog obrazovanja, nisu dovoljni, jer u osnovi postojeće policijske strukture, apsolutno nisu adekvatno popunjene sa policijskim i obrazovnim kadrom(Miladinović 2013: 9).

Prilikom analize dobijenih odgovora u empirijskom istraživanju, koje je sprovedeno za potrebe ovog naučnog rada, i te kako raduje činjenica što građani Bosne i Hercegovine pružaju podršku obrazovanju i obukama za potrebe policijskih službenika i što iste dovode u vezu sa sigurnijim okruženjem za život. Dakle više od polovine ispitivanih građana, 61,5% smatra da je stanje bezbjednosti u istaknutnoj korelaciji sa kvalitetno obrazovanim i obučanim policijskim kadrom, a uz to, suprotno od prethodno navedene prakse, građani sa procentom od 51,4% ističu da tokom prijema lica u policijske agencije treba dati prednost svršanim studentima sa usmjerenom policijsko-bezbjednosno-pravni modelom obrazovanja. Ipak, iz analize dobijenih rezultata, bez obzira na pozitivne pomake u pogledu podržavanja školovanog i obučenog kadra, činjenica je da građani BiH, nisu svjesni koliki uticaj politika i političke strukture imaju na stanje sveukupne bezbjednosti, tačnije, procenat od 37% građana nema stav o pitanju sprege politike i bezbjednosti, što ukazuje na postojanje nerazumijevanja upliva političkih aktivnosti u sferu koja mora biti lišena istih. Politizacija, kao takva, prisutna je na svim nivoima i čini se, prednjači u odnosu na obrazovni put.

Svim nivoima vlasti u okviru BiH, date su nadležnosti za realizovanje poslova školovanja

i edukacije, s tim da državni i entitetski nivoi, školovanje realizuju za potrebe svojih struktura, dok kantonalni MUP-ovi u Federaciji učestvuju u sačinjavanju prijedloga za školovanja, a školovanje na državnom nivou je povjereno u nadležnost Agenciji za školovanje i stručno usavršavanje policijskih kadrova(Hadžović, Kržalić, Kovačević 2013:81).

Činjenica je da se dosljednost kao princip rada manifestuje najčešće u dosljednoj neusklađenosti na svim nivoima, pa tako u pogledu školovanja kadrova. U Federaciji i nakon formiranja Agencije za školovanje na državnom nivou, nije precizirano da FMUP, može školovati kadrove samo za potrebe Federacije. Drugi aspekt nedosljednosti se odnosi na nadležnost organizacije obuke za pripadnike agencije za zaštitu lica i imovine i detektivskih agencije, s obzirom da je ova oblast regulisana entitetskim zakonima i zakonima distrikta, pa u okvirima postojećeg zakonskog okvira nije moguće uspostaviti agenciju za zaštitu na nivou BiH, što logično, uvodi pitanje opravdanosti ovakve zakonske odredbe. Entitetski zakoni i zakoni distrikta, u svojim odredbama prepoznaju proces sertifikovanja zaposlenih navedenih agencija samo na osnovu školovanja koje provode entitetske institucije(Hadžović, Kržalić, Kovačević 2013:82).

Na osnovu rezultata koji su dobijeni istraživanjem, iskristalisao se jedan bitan stav, a to je da ispitivani policijski službenici smatraju da se obuke i usavršavanja efikasne i korisne za kvalitetnije obavljanje policijskih poslova, bez obzira što postoje znatne neuskađenosti u sferi realizovanja. Čak 68,9 % ispitivanih policijskih službenika smatra da su obuke i usavršavanja u direktnoj korelaciji sa kvalitetnim obavljanjem policijskih poslova, koji kao takvi nesumnjivo utiču na stanje bezbjednosti.

O upravljanju ljudskim resurima, spomenuto je da se navedeni samo neadekvatno koriste, odnosno da postoji izvjesna selektivnost u njihovoj upotrebi, neracionalnost, a u osnovi, zapravo ne postoji ni strateško uporište, kojim se određuje način na koji će resursi biti upotrebljeni. Šta to znači? Znači da niti jedna policijska agencija na državnom nivou⁷⁷ (ista situacija je i na hijerhijski nižim nivoima), ne posjeduje strategiju o upravljanju ljudskim resursima. Odjek takvih nedostataka se manifestuje kroz cjelokupan proces koji jedno lice mora da prođe ne bi li postalo dio policijske strukture, kao i na ostatak njegove policijske karijere. Važnost strategije upravljanja ljudskim resursima manifestuje se i kroz sadržinu, odnosno njene elemente i to:

⁷⁷ Planiranju ljudskih resusa, posvećena je samo djelimično pažnja u okviru planova (srednjoročni) Državne agencije za istrage i zaštitu, Direkciji za koordinaciju rada policijskih tijela (kroz određivanje kvota u zapošljavanju) i Granične policije.

planiranje ljudskih resursa, regrutovanje i odabir, obrazovanje i razvoj, unapređenje, upravljanje učinkom, nagrađivanje i zadržavanje učinkovite radne snage te discipline (Hodović 2016:29). Dakle, svi navedeni procesi se sprovode, a bez ispunjavanja zahtjeva sa postojanjem i primjenom strateškog dokumenta koji je neophodan radi jačanja organizacione strukture i osiguranje adekvatnog potencijala u ljudskim resursima. U uslovima izostanka strategije upravljanja ljudskim resursima, u nastavku biće prikazani izazovi koji su nastali kao posljedica takvog propusta, a koji nužno slabe sistem policijskog obrazovanje i obuke i posredno utiču na stanje bezbjednosti države. U pogledu pristupanja policijskim institucijama BiH, u statusu policijskog službenika (čin policajca ili mlađeg inspektora), generalno, postoji jedinstven koncept koji svoj početak ima u javnom konkursu, na koji se prijavljuju kandidati, koji moraju ispuniti niz uslova (državljanstvo, starosna dob, stručna sprema, psiho-fizički faktori, uvjerenja o tome da se protiv lica ne vodi krivični postupak i da nije izrečena pravosnažna kazna zatvora za krivično djelo i sl.) Brojni su nedostaci ovakvih uslova, a prije svega se ogledaju u činjenici da nisu dovoljno precizirani. Prije svega, ovakvi javni konkursi nisu ograničeni u pogledu stručne spreme lica koje može konkurisati, a posljedice takvih rješenja se ogledaju u podrivanju policijskog zanimanja, jer na ovakav način formalno se omogućava osobama bez prethodnog policijskog, kriminalističkog i pravnog znanja da se zaposle u policijskoj instituciji. Ovakva praksa degradira kriminalističke, sigurnosne i pravne nauke i fakultete usko specijalizovane za njih, pri čemu se stvara utisak da se policijskim poslom mogu baviti osobe, koje nemaju adekvatnu stručnu edukaciju i kvalifikaciju (Hodović 2016:31)

U pogledu stručne spreme, kada je riječ o licima koja su isprofilisani, odnosno koja imaju odgovarajuće sigurnosno, kriminalističko i pravno obrazovanje, neophodno je posvetiti pažnju i kvalitetu tog procesa. A ovdje se prije svega misli na zastupljenost nastavnih sadržaja iz područja sigurnosti, na studijskim programima sigurnosti u BiH. Za prezentovanje podataka iz ove oblasti, korišteni su rezultati koji su dobijeni nakon sprovedenog istraživanja, od strane „Centra za sigurnosne studije“, čiji je autor Armin Kržalić, za potrebe realizacije istraživanja, koristio uzorak od nekoliko (pet) visokoškolskih ustanova koje imaju studijski program sigurnosti (dvije javne i tri privatne) i to: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, Sigurnosne i mirovne studije, Univerzitet u Sarajevu, Fakultet bezbjednosnih nauka, Banja Luka, Univerzitet Sinergija- Bijeljina, Visoka škola „LOGOS Centar“- Studijski program: Sigurnosne studije, Mostar i Fakultet za

kriminalistiku i sigurnost, Sveučilište/Univerzitet „INTERLOGOS“ u Kiseljaku. Nastavni sadržaj biće opisan u nastavku. Na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerziteta u Sarajevu, sa dva studijska programa Sigurnosti u trajanju od 4 godine, 240 ECTS i 3 godine, 180 ECTS, zastupljeno je 18 predmeta sa sadržajem sigurnosti (43%), dok se 23 ne dotiču sadržaja sigurnosti. Još važnija činjenica je da od tih 18 predmeta, pola (devet) su izborni, a ostala polovina obavezni. U odnosu na prethodni javni (državni) fakultet, na Fakultet za kriminalistiku i sigurnosne studije, Univerziteta „INTERLOGOS“ u Kiseljaku, postoje dva osnovna akademska studija Sigurnosti (4 godine, 240 ECTS i 3 godine, 180 ECTS). Na četverogodišnjem programu, 26 predmeta (66%), obrađuje sigurnosnu materiju, a 13 predmeta su iz drugih naučnih oblasti ili polja. Od tih 26 predmeta, 15 su obavezni, a 11 su izborni predmeti. U Mostaru, na Visokoj školi Logos centra, sigurnosne studije se izučavaju kroz trogodišnji i četverogodišnji studiji (180:240 ECTS). U okviru četverogodišnjeg studija studenti izučavaju 39 predmeta, od čega 26 predmeta sa sadržajem sigurnosti (66%). Od ovih 26 predmeta samo tri su izborna, a ostalih 23 su obavezni. Na Fakultetu političkih nauka, Univerziteta u Sarajevu, studenti u okviru trogodišnjeg studijskog programa Sigurnosne i mirovne studije izučavaju predmete sa sadržajem sigurnosti, gdje je 12 predmeta sa sadržajem sigurnosti, a sadržaj drugih oblasti je zastupljen u 18 predmeta. Od 12 predmeta sa sigurnosnim sadržajem, 11 su obavezni, a jedan izborni. Na Fakultetu za bezbjednost u Banja Luci, studenti imaju mogućnost da izučavaju sadržaje sigurnosti u okviru trogodišnjeg i četverogodišnjeg programa. Četverogodišnji program je strukturiran kroz 32 predmeta, plus izrada diplomskog rada. Sadržaji koji se odnose na sigurnost zastupljeni su u 15 predmeta (47%), dok se ostalih 17 predmeta odnose na druge naučne oblasti. Od navedenih 15 predmeta, njih osam su obavezni predmeti. Na osnovu prikaznih rezultata, primjenom komparativne analize, zaključak koji se može izvesti jeste da su predmeti sa sadržajem sigurnosti najviše zastupljeni u okviru analiziranog privatnog fakulteta u Kiseljaku i Visokoj školi u Mostaru, dok druge institucije koje su bile predmet analize, izučavanju drugih naučnih disciplina u svom sadržaju daju prednost u odnosu na oblast sigurnosti. Dakle, taj odnos nastavnog sadržaja je preko 50% posto u korist drugih naučnih disciplina, a na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu taj odnos dostiže čak i 60% u korist drugih disciplina/oblasti. Najmanja zastupljenost obaveznih predmeta sa sadržajima sigurnosti identifikovana na Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije u Sarajevu, gdje je isti broj obaveznih i izbornih predmeta

(9:9).Sprovedenom analizom, kao imperativ u budućnosti, koji bi uspostavio balans između potrebi potražnje za osobljem koje završi programe sigurnosnih studija, potrebno je uskladiti i obogatiti sve nivoe studija, uz obaveznu saradnju između nastavnika i studenta (uključujući međunarodnu saradnju) u procesu obrazovanja menadžera sigurnosti, koji su bitni elementi razvoja i napetka sigurnosnog sistema BiH (Kržalić 2013:2-10)

Pored stručne spreme i nedostaka u toj oblasti, potrebno je analizirati faktore koji slabe proces i u domenu selekcije kandidata. Naime, kandidati prolaze kroz odgovarajuću bateriju testova – test opšteg znanja, pismeni rad, testiranje fizičke sposobnosti, ljekarski pregled, psihološki pregled (razgovor) i drugi testovi koje policijski organ smatra da je potreban. Postojeća baterija, obično uključuje i fazu testiranja koja se definiše kao „intervju“, koji uključuje neposredan razgovor sa kandidatom, na osnovu kojeg se može saznati nešto više o njemu u pogledu načina razmišljanja, stavovima, a koji su važni za procjenu kompatibilnosti za obavljanje policijskih poslova (Hodović 2016:31). I na ovom mjestu, u fazi testiranja ponovo se dolazi do problema u pogledu stručne spreme. Pitanja koja su dio intervjuisanja se odnose i na razumijevanje sigurnosnih/bezbjednosnih termina, uloge sistema bezbjednosti, njegovih elemenata, kao i ostalih pravnih i kriminalističkih pojmova. Osim toga, u ovakvim razgovorima cilj je da se dopre i do moralnih stavova koje je kandidat uspio da razvije, pa se ispituje njihova podobnost u tom kontekstu.

Kada je riječ o moralnoj podobnosti, u fazi intervjuisanja, činjenica je da ona nije upitna samo kada je o kandidatima riječ, nego i kada se radi o čitavim komisijama. U prilog tome treba pomenuti ne tako rijetke pojave nepotizma, uz izražena diskreciona ovlaštenja koja slabe ovaj proces. Da bi se ovakve pojave spriječile, neophodno je u budućnosti precizirati ovu fazu testiranja. Osim intervjuja, esej (pisani rad) je identifikovan kao slaba karika, jer ga pregledaju profesori srednjih škola, pa stoga članovi komisije (sa policiskim iskustvom), ne utiču na ovaj segment ocjenjivanja. (Hodović 2016:33)

Sve kategorije zaposlenih lica u policijskim strukturama su zaštićene od bilo kog oblika diskriminacije, shodno zakonskim odredbama, ali, treba obratiti pažnju na odredbe javnih konkursa o prijemu novih policijskih službenika, gdje postoji izvjesni rodni disparitet⁷⁸. Na osnovu Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, predviđeno da se pod „ravnopravnosti“

⁷⁸Obilježje javnih konkursa jeste procentualni minimum , ili tačno naveden broj žena koje mogu biti primljene na proces obuke.

podrazumijeva procenat od 49% u državnim tijelima. Na ovakav način je obezbijeđena formalna zastupljenost, s tim da većina institucija policijskog i sigurnosnog sektora ne zadovoljava zakonsku odredbu, niti procentualni minimum. Osim toga, primjetan je i nesrazmjerno mali broj ženskih osoba na pojedinim radnim mjestima (pozicija policijskog službenika), uz pretežnu zastupljenost na pozicijama državnog službenika ili zaposlenika (namještenika) (Hodović 2016: 30).

Kada se završi javni konkurs, kandidati koji su uspješno prošli obuku se raspoređuju u jedinice za osnovnu obuku. Prethodno su prikazane na državnom nivou, entitetskom i na nivou distrikta, jedinice u kojima se obuka realizuje. Obuka za mlađeg policajca i mlađeg inspektora se se u pogledu nastavnog plana i programa razlikuje (u okviru Agencije u Mostaru). Situacija je identična u Federaciji BiH (uključujući kantonalni nivo), s tim što kadeti osnovnu obuku prolaze na Policijskoj akademiji u Sarajevu, na Vracama. Ista pravila važe i za kadete Policije BD BiH, kojiosnovnu obuku prolaze u okviru Agencije za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, Policijske akademije u Sarajevu ili organizacionih jedinica zaduženih za školovanje policijskih kadrova u MUP Republike Srpske. Obuka kadeta, za čin policajca se realizuje na policijskoj akademiji, a za potrebe ministarstva za visokoobrazovnim kadrom, realizuje se u sklopu Fakulteta bezbjednosnih nauka. U pogledu stručnog osposobljavanja i usavršavanja kadrova, policijski službenici u BiH su, prema važećim zakonskim propisima, dužni to činiti tokom svoje profesionalne karijere učešćem na različitim seminarima i kursevima (Hodović 2016: 34)

Kada je riječ o fakultetima civilnog karaktera na kojima se proučavaju bezbjednosne nauke, treba napomenuti prisutnu hiperprodukciju svršenih studenata, ogromna finansijska ulaganja, uz računice koje rastu, uz to veliki dio novca je protraćen, jer se u budućnosti za potrebe obučavanja koriste dodatna finansijska sredstva. Postavlja se pitanje, zašto Ministarstvo sigurnosti BiH, ne ulaže dodatne napore na rješavanju problema nezaposlenosti svršenih studenata, da bi u tom pravcu moglo da povрати novac koji je uložilo u proces školovanja. Biće naveden primjer Fakultet bezbjednosnih nauka, kao novoosnovane civilne ustanove za proučavanje nauka bezbjednosti, koja je ukidanjem dotadašnje VŠUP, ograničila da studenti imaju isti karakter obuke, što im u budućnosti, u traženju posla, predstavlja problem. Činjenica je da ne postoji niti jedna evidencija iz koje se može vidjeti koliko se svršenih studenta zaposlilo u MUP RS, ili koja su na drugačiji način angažovani u MUP. Praksa kojom država nastoji da napravi određene uštede obično se manifestuje u tome da se diplomcima nudi rješenje u vidu

zapošljavanja sa srednjom školom. što se pravda nedovoljnim iskustvom i znanjem za obavljanje policijskog posla, pa se zbog toga mora krenuti od početka. Na ovaj način diplomci se stavljaju u istu poziciju kao i lica koja su završila policijski kurs, a ovakvo postupanje predstavlja i poruku za buduće studente – da uzaludno troše vrijeme, a država novac, ulaganjem u njihovo obrazovanje. Finansijski gubici, nisu jedini problem koji stvara ovakvo nesvrshodno postupanje MUP-a, nego i zapošljavanje (po nejasnim kriterijumima) lica koja ne posjeduju kvalitetna znanja neopohodna da se odgovori na potrebe savremenog društva iz oblasti bezbjednosti. Zabrinjava i činjenica da se ovakvo stanje potpuno ignoriše, o čemu svjedoči i izostanak bilo kakve adekvatne diskusije i razmatranja ove problematike, sa izuzetkom demagoškim izjava pojedinaca iz političke i policijske strukture, odnosno upravo onih koji su odgovorni za ovakvo stanje i shodno tome (ne)povjerenje koje građani imaju u policiju.

S obzirom da je građanima u okviru anketnog upitnika bilo omogućeno da na pitanje koje se odnosi na njihovu percepciju stanja lične sigurnosti u državi, odgovore potvrdno ili negativno, uz to, da su u slučaju negativnog odgovora koji je podrazumijevao da se ne osjećaju sigurno, daju određeno objašnjenje takvog osjećanja. Dobijeni odgovori su malo bliže objasnili na koji način zapravo građani gledaju na policijske agencije, samu policijsku struku, njenu aktivnost i uticaj na stanje bezbjednosti. Građani smatraju da policijski službenici nisu dovoljno pripremljeni da odgovore na izazove koji se stavljaju pred njih, te da će se u budućnosti, u slučaju akata ugrožavanja moći osloniti na sebe, jer policijske službenike gledaju krajnje neprijateljski. Iako, postoje teritorijalne razlike u pogledu osjećaja sigurnosti, odnosno entitetske razlike, jasno je da građani kao pojedinci smatraju da policija predstavlja palicu državnog aparata, koja je uspostavljena da teroriše, a ne da pomaže. Postaje jasno da se ovakvi stavovi neće lako mjenjati u budućnosti i zbog toga svakako ne možemo kriviti građane. Kada u uslovima socijalno-ekonomskog preživljavanja, prevage politizacije, nepotizma i korupcije, pripadnike policijskih agencija zloupotrebljavamo i od istih činimo političke pajace, podložne manipulaciji, nije ni čudo zašto jedan građanin BiH smatra da će se u budućnosti morati sam štititi. Mjera u kojoj su obrazovani, stručni, etični ljudi zanemarani, dijemetralno je suprotna mjeri u kojoj politički podobni izvršioци naređenja u policijskim strukturama, sa neadekvatnim obrazovanjem djeluju i napreduju.

Još jedna pojava jeste i nepromjenjiva odlika u procesu obrazovanja i obuke, kao oblik diskriminacije prema licima koja su stekla odgovarajuća zvanja na visokoškolskim ustanovama,

izvan granica BiH, a državljani su iste. Kao primjer biće navedena rješenja iz Zakona o policiji i unutrašnjim poslovima Republike Srpske. U pomenutom zakonu, a vezano za lica koja se zapošljavaju kao policijski službenici (u činu mlađeg policajca, u činu mlađeg inspektora), zapošljavanje će se sprovoditi putem javnog konkursa, s tim da će izuzeci postojati kada su u pitanju lica sa završenom Višom ili Visokom (a danas Fakultetom za bezbjednost i zaštitu)⁷⁹ i druge visokoškolske ustanove sa kojima Ministarstvo ima zaključen ugovor.⁸⁰ Prije svega, jasan je koncept (već pomenut) koji se tiče obrazovanja i školovanja kadrova za svoje potrebe, ali i u tom segmentu postoje nedosljednosti. Koje su to druge visokoškolske ustanove sa kojima Ministarstvo ima zaključen ugovor, da li su iste prošle analizu u pogledu zastupljenosti nastavnih sadržaja iz oblasti bezbjednosti, koji je procenat kandidata koji se na ovakav način zapošljava i koje su pozicije na koje se ovi kandidati zapošljavaju. Krajnje je diskriminatorski stav, da za lica koja su prošla proces priznavanja diplome u skladu sa Pravilnikom o priznavanju stranih visokoškolskih ustanova⁸¹, a završila su studije sa kojima navedeni fakultet ostvaruje saradnju u pogledu angažovanja nastavnog osoblja, sprovođenja povezivanja i saradnje studenata, zajedničkog učešće u naučno-istraživačkom radu, itd, ne mogu da ostvare ista prava kao i svršeni studenti matičnog fakulteta.⁸²

Model integrisanja policijskog obrazovanja u glavne tokove profesionalnog obrazovanja u društvo i šire priznavanje ove profesije nailazi na različite otpore. Otpori su prisutni kako unutar struktura policije, odnosno od strane policijskog kadra (sa dugogodišnjim iskustvom), koji se plaši ulaska mladih ljudi u policijsku službu, jer ih vide kao faktor koji ugrožava njihov položaj. Otpor je takođe prisutan i u univerzitetskim krugovima, a razlozi se uglavnom tiču navodnog nepostojanja sopstvenog nastavno-naučnog područja. Ipak, treba znati prednosti multidisciplinarnog obrazovanja, kakvo je policijsko, što je u direktnoj vezi sa složenim poslovima koje vrše službenici, pa stoga, iako se to identifikuje kao problem koji dovodi do otpora, to ne bi trebao biti slučaj. Brojni su izazovi koji opterećuju sistem policijskog obrazovanja i obuke, a manifestuju se na posredan i neposredan način, kao što je i prikazano, ali bitno je da negativni efekti ovakvo postavljenog sistema slabe snagu sistema bezbjednosti i njegov najvažniji element

⁷⁹Zakon o policiji i unutrašnjim poslovima, Sl. glasnik RS, br. 57/2016, 110/2016, 58/2019 i 82/2019, član 71.

⁸⁰ U skladu sa članom 154, Zakona o policiji i unutrašnjim poslovima, visoko obrazovanje će se sprovoditi u skladu sa posebnim propisima, na osnovu zaključenog ugovora sa Univerzitetom u Banja Luci. (St. 1. i 2.)

⁸¹http://cip.gov.ba/images/pdf/zakoni/republikasrpska/pravilnik_o_priznavanju_stranih_isprava.pdf

⁸²Primjer svršениh studenata Fakulteta bezbednosti u Beogradu, Kriminalističko-policijske akademije u Zemunu i Pravnog fakulteta u Novom Sadu.

– ljudske resurse.

Na samom kraju, usmjerenje u budućnosti, koje bi spriječilo hiperprodukciju svršenih studenata bezbjedno-policijsko usmjerenja, veliki broj nezaposlenih, a pritom stručnih lica, jeste usaglašavanje unificirane metodologije za izradu strategije procjene stanja bezbjednosti (koja nikad nije usaglašena u BiH), koja bi uključila poseban dio u segmentu o unutrašnjoj bezbjednosti sa naglaskom na nepohodne ljudske i materijalne resurse, da bi se postiglo održivo stanje bezbjednosti. Navedena procjena pored analize mogućih izazova, rizika i prijetnji i njihove gradacije u pogledu mogućnosti ispoljavanja, sredstava, metoda i resursa za suprostavljanje, trebala bi da podrazumijeva jasno definisane brojčane iznose, sa jasno predviđenim pozicijama i zaduženjima koje bi trebao da ispuni ljudski faktor, odnosno resurs. Navedeni, precizirani resurs trebalo bi usmjeravati, finansijski i materijalno podržavati, uz stalnoprисutne provjere, obuke i usavršavanja, kako bi se stvorio jedinstven sistem odgovora na sve faktore ugrožavanja. Ovakva procjena stanja bezbjednosti predviđjela bi sisteme za brzu razmjenu informacija na nivou države, koji bi ojačali preventivnu ulogu sistema bezbjednosti, koji bi kao takav, na temeljima saradnje funkcionisao. Iz ovog procesa, trebalo bi isključiti sve faktore koji bi jedan dio sistema bezbjednosti onemogućavali da u svojim punim dometima ostvari maksimalne rezultate i da stoga doprinese opštem stanju bezbjednosti i ličnom osjećaju sigurnosti svih građana.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Aktivnost koja u budućnosti mora biti obavezujuća za čelnike sektora bezbjednosti, a prije svega u okviru policijske strukture jeste donošenje strategije o upravljanju ljudskim resursima, koja će omogućiti efikasnu upotrebu ljudskih potencijala (resursa) u funkciji unapređenja sistema bezbjednosti. Obrazovanje i upravljanje karijerom, kao sastavni dio procesa upravljanja ljudskim resursima, moraju biti u središtu interesovanja, jer samo takvo određivanje prioriteta, mora voditi ka konačnoj profesionalizaciji policijskih snaga BiH. Policijske organizacije moraju biti jedinice u kojima se generišu znanja i vještine, u kojima se stavlja naglasak na stalno učenje, kako kroz organizovane obuke i kurseve, a tako i kroz samoinicijativno učenje.

Uspješno obavljanje poslova, specifične složenosti, karakteristične za policijske službenike, nameće potrebu kontinuiranog učenja, bez obzira na stepen obrazovanja. Postojeći programi obuke i obrazovanja⁸³, moraju biti obogaćeni novim bezbjednosnim saznanjima, pozitivnim i dobrim praksama, iskustvima iz zemalja u okruženju, ali i u daljem međunarodnom okruženju.

Potrebno je ukorijeniti stav da se pod procesom obrazovanja ne podrazumijeva samo ograničeni period godina koje pojedinac provede ne bi li stekao javnu ispravu ili certifikat, kojim se okončava njegov formalni dio obrazovanja, nego isti mora da uključi i druge oblike obrazovanja, a koji u sebi sadrže dimenziju koja se isključivo bazira na daljem profesionalnom i stručnom razvoju i drugu koja se odnosi na lični i socijalni razvoj pojedinca. Identifikovani izazovi, nedostaci i slabosti policijskog obrazovanja i obuke, ukazuju na izostanak pomenutog strateškog dokumenta o upravljanju ljudskim resursima, pa kao takvi nameću potrebu njegovog donošenja u budućnosti, kako bi se što efektivnije radilo na procesu izgradnje karijere sadašnjih i budućih policijskih službenika. Izgradnja karijere, mora biti planska, transparentna, stoga predmet kontrole i supervizije, ali i zasnovana na kriterijumima stručnosti. Donošenje strategije, kasnije treba da prati zakonski okvir koji

⁸³Novi bezbjednosni izazovi postavljaju pred sistem bezbjednosti potrebu da u budućnosti svoj kadar upoznaju sa novim metodama u suprostavljanju rizicima, koji nisu bili izraženi u prethodnom periodu. Navedene promjene treba posmatrati u kontekstu ranijih iskustava, nepripremljenosti i izostanka združenog odgovora (primjer poplava 2014.), ali i u uslovima novih izazova poput globalnih pandemija, gdje i policijski službenici kao dio podsistema bezbjednosti (pored jedinica civilne zaštite i ostalih angažovanih), moraju da prošire svoje znanje iz oblasti zaštite i spasavanja i osnaže odgovor na katastrofe (na svim nivoima, bez obzira na nivo obrazovanja).

predviđa funkcionalnu analizu sistematizacije i unutrašnjeg uređenja, uz transparentniji pristup navedenim dijelovima (u mjeri koja ne bi ugrozila bezbjednost zemlje), čime bi policijske organizacije bile pristupačnije javnoj kontroli, što bi doprinosilo upravljanju ljudskim resursima. Neophodno je eliminisati negativne pojave koje proističu iz neformalnih kontakata, političkih upliva, diskrecionih odluka, koje čine demotivacioni faktor za policijske službenike, a i za profesionalnost cjelokupne policijske strukture, što se reflektira na uspješnost obavljanja policijskih poslova.

U pogledu izgradnje karijere, mora se spriječiti dosadašnja praksa marginalizovanja visokoškolskog policijskog obrazovanja, kao i izjednačavanje sa drugim visokoškolskim ustanovama. Stoga, dosadašnje zakonske odredbe o policijskim službenicima treba mijenjati, u pravcu preciziranja struke kojoj će se davati prednost prilikom izbora policijskih službenika, u činu mlađeg inspektora. Prioritetne trebaju biti osobe (diplomci) koje su završile kriminalističke, bezbjednosne i pravne fakultete.

Kriterijum transparentnosti i dostupnosti javnosti mora biti prisutan ne samo u pogledu javnih i internih konkursa, nego i u pogledu selekcionih procesa kandidata, što bi omogućilo kontrolu i spriječilo bi eventualno nefer postupanje. U pogledu internih unapređenja i testiranja, jedini pozitivan primjer jeste MUP Zeničko-dobojskog kantona koji je dozvolio pristup medijima tokom testiranja.⁸⁴

Faze koje kandidati moraju da prođu, u procesu selekcije, moraju biti jasnije definisane i precizirane kroz pravilnike. Posebnu pažnju, treba posvetiti fazama kao što je intervju, koji bi trebao da bude struktuisan tako da adekvatno procjeni znanje kandidata iz oblasti krivičnog, krivično-procesnog prava, bezbjednosnih nauka, teorija i praksi, a drugi aspekt intervju mora da obuhvati aspekte koji se tiču moralne podobnosti, motivacionih faktora i etičnosti, kako bi se ocjenio profil kandidata, tj. kompatibilnost za policijsku službu.

Sa aspekta rodne perspektive, promovisanje policijskog poziva putem medijskih kampanja, treba sprovoditi uz podjednaku zastupljenost i jednog i drugog roda, što ukazuje na razvijenu rodnu politiku i ravnopravnost, kao i otvorenost da se ukinu dosadašnji diskriminacioni kriterijumi koji su predviđali samo određeni procenat žena u policijskim snagama.

⁸⁴<https://mupzdk.gov.ba/index.php/vijesti/saopcenja-za-javnost/720-saopcenje-za-javnost-dozvoljen-pristup-predstavnicima-medija-testiranju-kandidata>

Svi policijski službenici moraju biti ravnomjerno upućivani na obuke i usavršavanje, a pitom ne bi se trebala davati prednost pojedinim licima, upotrebom diskrecionog ovlašćenja⁸⁵, jer takvi postupci u osnovi slabe ljudski potencijal policijskih struktura. Ovakve aktivnosti predstavljaju izuzetne modalitete brige o policijskom kadru i kao takvi, unapređuju procese obrazovanja i obuke, a stoga utiču na podsistem bezbjednosti i snagu sistema bezbjednosti.

Na osnovu rezultata sprovedenih istraživanja može se konstatovati da su u najvećoj mjeri dokazane hipoteze koje su postavljene u metodologiji istraživačkog rada. Prilikom anketiranja policijskih službenika policijskih agencija BiH dokazano se sledeće:

- Na osnovu broja uzorka anketiranih od 150 policijskih službenika, samo njih oko 7-8% ima policijsko obrazovanje (SSS i VSS), dok ostali anketirani posjeduju razna druga obrazovanja koja nisu u srodstvu sa bezbjednosnim, policijskim i kriminalističkim obrazovanjem, što ukazuje na problem države i sistema bezbjednosti u pogledu nedovoljnog obrazovanja, zatim prijema i selekcije kadrova koji ulaze u bezbjednosni sistem BiH, što ukoliko se u bliskoj budućnosti ne promjeni, može dugoročno gledano pogoršati bezbjednosno stanje u BiH.
- Najveći broj anketiranih policijskih službenika pohađao je od 1 do 10, kao i od 1 do 5 obuka u svojoj karijeri, na osnovu čega se može zaključiti da se u okviru policijskih agencija ne organizuje i ne implementira dovoljan broj obuka i edukacija, a ukoliko istih nema, ne može se očekivati da policijski službenici mogu adekvatno odgovoriti bezbjednosnim izazovima koji se pred njih postavljaju.
- Najveći broj anketiranih policijskih službenika iako nemaju formalno policijsko obrazovanje (samo oko 7-8 % ispitanika ima policijsko obrazovanje) smatra da je isto potrebno, odnosno da bi uvođenje nekadašnjeg srednjeg policijskog obrazovanja za čin „mlađi policijac“ bilo potrebno, kao i da bi prednost kod zapošljavanja u policijske strukture BiH, u činu „mlađi inspektor“ trebala imati lica koja imaju obrazovanje policijsko-bezbjednosnog smjera, na osnovu čega se može pretpostaviti da su isti u svakidašnjoj praksi i situacijama uočili da bi

⁸⁵Bilo bi poželjno da rukovodni kadar prođe odgovarajuću obuku prije nego pristupi godišnjem ocjenjivanju zaposlenih policijskih službenika, jer je to jedan od načina da se spriječe moguće zloupotrebe ili diskriminacija pojedinaca.

izvršavanje njihovih svakodnevnih poslova i zadataka bilo jednostavnije i profesionalnije da su i ukoliko bi imali formalno ili akademsko policijsko znanje.

Kada je u pitanju anketiranje građana i njihova percepcija o stanju bezbjednosti može izdvojiti sledeće:

-Većina ispitanika se ne izjašnjava o eventualnoj vezi političkog sistema BiH i stanja bezbjednosti, odnosno njih 37%, nema izražen stav o tome, dok njih 36,5 % smatra da politički sistem ostvaruje uticaj na bezbjednosti, na osnovu čega se može reći da je postavljena hipoteza djelimično dokazana.

-Većina ispitanika je mišljenja i stava da bi se osjećali bezbjednije ukoliko bi se u policijske agencije BiH zapošljavali kadrovi sa usmejernim srednjim i visokim policijskim obrazovanjem

-Većina anketiranih građana smatra da bi kvalitetnije obrazovanje i obuka policijskih službenika BiH doprinjeli da se osjećaju bezbjedno u svakodnevnom životu.

Uzimajući u obzir činjenicu da rad pored teorijskog dijela sadrži i empirijski, može poslužiti kao osnov za neka nova istraživanja oblasti obrazovanja i obuke policijskih službenika u BiH.

BIBLIOGRAFIJA

Knjige i zbornici:

Ahić, J., “Javno-privatno partnerstvo u oblasti sigurnosti”, *Časopis za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije*, br. 1-2, str. 78-84.

Basham, R.B.,2014.,“Police instructor or police educator?”, *Salus Journal*, Issue 2, Number 1, Bathurst, Australia.

Beridan, I., Tomić, M., Kreso, M., 2001.,*Leksikon sigurnosti*, DES, Sarajevo.

Beridan, I., Smajić, M., Turčalo,S., „Geo(politički) i sigurnosni izazovi demokratskoj konsolidaciji tranzicijskih država: slučaj Bosne i Hercegovine“, *Forum za sigurnosne studije*, br. 2, 143-163.

Bratković, S., „Kurikulumski kontekst strukovnog policijskog obrazovanja“, 2015, *Pedagogijska istraživanja*, br. 12 (1–2), Zagreb, str. 133 – 148.

Cikotić S., 2010, Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo.

Dautović, K., Security Policies in the Western Balkans: Bosnia and Herzegovina, u Miroslav

Hadžić, Milorad Timotić and Predrag Petrović, *Security Policies in the Western Balkans*. Belgrade Centre for Security Policy, str. 35-59.

Dapčević-Marković, Lj., 2016., “Zastupljenost policijskih i srodnih nauka na pravnim fakultetima i policijskim akademijama”, *Pravne teme*, br. 7, str. 7-21.

Dimitrijević,V., 1973, *Pojam bezbjednosti u međunarodnim odnosima*, Savez udruženja pravnika Jugoslavije, Beograd.

Dragišić Z., 2009, “Sistem nacionalne bezbednosti-pokušaj definisanja pojma”, *Vojno delo* 61 (3), 162-176, Beograd.

Đukić, P., 2018,“Neki aspekti (ne)funktionalnosti policijskog sistema Bosne i Hercegovine”, *Časopis Bezbjednost, policija i građani*, 2/2018, 183-207.

Grabovica,A., 2015., “Sistem nacionalne sigurnosti Bosne i Hercegovine”, *Znakovi vremena*, 68/69, Sarajevo, str. 213-228.

Hadžikadunić, A., Šuvalija, M., Bajraktarević, J., (2013) “Selekcija ljudskih resursa i potencijala za potrebe policije primjenom psiho-motoričkih testova”, *Kriminalističke teme*, 3-4, Sarajevo, 107-124.

Hodžić, H., 2015, *Obuka i stručno usavršavanje policijskih službenika u BiH-stanje i pespektive*, Magistarski rad, Fakultet političkih nauka Sarajevo.

Hodović, M., 2016, *Procjena integriteta policije u Bosni i Hercegovini*, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo.

Javorović, B., *Odbrambeno- zaštitna funkcija*, Defendologija, Zagreb.

Kržalić, A., 2013, *Analiza zastupljenosti nastavnih sadržaja iz područja sigurnosti u studijskim programima sigurnosti u BiH*, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo.

Masleša, R., 2001, *Teorije i sistemi sigurnosti*, Magistrat, Sarajevo.

Matijević, M., Miladinović A., 2015, „Kuda ide policijsko obrazovanje“, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zbornik radova IV. Međunarodne znanstveno-stručne konferencije “Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu”, Zagreb, str. 740-752.

Mijalković, S., 2009, Nacionalna bezbednost – od Vestfalskog koncepta do posthladnoratovskog, *Vojno delo*, vol. 61, br. 2, str. 55-73.

Miladinović, A., Mirosavić, T., Marković, D., 2017, ” Mjesto i uloga Srednje škole unutrašnjih poslova i Policijske akademije Banja Luka u policijskom školstvu Republike Srpske, *Bezbednost Policija Građani*, 2/17, str. 39-63.

Miletić, S., 1997, *Policijsko pravo*, Beograd.

Milosavljević, B., 1997, *Nauka o policiji*, Beograd.

Mitrović, Lj., 2005, “Savremeni aspekti policijskog obrazovanja”, *Časopis Bezbednost Policija Građani*, 2/05, Banja Luka.

Rakić, M., 2006, *Bezbednosna preventiva*, Institut za političke studije, Beograd.

Rakić, M., Vejnović, D., 2006, *Sistem bezbednosti i društveno okruženje*, Banja Luka. Savić, A., 2007, *Nacionalna bezbednost*, Beograd.

Simić, D., 2007, „Savremene teorije bezbednosti“, u: *Antologija tekstova sa Škola reforme sektora bezbednosti*, Beograd, str. 165-195.

Simonović, B., 2006, *Rad policije u zajednici. Banja Luka*: Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske-Uprava za policijsko obrazovanje.

Spahić, T., 2012, *Razvoj nacionalnih policija u Evropi*, Sarajevo.

Spahić, T., 2005, *Policijska obuka u Evropi- jedinstvo u raznolikosti*, Felix-Verlag.

Šikman, M., Amidžić G., 2011, *Development of the Police Education in the Republic of Srpska*, Beograd.

Šikman, M., 2017, "Izazovi policijske obuke i stručnog usavršavanja-25 godina iskustva", *Časopis Bezbjednost, policija, građani*, 2/17, Banja Luka, 39-63.

Šetka, G., Dimovski, Z., Đukić, P., 2017, "Percepcija odnosa policije i građana u kontekstu bezbjednosti zajednice", *Časopis Bezbjednost, policija i građani*, 2/17, Banja Luka, str. 147-165.

Tatalović S., 2006, „Koncepti sigurnosti na početku 21. stoljeća“, *Međunarodne studije*, god. 6, br. 1, Zagreb, str. 60-80.

Vejinović, D., Šikman, M., 2007, *Društveni aspekti bezbednosti moderne države*, Defendologija, Banja Luka.

Vujaklija, M., 1980, *Riječnik stranih riječi i izraza*, Beograd.

Normativno-pravna dokumenta

Zakon o policijskim službenicima BiH, Službeni glasnik BiH, broj: 27/04, 63/04, 5/06, 15/08, 63/08, 35/09, 07/12.

Zakon o policiji i unutrašnjim poslovima, Službeni glasnik RS, br. 57/2016 i 110/2016, 58/2019 i 82/2019.

Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH, Službene novine FBiH, br. 43 od 20.11.1998.godine).

Zakon o unutrašnjim poslovima FBiH, Službene novine Federacije BiH, broj 49/05.

Zakon o policijskim službenicima Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, broj 27/05.

Zakon o policijskim službenicima RS, Službeni glasnik RS, broj 20/2014.

Zakon o savjetu ministara Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH, br. 30/2003, 42/2003, 81/2006, 76/2007, 81/2007, 94/2007 i 24/2008.

Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH br. 5/2003, 42/2003, 26/2004, 42/2004, 45/2006, 88/2007, 35/2009, 59/2009 i 103/2009 .

Zakon o državnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH , broj 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05 i 08/06.

Statut Brčko Distrikta ,Službeni Glasnik BiH, br. 1/00, 24/05.

Zakon o izmjeni Zakona o Državnoj graničnoj službi, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 27/2007.

Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova , Službeni glasnik br. 27/17.

Zakon o Vladi Republike Srpske, Službeni glasnik RS, br. 55/2005, 71/2005, 101/2007, 65/2008, 16/2011, 68/2012, 72/2012, 72/2014, 44/2014, 30/2018.

Zakon o republičkoj upravi ,Službeni glasnik RS, br. 115/2018.

Zakon o policiji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Brko Distrikta Bosne i Hercegovine, br. 31/2009, 60/2010 i 31/2011.

Pravilnik o postupku policijske obuke i obaveza kadeta u toku obuke, Službeni glasnik br. 13/17.

Pravilnik o sadržaju i načinu vršenja stručne obuke, Službeni glasnik br. 21/17.

Pravilnik o stručnom usavršavanju policijskih službenika, Službeni glasnik br. 61/14 i 40/15.

Zakon o direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o agencijama za potporu policijskoj strukturi Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik, br. 36/08, čl. 19.

Internet izvori

<http://www.fmup.gov.ba>

<http://www.mup.ks.ba>

<http://www.aeptm.gov.ba>

<http://www.justice.gov/criminal/icitap/programs/eurasia.html>

http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eupm-bih/index_en.htm

<http://people.howstuffworks.com/police-academy2.htm>

<http://www.cci.ba/news/1/42/40.html>http://europa.ba/wpcontent/uploads/2015/11/20151110_report_bosnia_and_herzegovina.pdf

www.mup.vladars.net/lat/index.php?vijest=ministarstvo&vrsta=uprava-policijsko-obrazovanje

www.hspf.info/wp-content/uploads/2013/10/Daytonski-sporazumi.pdf

<http://www.granpol.gov.ba/home>

<http://www.ohr.int/wp-content/uploads/2015/12/Mostarska-deklaracija.pdf>

<http://sps.gov.ba/>

<http://msb.gov.ba/onama/default.aspx?id=1697&langTag=bs-BA>

www.mup.vladars.net/lat/index.php?vijest=ministarstvo&vrsta=uprava-policijsko-obrazovanje

<https://bs.wikipedia.org/wiki/Andragogija>https://mup.vladars.net/lat/index.php?vijest=4051&vrsta=servisne_informacije

https://policijabdbih.gov.ba/pravilnici/eticki_kodeks.pdf

http://cip.gov.ba/images/pdf/zakoni/republikasrpska/pravilnik_o_priznavanju_stranah_isprava.pdf

<https://mupzdk.gov.ba/index.php/vijesti/saopcenja-za-javnost/720-saopcenje-za-javnost-dozvoljen-pristup-predstavnicima-medija-testiranju-kandidata>

PRILOG 1: Anketni upitnik Percepcija policijskih službenika o značaju obrazovanja i obuke i njihovom uticaju na stanje bezbjednosti BiH

Anketni upitnik za potrebe izrade magistarskog rada na temu „Uticaj obrazovanja i obuke policijskih službenika BiH na stanje bezbjednosti“ na fakultetu Političkih nauka u Sarajevu.

Anketni upitnik se sastoji od 10 pitanja.

Napomena: Anketni upitnik je anonimian.

1. POL:

a) **Ženski**

b) **Muški**

2. STAROST ISPITANIKA:

- a) **Ispod 25 godina**
- b) **25- 34 godine**
- c) **Od 35 do 44 godine**
- d) **Od 45 do 54 godine**
- e) **Od 55 do 65 godina**

3. NIVO OBRAZOVANJA:

- a) **Srednja stručna sprema četvrtog stepena**
- b) **Srednja stručna sprema policijsko-bezbjednosnog smjera**
- c) **Viša stručna sprema**
- d) **Viša stručna sprema policijsko-bezbjednosnog smjera**
- e) **Visoka stručna sprema**
- f) **Visoka stručna sprema policijsko-bezbjednosnog smjera**
- g) **Postdiplomske studije**

4.U KOJOJ OD NAVDENIH POLICIJSKIH AGENCIJA IMATE ZASNOVAN RADNI ODNOS?

- a) **Ministarsvo unutrašnjih poslova Republike Srpske**
- b) **Granična policija Bosne i Herecegovine**
- c) **Policija Kantona Goražde**

5.KOLIKO GODINA STAŽA IMATE NA POSLOVIMA SA POLICIJSKIM OVLAŠTENJIMA?

- a) 1 do 5 godina
- b) od 5 do 10 godina
- c) od 10 do 20 godina
- d) od 20 do 30 godina

6.KOLIKO STE OBUKA I USAVRŠAVANJA RAZLIČITOG TIPA I NAMJENE PROŠLI TOKOM VAŠE DOSADAŠNJE POLICIJSKE KARIJERE?

- a) od 1 do 10 obuka i usavršavanja
- b) od 10 do 20 obuka i usavršavanja
- c) 20 i više raznih obuka i usavršavanja

7. PREMA VAŠEM MIŠLJENJU DA LI SU OBUKE I USAVRŠAVANJA KOJE SE ODRŽAVAJU UNUTAR POLICIJSKE AGENCIJE U KOJOJ STE ZAPOSLENI EFIKASNE I KORISNE?

- a) potpuno su neefikasne i beskorisne
- b) vrlo malo su efikasne i korisne
- c) niti su neefikasne niti efikasne
- d) efikasne su i korisne
- e) veoma su efikasne i korisne

8.PREMA VAŠEM MIŠLJENJU, DA LI SU OBUKE I USAVRŠAVANJA NA KOJIMA STE UČESTVOVALI UTICALI NA PODIZANJE KVALITETA OBAVLJANJA SVAKODNEVNIH POLICIJSKIH POSLOVA I ZADATAKA?

- a) nimalo nisu uticale
- b) veoma malo su uticale
- c) nemam stav o navedenom
- d) uticale su
- e) veoma su uticale

9. PREMA VAŠEM MIŠLJENJU, DA LI BI POLICIJSKE AGENCIJE U BiH DOBILE NA KVALITETU, KADA BI ZA POLICIJSKE SLUŽBENIKE KOJI ZASNIVAJU RADNI ODNOS U POČETNOM ČINU „POLICAJAC“, BIL O VRAĆEN NEKADAŠNJI ČETVOROGODIŠNJI SISTEM OBRAZOVANJA, ODNOSNO SREDNJA ŠKOLA UNUTRAŠNIH POSLOVA?

- a) Ne, sadašnja obuka i obrazovanje pol. službenika u početnom činu policajca su dovoljni.
- b) Svejedno je, prethodni kao i sadašnji model obrazovanja u praksi daju iste rezultate
- c) Da, vraćanje četvorogodišnjeg školovanja doprinjelo bi kvalitetu policijskih kadrova u BiH.

10. PREMA VAŠEM MIŠLJENJU, DA LI BI POLICIJSKE AGENCIJE U BiH DOBILE NA KVALITETU, KADA BI ZA POLICIJSKE SLUŽBENIKE KOJI ZASNIVAJU RADNI ODNOS U POČETNOM ČINU „MLADI INSPEKTOR“, BILO OBAVEZNO AKADEMSKO OBRAZOVANJE POLICIJSKO-BEZBJEDNOSNOG SMJERA?

- a) Ne, sadašnje obrazovanje policijskih službenika u početnom „mladi inspektor“ je dovoljno, a takvo obrazovanje ne doprinosi poboljšanju stanja bezbjednosti unutar BiH.
- b) Svejedno je, opšte i policijsko-bezbjednosno akademsko zvanje u praksi daju iste rezultate.
- c) Da, svakako da bi akademsko policijsko-bezbjednosno obrazovanje doprinjelo kvalitetu policijskih kadrova u BiH, što bi u konačnici doprinjelo sveukupnom stanju bezbjednosti u BiH.

PRILOG 2: Anketni upitnik Percepcija građana BiH o značaju obrazovanja i obuke i njihovom uticaju na stanje bezbjednosti BiH

Anketni upitnik će biti korišten za potrebe izrade magistarskog rada na temu „Uticaj obrazovanja i obuke policijskih službenika BiH na stanje bezbjednosti“ na fakultetu Političkih nauka u Sarajevu.

Anketni upitnik se sastoji od 9 pitanja.

Napomena: Anketni upitnik je anoniman.

SOCIO-DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE ISPITANIKA

1. POL:

a)Ženski

b)Muški

2. STAROST ISPITANIKA:

- a) Ispod 25 godina
- b) 25- 34 godine
- c) Od 35 do 44 godine
- č) Od 45 do 54 godine
- ć) Od 55 do 65 godina
- d) Preko 65 godina

3. NIVO OBRAZOVANJA:

- a) Osnovno obrazovanje
- b) Srednja stručna sprema
- c) Viša stručna sprema
- č) Visoka stručna sprema
- ć) Postdiplomske studije

4. MJESTO PREBIVALIŠTA ISPITANIKA:

- a) Višegrad
- b) Goražde
- c) Foča
- č) Rogatica

MIŠLJENJE GRAĐANA O STANJU BEZBJEDNOSTI U BIH

5. PREMA VAŠEM MIŠLJENJU GDJE SE OSJEĆATE BEZBJEDNO?

- a) Ne osjećam se bezbjedno na bilo kom djelu teritorije Bosne i Hercegovine.
- b) Bezbjedno se osjećam samo na teritoriji entiteta Republike Srpske
- c) Bezbjedno se osjećam samo na teritoriji entiteta Federacije Bosne i Hercegovine
- č) Bezbjedno se osjećam na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine

6. POSTOJEĆI POLITIČKI SISTEM BOSNE I HERCEGOVINE NEGATIVNO UTIČE NA STANJE BEZBJEDNOSTI DRŽAVE I NJENIH GRAĐANA?

- a) Izrazito se ne slažem sa navedenim
- b) Ne slažem se sa navedenim
- c) Niti se slažem niti se ne slažem
- č) Slažem se
- ć) Izrazito se slažem sa navedenim

7. KVALITETNIJE OBRAZOVANJE I OBUKA POLICIJSKIH SLUŽBENIKA BIH UTICALI BI I DOPRINIJELE DA SE U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU U BIH OSJEĆATE BEZBJEDNIJE?

- a) Izrazito se ne slažem sa navedenim
- b) Ne slažem se sa navedenim
- c) Niti se slažem niti se ne slažem
- č) Slažem se
- ć) Izrazito se slažem sa navedenim

8. ZAKONODAVNI ORGANI BIH BI PRILIKOM PRIJEMA POLICIJSKIH SLUŽBENIKA SA VSS U RADNI ODNOS U POLICIJSKE AGENCIJE, PREDNOST TREBALI DATI KANDIDATIMA KOJI POSJEDUJU OBRAZOVANJE POLICIJSKO-BEZBJEDNOSNOG SMJERA?

- a) Izrazito se ne slažem sa navedenim
- b) Ne slažem se sa navedenim
- c) Niti se slažem niti se ne slažem
- č) Slažem se
- ć) Izrazito se slažem

9. PREMA VAŠEM MIŠLJENJU, DA LI SE KAO GRAĐANIN BOSNE I HERCEGOVINE U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU OSJEĆATE BEZBJEDNO I ZAŠTIĆENO ?

a) DA
b) NE

Ukoliko ste zaokružili odgovor pod „NE“, navedite razloge koji doprinose takvom osjećaju kod vas ?

Naziv odsjeka i/ili katedre: Sigurnosne i mirovne studije
Predmet: Magistarski rad

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Mišo Tanović
Naslov rada: Uticaj obrazovanja i obuke policijskih službenika BiH na stanje bezbjednosti
Vrsta rada: Završni magistarski rad-II ciklus studija
Broj stranica: 99

Potvrđujem:

- da sam pročitao dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio svaku pomoć koju sam dobio pored pomoći mentora i akademskih tutora.

Mjesto, datum

Sarajevo, oktobar 2020.

Potpis
